

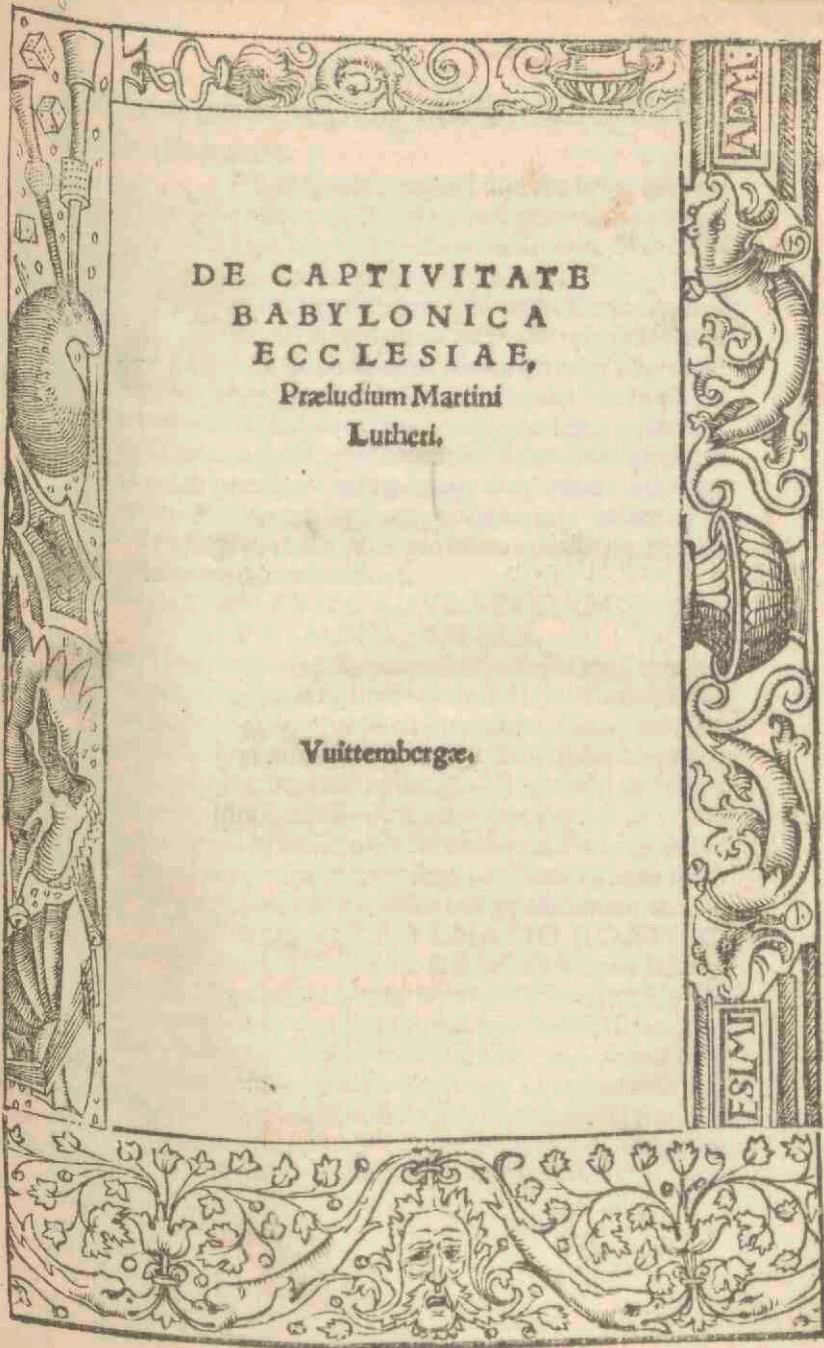

De captiuitate Babylonica ecclesiae,

<https://hdl.handle.net/1874/431199>

DE CAPTIVITATE
 BABYLONICA
 ECCLESIAE,
 Prælium Martini
 Lutheri.

Vuitemberge.

ADM.

ESIMJ

DE CAPTIVITATE
BABYLONICA
ECCLESIAE
Psalms
Lamentations

Voluntatis

Martinus Lutherus, August. Hermanno Tullio suo Salutem.

ELIM, nolim, cogor i dies eruditior fieri: tot
tātisq; magrīs certati mevrgerib⁹ & exercētib⁹
De indulgētis añ duos ānos scripsi; s; sic vt m̄
nūc mirū i modū p̄centeat editi libelli. H̄ere
bā ei id t̄pis magna q̄dā sup̄stitiōe Ro. tyrān
dis, vñ & indulgētias nō penit⁹ reiciēdas eē cē
sebā, q̄s tāto hoīm cōsensu cernebā cōprobari
Nec mirū: quia solus tū voluebā hoc saxū. At

postea bñficio Syluestri & fratrū adiut⁹; qui strenue illas tutati sunt
itellexi eas aliū non eē, quā meras adulatorū Romanorū iposturas
quib⁹ & fidē dei, & pecunias hoīm p̄derent. Atq; vtinā a Bibliopo
lis queā ipetrare: & oibus qui legerunt persuadere: vt vniuersos li
bellos meos de indulgētis exurant, & pro oibus quæ de eis scripsi
hanc propositionem apprehendant.

**INDVLGENTIAE SVNT ADVLATORVM ROMA
NORVM NEQVITIAE.**

Post hæc, Eccī⁹ & Emser cū cōiuratis suis: de priatu Papæ, me
erudite cœperūt, Atq; hīc et ne hoīb⁹ tā doctis igrat⁹ sim; cōfiteor
mevalde pmouisse eorū opa. Nēpe cū Papatū negassem diuini ad
misi eē hūani iuris. S; vt audiui & legi subtilissimas subtilitates isto
rū Trosculorū: quib⁹ suū Idolū fabre statuūt: est em̄ mihi igeniū in
his reb⁹ nō vsq; q̄q; idocile) scio nūc & cert⁹ sum, Papatū eē regnū
Babylonis, & potentiā Nimroth robusti venatoris, Proinde & hīc
vt amicis meis omnia prosperrime cedant oro librarior; oro lecto
res: vt ijs quæ super hac re edidi, exultis hāc p̄positionem teneāt.

PAPATVS EST ROBVS TA VENATIO RO. EPISC.
Probat⁹ ex rōib⁹, Eccīāis, Emserāis, & Lipsēsis lectoris Bibliici.

¶ Nūc de vtriusq; speciei cōmunionē mihi schola ludif, & de
nōnullis alijs maximis reb⁹, hīc labor ē ne & hoc fruāra Cratippos
meos audiā. Scripsit quidā fr̄ Cremonensis Ital⁹, reuocationē Mar
tini Lutheri, ad sanctā sedē. Hoc est q̄ non ego (vt verba sonāt) sed
qua spē me reuocat (sic em̄ Itali hodie incipiūt latinisare) Scripsit
in me de vtraq; specie sacri: fr̄ ali⁹ Lipsēnsis German⁹, lector ille
(vt nosti) tot⁹ Canonis Bibliici, factur⁹ (vt audio) adhuc maiora &

mira mirabilia. Italus sane caut⁹ nomē suū obtinuit, forte⁹ exemplū
Calerani & syluestri verit⁹. Lipsensis cōtra, sicut decet strenuū & fe
rocē Germanū, multis titulī versibus, nomē suū, vitā suā, sanctitatē
suā, scientiā suā, officiū suū, gloriā suā, honorē suū, pene & Calopos
diā sua celebrauit. Hic pcul dubio nō mediocria discā: quādoquis
dē ad ipm filiū dei scribit nūcupatoria epistola. tam familiares sunt
hi sancti Christo regnāti in cœlis. Deinde tres mihi picæ hic vidēs
tur loqui, vna bene latina, altera melius græca, tertia optime Hæ
braica. Quid hic mihi, Hermanne mi, agē dum putas aliud: quā vt
aures arigā? Res Lipsiæ agit p obseruantia sanctæ Crucis.

Hactenus ego stult⁹ sensi pulchrum fore, si p laicis vtraq; spe
cies sacramenti porrigēda statueretur Concilio generali. Hæc sen
tentiam frater plus quam doctissimus correcturus dicit, Neq; præ
ceptum esse, neq; consultū siue a Christo, siue Apostolis, vt vtraq;
species porrigatur laicis. Ideoq; Ecclesiæ relictū iudicio, quid hic
faciendū omittendū ve sit cui necesse sit obedire. Hæc ille.

Rogas forte, q̄ intēperie hoīez agitē, aut cōtra quē scribat, cū ego
nō dānari vni⁹ speciei vsum, & Ecclesiæ iudicio reliq̄ri, vtriusq; vū
statuendū. Id qd̄ & ipse conat̄ asserere; eo ipso cōtra me pugnatur.
Rūdeo, id gen⁹ disputādi oib⁹ familiare eē, q̄ contra Lutherū scri
būt, vt hoc asserat qd̄ impugnāt aut fingant qd̄ ipugnēt. Sic Sylue
ster, sic Eccius, sic Empser, sic Colonien. quoq; & Louanien. a quo
rū ingenio, si hic frater recessisset, contra Lutherū non scripsisset.

Sed accidit huic hoī aliqd̄ p cæteris fœlici⁹. Cum em̄ eēt pba
tur⁹ neq; pceptū, neq; cōsultū, sed arbitrio Ecclesiæ relictū vtri⁹ spe
ciei vsum: i ducit scripturas, quib⁹ pbet, pcepto Christi esse vnā p
laicis statutā spēm. Vt sic verū sit, nouo hoc scripturæ Interp̄te vnā
speciē nō pceptā, & simul pceptā eē a Xpo. Hui⁹ genere disputa
tionis nouæ, scis, vt Lipsenses isti Dialectici, peculiariter vtantur
Nonne & Empser, cū priore suo libello p̄fiteret, sese cādē de me
loqui, & a me cōiuctus de teterrima inuidia fœdisq; mendacijs in
posteriore me confutaturus, vtrunq; plane constitetur, & nigro & cā
dido aīo sese scripsisse. Bonus scilicet vir vt nosti.

Sed audi nīm speciosū speciatore apd̄ quē idē ē arbitriū ecclesiæ
& pceptū christi. Rurs⁹ idē pceptū christi, & nō pceptū christi, qua
dexteritate pbet vnā tm̄ speciē laicis pcepto christi: id est arbitrio
ecclesiæ dandā. Literis eī maiusculis signat i hūc modū. **FVND A
MENTVM INFALLIBILE.** Deinde tractat. c. vj. Johā. ancre.

dibili sapientia, ubi christus de pane caeli & panem vite: qui est ipse loquitur. quae verba, homo doctissimus non modo ad sacramentum altaris trahit: verum & hoc facit: ut quia christus dixerat, Ego sum panis vitae & non, Ego sum calix vitae: concludat non nisi unam speciem sacramenti pro laicis eo loco institutam. Quod vero sequitur. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Item, Nisi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem cum potibusque specie videtur fraterno cerebro iuncte contra unam pugnare, Huiusquam feliciter & docte eludit in hunc modum. Quod dicit christus his verbis aliud non voluit, quam quod unam speciem acciperet sub eadem utriusque carne & sanguinem acciperet. Hec ille profunda merito suo infallibili tam digne sancta caelestiumque observantia struxit.

Ex isto nunc discite & tu quod mecum christum. c. vi. Iohannis. percipere unam speciem: sic tamen, ut hoc ipsum percipere sit id quod reliqui arbitrio ecclesiae. Ad haec christum in eodem capitulo loqui duntaxat de laicis: non de presbyteris. Nam ad hos non pertinet panis vitae de caelo, id est una species sacramenti: sed forte panis mortis de inferno. Iam quid de diaconibus & hypodiaconibus fiet: qui neque laici sunt neque sacerdotes: hos oportet hoc eximio autore neque una neque utraque specie uti. Intelligis mihi Tullichii morem tractandae scripturae observantiam & novam. Sed & hoc discite christum Iohannis. vi. de sacramento eucharistiae loqui cum ipse doceat se loqui de fide incarnationis verbi dicentis. Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem ille misit. Verum huic Lipsensibus bibliorum professori hoc donandum est, ut e quolibet scripture loco probet quod libet. Est enim theologus anaxagoricus, immo Aristotelicus, cui nomina & verba transposita eadem & omnia significant. Sic ei aptat scripturae testimonia: pro toto libro, ut si velit probare christum esse in sacramento ausit percipere, Lectio libri Apocalypsis beati Iohannis apostoli, quam ei hoc verbum apte diceret: tam sua dicunt omnia & existimat homo prudens copia allegatorum: se hanc suam maniam ornaturum.

Prætereo cetera: ne te enecem sententia huius graueolentissime cloacae. In fine Paulum. i. Corinthios. xj. adducit, qui accepisse a domino se & tradidisse Corinthiis: & panis & calicis usum dicit. Hic iterum noster speciator, sicut ubique scripturas egregie tractans docet paulum ibidem permisisse utraque speciem: non tradidisse. Quare unde probet: E capite suo sicut & illud Iohannis. vi. Nam hunc lectorem non decet rationem reddere eorum quae dicit: cum sit de professione eorum, qui visionibus suis omnia probant & docent. Docemur ergo & hic Apostolum paulum eo loci non ad universos Corinthios scripsisse, sed ad laicos tantum ideo sacerdotibus illic nihil permisisse, sed privatos esse uniuerso sacramento.

Deinde quod noua grammatica, Accepi a domino idem sit: quod promissum est a domino. Et tradidi vobis: id est permisi vobis. Hoc rogo insigniter nota. Nam hinc non modo ecclesiae: sed cuilibet passim nebuloni licebit hoc magistro permissionem facere ex vniuersis praecipis institutis ordinationibus christi & apostolorum.

Video itaque hominem hunc angelo Satanae agitati & eos qui colludunt hoc querere: ut per me nomen aucepatur in mundo: quasi digni fuerit cum Luthero cogredi: sed frustrabit eos spes sua: & contempti non noxiabuntur a me in perpetuum. Vna hac contentus ero responsione ad vniuersos eorum libros. Quod si digni sunt: quos christus ad sanam mentem reducat, oro ut id faciat misericordia sua si digni non sunt precor ut non cessent scribere tales libros & hostes veritatis: ut non alios mereantur legere. Vulgo & vere dicitur, Hoc scio pro certo: quod si cum stercore certo, Vincto vel vincor: semper ego maculor. Deinde quia video illis oculi & chartas abundare. dabo operam ut negotium scribendi de vna aliqua mea haeresi (ut eis videtur triumphare): ego interim nouam moliar. Cupio enim & ego hos insignes bellorum duces, multis titulis ornari. Itaque dum illi murmurant: a me laudati vtriusque speciei communionem & in maxima ista sequi dignissima re: felicissima me occupantur. Ego procedam & iam conabor ostendere omnes esse impios: qui vtriusque speciei communionem laicis denegant. Quod ut commodius faciam praecedam de captiuitate Ecclesiae Romanae suo tempore daturus plurima: ubi Papistae doctissimi hunc librum superauerint.

Hoc autem facio ne si quis aliquis lector mihi fuerit obuius offendat stercore istis a me tractatis: & iuste gratias sese nihil legere: quod autem ingenium colat & erudiat: aut saltem occasionem det eruditis cogitationibus. Sis ei quam iniquo animo ferant amici me occupari: istorum hominum sordidus strophis: quas ipsa lectio dicitur abunde confutari: a me vero meliora expectari quam fatam per eos tetet impedire. Horum consilia tandem statutum est sequi & rixandi inuehendique: negotium crabronibus istis relinquere.

De illo Italico fratre Cremonensi nihil dicam. Quod homo simplex & Idiota aliquot locis rhetoricis me conatur ad sanctam sedem reuocare a qua nondum me recessisse mihi conscius sum: nec vllus commonstrauit. Agit enim potissimum locis illis ridiculis: quae gratia professionis meae: & imperij ad Germanos translata: debeam commoueri. Videturque omnino non tam mei reuocationem quam laudes Gallorum & Romani Pontificis scribere voluisse, cui permittendum est: ut hoc qualicumque opusculo obsequium suum testetur,

nec meretur dure tractari; cum nulla malicia videatur agi, nec erudite confutari; cum mera inscitia & imperitia nugetur omnia.

¶ **PRINCIPIO** negāda mihi sunt septē sacramēta: et tātum tria. p tpe ponēda: Baptismus; Pœnitētia; Panis; & hæc oia esse per Romanā curiā nobis in miserabilē captiuitatē ducta Ecclesiamq; sua tota libertate spoliatā. Quāquā si vsu loqui velim, non nisi vnū sacramentum habēā & tria signa sacramētalīa; de quo latius suo tēpore. Nunc de sacramento panis omnium primo.

Dicam itaq; quid & in hoc sacramēti ministerio meditār^o promerim. Nam quo tempore sermonem de Eucharistia edebam, in vsu cōmuni herēbā. nihil de Papæ, siue iure, siue iniuria, sollicit^o. At nūc p̄uocatus & exercitatus, imo per vim rapt^o in hāc harenā dabo libere q̄ sentio. Rideant siue plorent Papistæ, vel vniuersi in vnum.

¶ **PRIMUM**. c. vj. Iohannis in totū est seponendum, vt quod nec syllaba quidē de sacramēto loquit, non modo qđ sacramētum nondū esset institutū sed multo magis qđ ipsā sermonis et sentētiarum cōsequētia de fide (vt dixi) incarnati verbi Christū loqui clare ostēdunt. Dicit enim verba mea sp̄ritus & vita sunt, ostendens se de mādicatione sp̄rituali loqui: qua qui comedit viuūt; cum iudei de carnali eū intelligerent, ideoq; litigarent. At nulla mādicatione viuificat nisi fidei. hæc enim est vere sp̄ritualis & viua mādicatione. Sicut & Augu. dicit. vt quid paras ventrem & dentem: crede & māducasti. Sacramentalis enim non viuificat, cum multi manducant indigne: vt non possit de sacramento intelligi hoc loco locutus.

Sunt sane quidā his verbis ad sacramētum docendū abusi; vt & decretalis Dudū. & multi alij. Sed aliud est abusiue scripturas aliud legitie intelligere aliogn cū dicit, Nisi māducaueritis carnē meā & biberitis sanguinē meū non habebitis vitā: oēs infantes; oēs infirmos oēs absentes; aut quoquo modo impeditos a sacramētali mādicatione dānaret, quacunq; fide præstarent, si sacramentale mādicationē ibi præcepisset. Sic Augu. li. ij. cōtra Iulian. ex Innocentio præbat, etiā infantes citra sacramētū manducare carnē, & bibere sanguinē Christi: id est eadē fidē Ecclesiæ cōmunicare. Sit ergo rata hæc sentētia. c. vj. Iohannis nihil ad rem facere. Vnde & aſs scripsi Boemos non posse. p vtraq; specie tuēda huic loco fideliter inniti.

Duo itaq; sunt loci qui de hac re clarissime tractant. Scriptura Euāgelica in cœna dñi. Et Paulus. j. Corint. xj. Quos videam^o. Consonant enim sibi Mattheus; Marcus; & Lucas, Christum dedisse discipulis oibus; totū sacramētū. Et Paulū vtrāq; tradidisse partē cet

tū est. vt ita nullus tā impudētis frontis vnquā fuerit qui aliud dice-
ret. His adde quod Matthe⁹ refert nō de pane Christū dixisse, mā
ducate ex hoc oēs, sed de calice; bibite ex hoc oēs. Et Marcus item
nō dicit, manducauerūt oēs sed biberūt ex eo oēs. vterq; vniuersi-
tatis notā ad calicē nō ad panē ponēs, quasi spiri⁹ suū hoc scrib-
ma pūderit qđ calicis cōmunionē p̄hiberet aliquid quē Christ⁹
oib⁹ voluerit esse cōmunē. Quanta putas furia in nos insanirent; si
vocabulū omnes ad panem & non ad calicem positū inuenissent,
nullū nobis profus effugium relinquerent, clamarent. hæreticos
decernerent, schismaticos damnarent. At cum a nostra p̄ster, cō-
tra ipsos nullo sinunt sese claudi syllogismo hies libertimū arbitriū,
etiā in ijs quæ dei sunt; mutandis; remutandis; & oibus cōfundēdis.

Sed finge me ex aduerso stare & dominos meos Papistas inter
rogare. Totum sacramentū, seu vtraq; species in cœna dñi, aut darū
est solis presbyteris aut simul laicis. Si solis presbyteris (id enim vo-
lunt) iam nullo modo licet vllam speciē dari laicis. non enī temere
dandū est, cui Christ⁹ prima institutiōe nō dedit. Alioquin, si vnā
Christi institutionem permittimus mutari iam vniuersas eius leges
fecimus irritas, & quilibet audebit dicere se nō legari vlla eius lege
aut institutiōe. Vna enim indiuidua tollit in scripturis maxime vni-
uersalem. Si simul & laicis, iam inuitabiliter sequitur laicis non de-
bere negari vtranq; speciē. Quod si denegetur dari petētibus, im-
pie & contra Christi factum exemplum & institutionem agitur.

Ego fateor ista me rōne mihi inuicta, superatū nec legisse: nec
audiuisse; nec inuenisse quid contra dicā. Cū hic Christi verbū & ex-
emplū stet firmissime; vbi non pmittēdo sed præcipiēdo dicit, *Bis-
bite ex eo omnes.* Si cnī oibus bibendū est, & illud non possit solis
presbyteris dētū intelligi, certe impiū est laicos petētes ab eo arce-
ri etiā si angelus de celo hoc faceret. Nam qđ dicunt Ecclesiæ arbi-
trio relictū esse distribuendam vtrā speciē, sine ratione dicitur, sine
autoritate, pducitur; & cadē facilitate contemnitur: qua pbatur, nec
contra aduersariū aliquid facit, qui vt verbū & factū Christi nobis
oppōnit; quare verbo Christi est referēdus, at hoc non habemus.

Si autem vtra species potest negari laicis/poterit eis & pars bap-
tismi & pœnitentiæ tolli eodē arbitrio Ecclesiæ; cū vbiq; sit par rā-
tio & potestas. Quare sicut totus baptismus; totaq; absolutio; ita to-
tum sacramentum panis est, omnibus laicis dandū si petant. Sa-
tis autem miror eos asserere, presbyteris nullo modo licere in Mis-
sa vnā speciē accipere sub peccato mortali, nulla alia causa

nisi quod (vt oēs vnanimīter dicunt) vtraq; species, sit vnum plēnū sacramētū, quod nō debeat diuidi. Dicāt ergo mihi quæso, cur laicis licet diuidi, & solis eis nō dari integrum sacramētū: Nonne suomet testimonio cōfitentur, aut laicis dādā vtraq; speciē, aut vna speciē non dari eis, legitimū sacramētū: Quō in p̄sbyteris non est sacramētum plēnum, vna speciēs: & in laicis est plēnū: Quid mihi arbitriū Ecclesiæ & potestas Papæ hic iactatur: Non p̄ hęc soluntur verba dei, & testimonia veritatis.

Ultra sequitur, si vini speciē pō: Ecclesia tollere laicis, p̄t & panis speciē tollere, ergo poterit totū sacramētum altaris laicis tollere, & Christi institutionē penitus in eis euacuare, Sed qua rogo autoritate: Si autē non p̄t panē aut vtrunq; tollere, nec vinū potest nec p̄t haberi, quod hic dici p̄raduersario, cū eandē in vtra, quæ i vtraq; speciē, potestātē esse oporteat, si non in vtraq;, nec in vtra. Opto audire, quid hic adulatorēs Romani velint dicere.

Sed quod maxime omnīū viget, penitusq; me concludit, Christus dicit, Hic est sanguis meus, q̄ pro vobis, & pro multis effundetur, i remissionē peccōnū. Hic clarissime vides, sanguinē dari oibus, pro quorum peccatis fusus est. Quis vero audeat dicere, pro laicis nō esse fusi: An non vides, quos alloquit dans calicem: Nonne oib; dat: Nonne pro oib; fusiū dicit: pro vobis (inquit) esto sint ijs sacerdotes, & pro multis, ijs non possunt eē sacerdotes, & tū dicit, Bibite ex eo oēs. Vellem & ego hic nugari facile, & verbis meis illudere verba Christi, vt meus nugator facit. Sed scripturis redarguendū sunt, q̄ scripturis nituntur contra nos. Hęc sunt, q̄ me prohibuerūt Boenios dānare, qui siue sint mali siue boni, certe verbū & factū Christi hnt pro se, nos autē neutrū: sed tū inane illud hoīm cōmentū, Ecclesia sic ordinauit, cū non Ecclesia, sed tyranni Ecclesiarū citra consensum Ecclesiæ (id est, populi dei) ista ordinarint.

Obsecro autē, q̄ est necessitas: quę religio: quę vtilitas: laicis negati vtraq; speciē, id est, signū visibile. q̄n oēs concedūt eis, rem sacramenti, sine signo, si rem concedunt q̄ maior ē, cur signū, quod minus est, non concedūt: In oī enim sacramento, signū, inquātū signū, incomparabiliter minus est res ipsa. Quid ergo prohibet in quā, min; dari, q̄n maius datur, nisi quod mihi hac p̄missiōe irati dei videi contigisse, vt eēt occasio schismatis in Ecclesia, qua signifi- caret, nos re sacramētū iā dudū amissa, pp̄ signum, & id quod minus est, contra rem maximam & solam pugnare, sicuti quidam pro ce

rimonijs pugnāt contra charitatē. immo ceptū videt hoc mōstrū
eo tpe, quo p diuitijs mūdi cepimus contra Christianā charitatē
insanire, vt deus ostēderet hoc terrifico signo, nos signa maioris
ducere: quā res ipas. Quę pueritas; si baptifando cōcedas fidem
dari baptifmī; neges aut signum fidei eiusdem. id est aquam?

Vlmo: stat inuictus Paulus; oīm obstruens ora. j. Corin. ij. Ego
accepi a dño: qđ & tradidi vobis. Non dicit: vt e suo cerebro fra-
ter mētatur, permisi vobis. Nec est verum, ppter cōtentionē illorū
vtrāq; speciē donasse. Primo, q; textus ipse indicat; non de vtrāq;
speciē fuisse cōtentionem: sed de contemptu & inuidia abundan-
tium & egentū; vt ciarus est textus; dicens. Alter esurit; alter ebrū
est; et cōfunditis eos qui non habent. Deide, qđ non loquitur de
prima sua traditione. non em̄ dicit, accipio a dño et do vobis; sed
accepi & tradidi: scilicet i iitio p̄dicationis; longe añ hęc contē-
tionē; significans vtrāq; speciē eis tradidisse; qđ tradidisse est p̄-
cepisse: sicut alibi vtitur eodē verbo. Nihil ergo sunt, quę fraterna-
lis fumus hic de p̄missione: sine scripturis; sine ratione: sine causa
conglomerat. A duersarij non quērunt; quid ip̄e somniet; sed quid
scriptura in his iudicet ex qua nec apicem potest p̄ducere p̄ suo
somnia; cum illi tanta fulmina p̄ sua fide p̄ferant.

Surgite ergo hic vniuersi adultores Papę i vnū: satagite; defē-
dite vos ab impietate, tyrāni de: lesa maiestate Euāgelij; iniuria fra-
terni opprobrij; qui hereticos iactatis eos: qui nō scđm merū capti-
uis v̄ri somniū; cōtra tā patētes & potētes scripturas sapiūt. Si vtri
sunt heretici & schismatici noīandi; nō Boemi; nō Gręci (quā Euā-
gelij nūtū) s; vos Romani estis heretici; & ipij schismatici; q; solo
v̄ro figmēto p̄sumitis; cōtra euidētes dei scripturas. Eluite hec viri

Quid vero magis ridiculū; & fraterno isto capite dignū dici po-
tuit; quā Ap̄lum; particulari Eccl̄ię; scz Corinthiorū; ista scripsit
se & p̄misisse; nō aut vniuersali; vñ hęc p̄bat: Ex solito penū; nēpe
pprio & impio capite. cū vniuersalis Eccl̄ia; Epistolā hanc p̄ se ac-
ceptat; legit; sequit̄ in oībus; cur non etiā in hac parte: Qđ si demū
vnam ep̄lam aliquā Pauli; aut vnū alicuius locū; non ad vniuersalē
Eccl̄iā p̄tinere, iam euacuata est tota Pauli autoritas. Corinthij
em̄ dicent; ea q; de fide ad Ro. docet non ad se p̄tinere. Quid blas-
phemius & infanī hac ifania fingi possit. Absit; absit; vt vllū apex
in toto Paulo sit; quē non debeat imitari & seruare tota v̄lis Eccl̄e-
sia. Non sic senserunt patres vsq; in hęc tempora periculosa; in q;

bus prædixit Paulus: futuros esse blasphemos & cæcos & insensatos.
Quorum vnus hic frater: vel primus est.

Sed demus infantiã hãc intollerabilẽ, Si particulari Ecclesię p
misit Paulus: recte ergo Græci: recte Boemi faciunt etiã te auto-
re: sunt enim particulares Ecclesię. quare satis est eos nõ agere cõ
tra Paulũ: saltẽ permittetẽ. Porro Paulus pmittere non potuit ali-
quid contra Christi institutũ. Oppono igit̃ Roma tibi: & oib⁹ tuis
adulatoribus: hos Christi & Pauli sermones: pro Græcis & Boe-
mis: nec poteris vno pilo mōstrare, potestati tibi esse datam, hæc
mutãdi m̃sto min⁹ alios ppter tuã p̃sumptionẽ neglectã, hereti-
cos criminãdi. sed tu digna es, impietatis & tyrãnidis criẽ accusari.

Ad hæc legim⁹ in Cypriano: qui vnus cõtra oēs Romanistas
fatis potẽs est, qui lib. v. sermone de lapsis testatur multis in Eccle-
sia illud fuisse laicis: etiã pueris vtrãq; spẽ, immo corpus dñi in
manu dari: vt per multa exẽpla docet. Inter cætera e vulgo quof-
dã sic increpat. Et quod nõ statim dñi corpus iquinatis manibus
accipiat: aut ore polluto dñi sanguinem bibat: sacerdotibus sacri
legus irascitur. Vides hic de laicis eũ loqui, sacrilegis, qui a sacer-
dotibus, corpus & sanguinem accipere voluerũt. Habes hic adu-
lator miser quã gannias: dic & hũc sanctũ martyre, vnũ in ecclesia a
postolico spũ doctorẽ, eẽ hereticũ, & i p̃dicari ecclesia pmissiõẽ vsũ

Recenset ibidem historiã, se teste: ac p̃sente factã: vbi diaconus
calicem infanti puellæ dedisset immo reluctãti: eidẽ infudisse
sanguinẽ dñi: apertissime scribit. Idẽ de sancto Donato legit: cuius
calicẽ fractũ, O miser adulator: quã frigide eludit, fractũ (in-
quit) calicẽ lego: sanguinẽ datũ nõ lego. Quid mirũ: qui in sacris
scripturis intelligit quod vult etiã i historijs legat, quod vult. Sed
nunquid per hoc stabiliter arbitriũ Ecclesię, aut cõsulantur hæreti-
ci: Verũ, hæc abũde satis, non enim vt illi respõderem hæc coepi,
qui dignus non est responsione: sed vt rei veritatem aperirem.

Concludo itaq; Negare vtrãq; speciem laicis esse impium
& tyrannicũ: nec in manu vllius angeli: nedũ Pape & Concilij cu-
iuscũq; nec moror Concillũ Constãtiense: cuius autoritas si valet,
cur non valet & Basiliẽ. quod contra statuit: Boemis licere vtrã
q; speciem suscipere: quod multa disputatione illic obtentũ est: vt
extantes annales, & literæ concilij pbãt. quod Adulator iste igno-
rans ad ducit p suo somnio: adeo prudenter omnia tractat.

Prima ergo captiuitas huius sacramenti est, quo ad ei⁹ sub-

stantiā, seu integritatē, quā nobis abstulit Romana tyrannis. Non quod peccent in Christū qui vna specie vtunt, cū Christ⁹ non p̄ ceperit vlla vti, sed arbitrio cuiuslibet religit dicēs, Quotiescūq; hæc feceritis, in mei memoriā facietis. Sed qđ illi peccant, q hoc arbitrio volentib⁹ vti, prohibent vtrāq; dari, culpa non ē laicis, s; sacerdotib⁹. Sacramentū non est sacerdotū, sed oīm, nec dñi sunt sacerdotes, sed ministri, debētes reddere vtrāq; speciē petētib⁹ quotiescūq; petierit. Qđ si hoc ius rapuerint laicis & vi negauerit tyranni sunt. laici sine culpa, vel vna vel vtrāq; carent. si de interi seruandi & desyderio integri sacramenti. Sicut baptismū & abolutionē debent petēti, tanquā ius hūti, ipsi ministri, qđ si non derint, petens plenū h; fidei suæ meritū, ipsi corā Christo serui ne quā accusabunt. Sicut olim in Eremono sancti p̄s, in multis annis non communicauerunt vlla specie sacramenti.

Itaq; non hoc ago, vt vi rapiat vtrāq; species, quasi necessitate præcepti, ad eā cogamur. Sed conscientiam instruo: vt patiat quisq; tyrannidem Romanam, sciens sibi raptū per vim ius suum in sacramento, propter peccatum suum, tantum hoc volo: ne quis Romanam tyrannidem iustificet quasi recte fecerit: vnam sp̄m laicis prohibens; sed detestemur eā: nec consentiam⁹ ei: tū feram⁹ eā non aliter ac si apud turcā essem⁹ captiuus: vbi neutra sp̄m liceret vti. Hoc ē: quod dixi mihi pulchrū videri si ḡnalis Cōcilij statuto ista captiuitas solueret: & nobis Christiana illa libertas emanab⁹ Romani tyranni restitueret: & cuiq; suū arbitriū petēdi vte diq; relinq̄ret: sicut i baptismō & p̄nitētia reliquit. At nūc cogit singulis annis vnā speciē accipi eadē tyrānide: adeo extincta ē libertas nobis a Christo donata: sic meruit impia n̄ra ingratiuitudo.

Altera captiuitas eiusdē sacramēti mitior ē: quod ad conscientiam spectat: sed quā multo oīm periculosissimū sit tangere nedum damnare. Hic Viglephista: & sexcētis noib⁹ hæreticus ero. Quid tū: postq̄ Roman⁹ Ep̄s Ep̄s esse desijt: & tyrann⁹ factus ē: nō formido ei⁹ vniuersa decreta: cui⁹ scio non eē potestatis: articulos nos fidei condendi: nec Concilii quidē ḡnalis. Dedit mihi quondā: cū Theologiā scholasticā haurirē occasione cogitādi D. Cardini. Canera lib̄ sniarū quarto: acutissime disputās: multo pbabili⁹ eē: & min⁹ in p̄fluorū miraculorū poni: si in altari ver⁹ panis: vortūq; vinū non aut sola accidētia eē alruerent nisi Ecclia determinasset cōtrariū. Postea vidēs: q̄ esset Ecclia: quę hoc determinasset:

nempe Thomistica; hoc ē; Aristotelica; audacior fact⁹ sū; & q̄ in-
ter faxū & sacrum hærebā; tandē stabiliti conscientiā meā; sententia
priorē; Esse videlicet; verū panē; verumq; vinū; in quib⁹ Christiva
ra caro; verusq; sanguis; non aliter nec min⁹ sit; quā illi sub accidē
tibus suis ponūt. quod feci; quia vidi Thomistarū opiniones siue
probenā a Papa; siue a Concilio; manere opiones; nec fieri articu-
los fidei; etiā si angel⁹ de cœlo aliud statueret. Nā quod sine scri-
pturis asserit; aut reuelatione pbata; opinari; credi non ē necesse
Hæc aut opinio Thomæ; a deo sine scripturis & ratione fluctuat
vt nec philosophiā; nec dialecticā suam nouisse mihi videat. Lōs
ge enim aliter Aristoteles de accidentibus & subiecto quā sc̄tus
Thomas loquitur; vt mihi dolendū videat; pro tanto viro; qui op-
piones in rebus fidei; non modo ex Aristotele tradere; sed & su-
per eum quem non intellexit; conatus est stabilire; in foelicissima
fundamenti infœlicissima structura.

Permitto itaq; qui volet vt ranq; opinionē tenere; hoc solum
nunc ago; vt scrupulos conscientiarū de medio tollam; ne quis se
reum hæreseos metuat; si in altari verū panē; verumq; vinum esse
crediderit. Sed liberum esse sibi sciat; citra piculū salutis; alterutrū
imaginari; opinari & credere; cū sit hic nulla necessitas fidei. Ego
tū meā nunc prosequor sniam. Primum; nolo eos audire; nec tan-
tilli facere qui clamaturi sunt hoc esse Viglephisticū; Hussiticū
ha reticum; & contra Ecclesiæ determinationem; cum hoc nō fa-
ciant nisi ii; quos multis modis hæreticos esse conuici in re indul-
gentiarum; lib. arb. & gratia dei; operibus bonis & peccatis &c. vt
si Vigleph⁹ semel fuit heretic⁹; ipsi decies heretici sint. & pulchrū
sit ab hereticis & peruersis sophistis culpari & criminari; quib⁹ pla-
cuisset summa impietas ē. Præterea; quod suas sententias non alia
reprobare; nec contrarias alia ratione improbare possūt; quā dicē-
do; hoc ē Viglephisticū; Hussiticū; hæreticū. Hoc ei elūbe in sū-
ma semp natat salua; atq; aliud nihil; vbi si petas scripturā dicūt.
Nos sic sentim⁹; & Ecclesia (idest; nos ipsi) sic determinauit a deo
hoies reprobī circa fidē & incredibiles; nobis sua phāta smata; au-
toritate ecclesiæ; pro articulis fidei audēt proponere.

Est aut meæ sententiæ ratio magna imprimis illa; quod verbis
diuinis; non ē vlla facienda vis; neq; p̄ hoiem; neq; per angelum;
sed quātū fieri p̄t; in simplicissima significatione seruāda sūt; & ni-
si manifesta circumstantia cogat; extra grammaticā & propriā ac-

cupiēda non sūt; ne def aduersariis occasio; vniuersam scripturā
eludēdi. Quo consilio recte Origenes oli repudiat⁹ ē, qđ ligna &
oīa q̄ de paradiso scribunt, grāmatica locutione contēpta; i allego-
rias verterit cū hic possit duci; ligna non eē creata a deo. Ita & hic
cū Euāgelistę clare scribāt Xp̄s accepisse panē ac benedixisse, &
actū liber & Paul⁹ Apł's; panē deinceps appellent; verū op̄s itel
ligi panē; verūq; vinū; sicut verū calicē. non em̄ calicē transubstā-
tari etiā ipsi dicūt. Transubstantiationē vero potestate diuina
factā; cū non sit necesse poni p̄ figmento humanę opinionis ha-
beri, quia nulla scriptura; nulla ratione nitit̄ vt videbimus.

Absturda est ergo & noua verborū īpositio; panē p̄ speciev⁹ ac-
cidentib⁹ panis vinū p̄ specie vel accidentib⁹ vini accipi. Cur nō
& oīa alia; p̄ specie⁹ & accidentib⁹ accipiūt; Quod si cętera oīa
constarent non tamen liceret; verba dei sic eleuare; & cū tanta in-
turia suis significationibus exinaniri.

Sed & Ecclesia vltra mille ducētos ānos recte credidit; nec vñq̄
nec vnq̄ de ista trāsubstātiatione (portentoso sc̄yocabulo & som-
nio) meminerūt sc̄i p̄res; donec cepit Arist. simulata philia in Ec-
clesia grassari; ī istis trecētis nouissimis ānis; in quib⁹ & alia multa
pp̄erā sūt determinata q̄le ē Essentiā diuinā, nec gn̄ari nec gn̄are.
Aīam eē formā substātiālē corporis hūani; & ijs filia; q̄ nullis pror-
sus afferunt rationib⁹ aut causis; vt ip̄emet cōfitef Card. Camera.

Dicēt fortassis; piculū Idolatrię cogere; vt non sit panis & vñ-
nū vere. Ridiculū hoc valde, cū subtilē philosophiā de substātia &
accidentib⁹ laici, nunq̄ cognouerit; nec si docerent; capere possint
& idē sit periculū, saluis accidētib⁹; q̄ vidēt, qđ in substātia; quam
non vident. Si em̄ accidentia non adorant; sed latentē ibi Chris-
tum; cur adorarent panem quem non vident?

Cur aut̄ non possit Christ⁹ corp⁹ suū, intra substātiā panis con-
tinere; sicut ī accidētib⁹; Ecce ignis & ferrū duę substantię; sic m̄-
scenē ī ferro ignito vt q̄libet ps sit ferrū & ignis. Cur non m̄to ma-
gis; corp⁹ gl̄iosū Christi sic in oī pte substātię panis esse possit?

Quid faciet; Christ⁹ ex vtero m̄ris nat⁹ credif illelo. Dicāt &
hic carnē illā virginis iteri fuisse ānihilatā; seu vt apti⁹ dici volūt
trāsubstantiatā; vt Christ⁹, in accidētib⁹ ei⁹ iuolūt⁹; tādē p̄ accidētia
p̄diret. Idē dicēdū erit; de ianua clausa; & ostio monumēti clauso
p̄ q̄ illesa itrauit & exiuit. S; hic nata ē Babylonia illa, philię isti⁹,
de q̄titate continua disticta a substātia; donec eo vētū sit, vt igno-
rent & ipsi; q̄ sint accidētia, & q̄ substātia. Nā, quis certo monstra-

uit vnq; calorē; colorē; frigē; lucē; pondē; figuras; eē accidētia: De
niq; accidentib⁹ illis in altari; coacti sunt fingere; nouū eē accre
ri a deo: pp Aristotelē; qui dicit, Accidētis esse est esse: Et infini
ta monstra; quib⁹ oib⁹ essent liberi; si simpliciter panē ibi eē verū
fuerent. Et plane gaudeo; saltē apud vulgū; relictam esse simpli
cem fidē sacramenti hui⁹. Nā vt non capiunt; ita nec disputant;
an accidentia ibi sint sine substantia; sed simplici fide; Christi cor
pus & sanguinē; veraciter ibi contineri credunt; dato ocioſis illis
negotio de eo; quod continet disputandi.

At dicēt forte; Ex Arist. doceri; subiectū & pdicatū ppōnis af
firmatiuē; debere p codē sup̄ōere; seu (vt bestie ipi⁹ verba ponā)
ex. vii. metaphisicorū. Ad affirmatiuā requirit̄ extremorū cōposi
tio; quā illi exponūt; p eodē suppositionē. Quare dū dico; hoc ē
corp⁹ meū subiectū n̄ posse p p̄ae sup̄ōere; sed p corpe Christi.

Quid hic dicem⁹; quādo Aristotelē & hūanas doctrinas faci
m⁹ tā sublimiū & diuinarū rerū cēsores; Cur nō explosa ista curio
sitate; i verbis Christi simpliciter hārem⁹; parati ignorare; quicqd
ibi fiat cōtētiq; verū corp⁹ Christi virtute verborū illic adesse? An
est necesse; modos operationis diuinæ omnino comprehendere?

Verū quid ad Aristotelē dicūt; Qui subiectū oib⁹ pdicamē
tis accidētū tribuit; licet substātiā velit esse primū subiectū. Vnde
apud eū; hoc albū; hoc magnū; hoc aliquid sunt subiecta de qbus
aliquid pdicatur. Quē si vera sunt; Quēro; si ideo est trāssubstā
tiatio ponenda; ne corpus Christi de pane verificetur; cur non ēt
pōſſ trāscidētatio; ne corp⁹ xp̄i de accidēte affirmet̄; Nā idē pi
culū manet si p subiectū intelligat quis hoc albū; vel hoc rotundū
est corp⁹ meū; & qua rōne trāssubstātiatio ponitur; ponenda est &
trāscidētatio; ppter suppositionem istā extremorū p eodem.
¶ Si aut̄ intellectu excedēs; eximis accidēs; vt non velis subiectū p
eo supponere; cū dicis. Hoc est corpus meū. cur non eadē facilitate
trāscendis; substātiā panis; vt & illā velis non accipi p subiectū
vt non min⁹ in substātia quā accidēte sit; hoc corpus meū. presertī
cū diuinū illud sit opus virtutis oipotentis; quæ tātum & taliter in
substantia; quantum & qualiter in accidente potest operari?

Sed ne nimium philosophemur; Nonne Christ⁹ videtur huic
curiositati pulchre occurrisse; cum nō devino dixerit; hoc est san
guis meus; sed hic est sanguis meus; Et multo clarius; cum calicis
miscet nomen; dicens Hic calix noui testamenti in meo sangui
ne. Nonne videt̄ nos voluisse i simplici fide continere tātum; vt

crederem⁹ sanguinē suū eē i calice: Ego sane, si non possū conse-
qui; quo mō panis sit corp⁹ Christi captiuabo tū intellectū meū in
obsequiū Christi. & verbis ei⁹ simplr inharēs, credo firmiter; non
mō corp⁹ Christi eē in pane; s; panē eē corp⁹ Christi. Sic ei me ser-
uabunt verba: vbi d̄r, Accepit panē: gr̄as agēs, fregit & dixit, Ac-
cipite; māducate hoc (id ē, hic panis, quē accepit & fregerat) ē cor-
pus meū. Ft paul⁹. Nōne panis, quē frāgim⁹ p̄icipatio corporis
Christi. Quid si Philosophia hęc non capit: Maior ē spūsanctus
quam Aristoteles, Nunquid capit transubstantiationē illorum,
cum & ipsi fateantur, hic vniuersam philosophiā ruere: Quod au-
tem in gr̄co & latino, pronomen hoc, ad corpus refertur, facit si-
militudo generis; sed in hebræo, vbi neutrum genus non est; refer-
tur ad panem. vt sic liceat dicere, Hic ē corpus meū: quod & ipse
vsus loquendi & sensus cōmunis p̄bat, subiectum scilicet eē mon-
stratiuum panis, & non corporis, dū dicit. Hoc est corp⁹ meum:
das ist meyn leyp, id est, iste panis est corpus meum.

Sicut ergo in Christo res se habet; ita & in sacramento. Non
enim ad corporalem inhabitationem diuinitatis necesse est trās-
substantiari humanā naturā; vt diuinitas sub accidentibus huma-
næ naturæ teneatur. Sed integra vtraq; natura; vere dicitur, Hic
homo est deus; hic deus est hō. Quod & si philosophia non capit
fides tamen capit. Et maior est verbi dei autoritas; quā nostri in-
genij capacitas. Ita i sacramento: vt verū corpus; verusq; sanguis
sit; nō est necesse; panem & vinū trāssubstantiari; vt Christus sub
accidentibus teneatur sed vtroq; simul manente vere dicitur; hic
panis est corpus meū hoc vinū est sanguis meus; & econtra. Sic
interim sapiam: pro honore sanctorū verborū dei quibus per hu-
manas ratiūculas nō patiar vim fieri; & ea in alienas significatio-
nes torqueri; p̄mitto tamē alijs opinionem alteram sequi: quę in
decretali firmiter statuitur. Modo non vrgeat; suas opiniones, vt
dixi) pro articulis fidei a nobis acceptari.

Tertia captiuitas eiusdē sc̄ri, Est lōge ipsissim⁹ ille abus⁹, quo fa-
ctū ē; vt fere nihil sit hodie i Ecclesia recepti⁹ ac magis p̄ualū: quā
Missā eē op⁹ bonū & sacrificiū. Qui abus⁹, deinde inūduauit ifinitos
alios abus⁹; donec fide sc̄ri penit⁹ exticta, meras nūdias, caupona-
tiones, & quęstuarios quosdā contract⁹, e diuino sacramēto fecerit
Hinc participationes, fraternitates, suffragia, merita, āniuersaria,

memoriae; & id gen^o negociorū in Ecc^lia uēdunt; emun^t: pacificā
tur: cōponunt; pendetq; in his vniuersa alimonia sacerdotum &
monachorum.

Rem arduam; & quā forte sit impossibile conuelli; aggredior.
vt quae tanto seculorum vsu firmata; omniumq; consensu proba-
ta; sic incederit; vt necesse sit maiorem partem librorū; qui hodie
regnant; & pene vniuersam Ecclesiarum faciē tolli & mutari; pe-
nitufq; aliud genus cerimoniarum induci; seu potius reduci. Sed
Christus meus uiuit; & maiori cura verbū dei oportet obseruare
quam omnium hominum & angelorū intelligētias. Ego me uice
fungar; rem ipsam in lucem producturus; gratisq; sicut accepi; ve-
ritatē; sineq; inuidia cōmunicaturus. cæterum; quisq; suae salutis
rationem habeat; incredulitatis suae & ignoratae ueritatis culpā; i-
me ne vll^o torq̄re possit; corā iudice Christo; si deliter operā dabo.

PRINCIPIO, vt ad ueram liberamq; huius sacramenti sciē-
tiam tuto & foeliciter perueniamus; curandum est ante omnia; vt
omnibus iis sepositis. quae ad institutionē huius sacramēti primā-
tiam & simplicem; humanis studiis & feruorib^o sunt addita. Qua-
lia sunt; vestes; ornamenta; cant^o; p̄ces; organa; lucernae; & vniuer-
sa illa uisibiliū rerū pōpa; ad ip̄am solā & purā Christi institutionē
oculos & animū uertam^o; nec nobis aliud p̄ponam^o; quā ip̄m uer-
bū Christi; quo instituit & p̄fecit ac nobis cōmēdauit sacramentū
Nam; in eo uerbo & prorsus nullo alio; sita est uis; natura; & tota
substantia Missae. Cætera oīa sunt humana studia; uerbo Christi
accessoria; sine quibus missa optime potest haberi & subsistere.
Verba autē Christi; quibus sacramentum hoc instituit; sunt haec.

Cænantib^o autē eis; accepit Ihesus panem & b̄ndixit ac fregit;
deditq; discipulis suis & ait; Accipite & manducate: hoc est cor-
pus meum quod pro uobis tradetur. Et accipiens calicem gr̄as e-
git & dedit illis dicēs; Bibite ex hoc oēs. Hic est calix noui testa-
mentū in meo sanguine; qui pro uobis & pro multis effundēt in
remissionē peccatorū. Hoc facite in meam commemorationem.

Quae uerba & Ap̄ls. j. Corit. xj. tradit & lati^o explicat; quib^o nos
op̄ niti. & sup̄ ea edificari; ceu supra firmā petrā; si nō volum^o oī
ueto doctrine circū ferri; sicut haēt^o circūlati sum^o; p̄ ip̄as do-
ctrinas hominum auersantiū ueritatē. Nihil enī in his omissum;
uod ad integritatem; vsū; & fructum huius sacramenti pertinet
nihilq; positū; quod superfluū; & non necessarium sit nobis nosse.

Qui enim omiſſis hiſ verbis: de Miſſa vel meditat vel docet, moſtra
ipietatis docebit: vt factum eſt p̄ eos, qui opus operatum, & ſacriſi-
cium ex eo fecerunt.

Stet ergo primū & infallibiliter, Miſſa ſeu ſacramentū altaris, eſt
teſtamentū Chriſti; qđ moriens poſt ſe reliquit diſtribueđū ſuis fi-
delib⁹. Sic enim hñt ei⁹ verba, Hic calix nouū teſtamentū, i meo ſan-
guie. Stet i quā iſta veritas vt fundamētū imobile, ſup qđ oia ſtrue-
m⁹, qđ dicēda ſunt. hoc enim videbis, vt ſubuerem⁹ oēs hoim ipietate-
tates; in hoc dulciſſimū ſacramētū inuectas. Verax ergo Chriſtus
vere dicit, Hoc eſſe nouū teſtamentū i ſanguie ſuo p̄ nobis fuſo.
Non fruſtra hæc i culco, res eſt non pua; & imis ſenſib⁹ reponē da-

Queram⁹ ergo qđ ſit teſtamentū; & ſimul habebim⁹: qđ ſit miſſa
ſa: quis vſus; quis fructus; quis abuſus ei⁹. Teſtamentū abſq; dubio
eſt p̄miſſio morituri: qđ nuncupat hereditatē ſuā; & iſtituit hære-
des. Inuoluit itaq; teſtamentū, priō mortē teſtatoris; dei de here di-
tatis p̄miſſionē & hæredis nūcupationē. Sic enim Paul⁹ Ro. iij. &
Gal. iij. & iij. & Heb. ix. diſſuſe teſtamentū tractat. Qđ & in verbis
iſtis Xpi clare videm⁹. Mortē ſuā Xps teſtat; dū dicit Hoc eſt cor-
pus meū; qđ tradet Hic ſanguis me⁹; qui effundet. Hæreditate
nūcupat & deſignat, cū dicit i remiſſionē peccatorum. Hæredes
aut iſtituit cū dicit: p̄ vobis & p̄ multis; id eſt qui acceptant & cre-
dūt p̄miſſioni teſtatoris. ſi des enim hic hæredes facit: vt videbim⁹

Vides ergo: quod Miſſa (quā vocam⁹) ſit p̄miſſio remiſſionis
peccatorū a deo nobis facta. & talis p̄miſſio: qđ p̄ mortē filij dei ſit
mata ſit. Nā p̄miſſio & teſtamentū: non differūt alio: quā qđ teſta-
mētū ſimul iuoluit mortē p̄miſſoris. Et teſtator; idē eſt qđ moritu-
r⁹ p̄miſſor; p̄miſſor aut videtur⁹ (vt ſic dicā) teſtator. hoc teſtamen-
tū Xpi præfigurati eſt i oib⁹ p̄miſſiōibus dei ab initio mūdi: immo
omnes promiſſiones antiquæ; in iſta noua futura in Chriſto pro-
miſſione valuerūt; quicquid valuerūt, in eaq; pependit. Inde
vſitatiffima ſunt illa in ſcripturis verba: pactum: fœdus: teſtamen-
tum domini. Quibus ſignificabatur; deus olim moriturus. Nam;
vbi teſtamentum eſt, mors teſtatoris intercedat neceſſe eſt. Heb.
x. Deus aut teſtatus eſt ideo neceſſe fuit eū mori. mori aut nō po-
tuit: niſi eſſet hō, ita in eodem teſtamenti vocabulo compendio-
ſiſſime; & incarnatio, & mors Chriſti cōprehenſa eſt.

Ex quib⁹ iā ſua ſpōte p̄t⁹ q̄s ſit vſus & abuſus Miſſe, qđ digna v-
t digna p̄paratio. Si enim p̄miſſio eſt: vt dictū eſt, nullis operibus;
nullis virib⁹, nullis meritis ad eam acceditur; ſed ſola fide. Vbi enim

est verbū p̄mittentis dei, ibi necessaria est fides acceptātis hoīs, vt clarū sit, initium salutis nr̄ae esse fidē; q̄ pendeat in verbo, p̄mit̄ētis dei: q̄ citra oē nostrū studiū, gratuita & im̄erita im̄ericordia nos p̄uenit, & offert promissionis suae verbū. Misit enim verbū suum & sic salua- uit nos. Verbum dei omnium primum est, quod sequitur fides; fidem charitas, Charitas deinde facit omne bonum opus: quia non operatur malū, im̄mo est plenitudo legis. Nec alia via potest homo cū deo, aut conuenire, aut agere, quā p̄ fidem. id est, vt non homo suis operibus vllis: sed deus sua promissione sit autor salutis vt oia pendeant, portentur, seruenturq; in verbo virtutis suae: quo genuit nos; vt essemus initium aliquod creaturæ eius.

Sic Adā post lapsum erigendo, dedit hāc p̄missionē dicēs ad serpentē. Inimicitias ponā inter te & mulierē; inter semen tuū & semen illius. Ipsa conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo illi. In hoc p̄missionis verbo, Adā cum suis, tanquā in gremio dei portatus est, & fide illius seruatus, expectans longanimit̄er mulierem quę conteret caput serpentis; sicut deus p̄misit. Et in hac fide & expectatiōe etiā mortuus est; ignarus; qñ & qualis esset futura: futuram tñ nō diffidens. Nam talis p̄missio: cū sit veritas dei; etiā in inferno seruat credētes; & expectātes eam. Post hāc secuta est p̄missio alia facta Noe: vsq; ad Abrahā: dato p̄ signo fcederis arcu nubū cuius fide: ip̄e & posteri eius: p̄ptiū deū inuenerunt. Post hūc Abrahæ p̄misit benedictionē oīm gentium in semine eius. Et hīc est sinus Abrahæ: in quē recepti sunt posteri eius. Deinde Mosi & filiis israel: p̄cipue David: aptissimam de Christo p̄missionē dedit; quo reuelauit tandem; quæ fuerit priscis facta promissio.

Sic ventū est ad p̄missionē oīm p̄fectissimam noui testamēti, in qua apertis verbis: vita & salus gratuito p̄mittitur: & credētib; p̄missioni donatur. Et insigni nota discernit, hoc testamentū a veteri; dū dicit, Nouū testamētum. Vetus enim testamentū p̄ Mo- sen datū, erat p̄missio: non remissionis peccatorū: seu æternarum rerum. sed tp̄alium. nempe, terræ Canaan: p̄ quā nemo renouabatur spiritu, ad hereditatem coelestē capessendam. vnde & irrationa- le pecudē in figura Christi oportebat occidi; in cuius sanguine idē testamentū confirmabatur vt qualis sanguis tale testamentū: qua- lishostia: talis p̄missio. At hīc dicit: Testamentū nouū in meo; nō alieno; sed pp̄rio sanguine quo gratia p̄ spiritum; in remissionem peccatorum ad hæreditatem capiendam p̄mittitur

Est itaq; Missa, scđm substantiã suã: pprie nihil aliud: quã verba Christi p̄dicta, Accipite & m̄ducate &c. ac si dicat, Ecce o hō peccator & dānat⁹, ex mera gratuitaq; charitate q̄ diligo te, sic vo lente miarū p̄e; his verbis p̄mitto tibi; añ oē meritū & votū tuum: remissionē oīs peccatorū tuorū; & vitã æternã. Et vt certissim⁹ de hac mea p̄missione irreuocabili sis, corpus meū tradã, & sanguinē fundã morte ipsa hanc p̄missionē confirmatur⁹, & vrrunq; tibi in signū & memoriale eiusdē p̄missionis; relicturus. Quod cū frequē taueris; mei memor sis; hanc meã in te charitatē & largitatē p̄dicēs & laudes; & gratias agas.

Ex quibus vides; ad Missam digne habēdam, aliud non requiri quam fidē; q̄ huic p̄missioni fidelit̄ nitať: Christū i his suis verbis veracē credat, & sibi hęc imensa bona eē donata; non dubitet. Ad hãc fidē mox sequē sua sponte dulcissim⁹ affect⁹ cordis; quo dilatã & ipinguat spūs hoīs (hęc ē charitas; p̄ spm̄ sanctū i fide Xpi donata) vt in Christū; tã largū & benignū testatorē rapiat; fiatq; penitus alius & nouus hō. Quis enī non dulciter lachrymetur, imo pre gaudio in Christū pene exanimetur, si credat fide indubitata hanc Christi p̄missionem inæstimabilem ad se pertinere? Quomodo non diliget tantum benefactorem, qui indigno & lōueniens offert; p̄mittit; & donat?

Quocirca: vna & sola miseria n̄ra; qđ multas Missas in orbem habem⁹. & nulli vel pauci. has p̄missiones & diuitias p̄positas agnoscim⁹: consyderam⁹; & app̄hendim⁹. Cū reuera i Missa aliud agi non oporteat maiori; imo vnico studio; quã vt hęc verba; has p̄missiones Christi; q̄ vere sunt ipsa Missa; añ oculos versarem⁹; meditaremur & ruminarem⁹; quo fidē in ea exercerem⁹; nutrirerem⁹; augerem⁹; et roborarem⁹; hac quottidiana cōmemoratione. hoc ē enim qđ p̄cipit; dicens. Hoc facite in meã cōmemoratione; hoc ē ipm̄ agere deberet Euangelista; vt p̄missionē istã pp̄lo fideliter i culcra; et commēdaret ad puocandã fidē eorū in eadē. At nūc; quota pars nouit missam esse p̄missionem Christi? (vt taceam impios fabulatores; qui humanas traditiones vice tantæ p̄missionis docent) Quod si etiam hęc verba Christi docent; non tamen nomine p̄missionis aut testamenti; ac per hoc non ad obtinendam fidem; docent.

Quin quod deploramus in hac captiuitate; omni studio cauet

hodie, ne verba illa Christi, vllus laicus audiat, quasi sacratiora: quã vt vulgo tradí debeant. Sic em̄ insanimus, et verba cōsecratio nis (vt vocant) nobis sacerdotibus solis arrogam⁹ occulte dicēda sic tñ: vt ne nobis quidē pfint, cū nec ipsi eavt pmissiōnes seu testamētū habeam⁹ ad fidē nutriendā, sed nescio, qua supstitiōe & impia opinione ea reueremur potius, q̄ eis credimus. Qua miseria nostra, quid aliud? Satā in nobis operatur: quā vt nihil de missa í ecclesia reliquū faciat, curet tamen interim omnes angulos orbis missis plenos esse, hoc est, abusionibus & irrisionibus testamēti dei grauissimisq; idolatriæ peccatis, mūdum assidue magis ac magis onerari ad damnationem maiorem augendam. Quod enim idolatriæ pctm̄ grauius esse potest, q̄ promissioib⁹ dei, peruerfa opinione abuti, et fidem in easdem, vel negligere vel extinguere?

Nec em̄ deus (vt dixi) aliter cū hoibus vnq̄ egit aut agit: quā verbo pmissiōis. Rursus, nec nos cū deo vnq̄ agere aſt possum⁹, q̄ fide, in verbum promissiois eius. Opera ille nihil curat, nec eis indiget: quibus potius erga hoies & cū hoibus & nobis pſis agimus. Indiget autē, vt verax in suis pmissis a nobis habeatur: talisq; lōga nimit̄ sustineatur, ac sic fide spe & charitate colatur. Quo fit: vt gloriā suā in nobis obtineat, dū non nobis currētib⁹, sed ipso misere, pmittēte, donāte, oia bona accipim⁹ & habem⁹. Ecce hic est verus cult⁹ dei & latría, quā in missa debem⁹ psoluere. Sed cū pmissiois verba nō tradūtur, q̄ fidei exercitatio haberi pōt: At sine fide quis sperat: quis amat: sine fide, spe, & charitate q̄ latría: Nō est itaq; dubiū, vniuersos hos se sacerdotes & monachos cū Ep̄is & oibus suis maiorib⁹ eē idolatras, í statu piculossissimo agētes. ob hāc missæ seu facti, seu pmissiois dei ignoratiā, abusionē: irrisionem.

Quilibet em̄ facile intelligit: q̄ hęc duo sunt simul necessaria promissio & fides. sine pmissione em̄ credi nihil pōt: sine fide aut pmissio inutilis est: cū p fidē stabiliat & ípleat. Ex quib⁹ itidē facile quibus colligit. Missam: cū sit aliud nihil: q̄ pmissio: hac fide sola adiri & frequētari. sine qua: quicqd preclarū: preparatoriorū operū signorū: gestuū: afferit: irritabula sunt í pietatis: magis q̄ officia pietatis. cū fere fiat vt his paratistexistimēt: sese legitime alaria accedere: & reuera non fuerit vllō tpe vel ope magis inepti: ppter ífidelitatē quā secū afferūt. Quātos passim videas & quotidie sacrificulos q̄ si vel inepte vestiti: vel illotis manib⁹: vel iter pcan dū titubātes quid leuiuscule errauerit: ingēti sese miseri crimine

reos faciūt. At q̄ missam ip̄am. i. diuinā p̄missionē non obseruāt
neq; credunt prorsus; ne tantillum quidem habent conscientię.

O idigna religio nostro sæculo, omnium ip̄issimo & in gratissimo.
Præparatio itaq; digna & vsus legitime non est, nisi fides, qua
credis Missæ, id est, diuinę p̄missiōi. Quocirca, accessur⁹ ad altare
siue sacramētū accepturus, caueat, ne vacuus appareat in cōspe-
ctu dñi dei. Vacuus autē erit si fidē non habuerit i Missam seu te-
stamētū hoc nouū. Qua impietate, quid posset grauius cōmitte-
re in diuinā veritatē: quā hac incredulitate sua, quātū est in se, me-
dacē arguit, & vane p̄mittētē. Tutissimum itaq; fuerit, ad Missam
nō alio aīo accedere, quā si ad audiēdā quālibet aliam p̄missiō-
nem dei velis accedere, hoc est, vt paratus sis, nō multa operari,
& afferre, sed oīa credere & accipere, quę tibi illic p̄mittūtur, seu
promissa p̄nūciantur, p̄ ministeriū sacerdotis. Hoc aīo si nō vene-
ris, caue accesseris, in iudicium sine dubio accedes.

Recte itaq; dixi totā virtutē Missę consistere i verbis Christi,
quibus testatur remissionē peccatorū donari oibus, q̄ credūt, cor-
pus ei⁹ tradi: & sanguinē eius fundi, pro se. Atq; ob hanc rē, nulla
re magis opus esse auditoris Missam quā vt ipsa verba sedulo &
plena fide meditētur; quod nisi fecerint; frustra oīa alia fecerint.
Hoc sane verum est; in oī p̄missione sua deus fere solitus est adij-
cere signū aliquod, ceu monumētū, ceu memoriale p̄missiōis suę
quo fidelius seruaretur, & efficacius moneret. Sic in p̄missione
Noe data de nō perdēda terra alio diluuiō, dedit arcū suum in
nubibus, quo dixit sese recordaturum fœderis sui. Et abrahę,
post p̄missionem hereditatis in semine suo, dedit circūcisionē
in signaculū iustitię fidei. Sic Gedeoni dedit vellus aridū & rori-
dum; ad firmandam p̄missionem suam super vincendis Madia-
nitis. Sic Achas per Esayam obtulit signū pro vincēdo rege Sy-
rię & Samarię; quo p̄missioni suę fidē in eo firmaret. Talia mul-
ta legitimis signa p̄missionum dei in scripturis.

Sic & in Missa, hac oīm principe p̄missione adiecit signum
memoriale tantę p̄missionis; suum ipsius corpus & suū ipsius san-
guinem; in pane & vino; sicut dicit. Hoc facite in meā cōmemo-
rationem. Sic in Baptismo verbis p̄missionis adiecit signū mers-
ionis in aquā. Ex qbus intelligimus; in qualibet p̄missione dei
duo p̄poni; verbum & signum; vt verbum intelligamus esse tes-
tamētū; signū vero esse sacramentum. vt in Missa; verbum Chri-
sti est testamentum; panis & vinum sunt sacramētū. Atq; vt ma-

tor visita est in verbo quam signo, ita maior in testamento quā
sacramento. Quia potest homo verbum seu testamētū habere &
eo vti; absq; signo seu sacramēto. Crede, inquit Aug. & manduca
sti. Sed cui creditur, nisi verbo promittēris: Ita possum quotidie
immo oī hora, Missam habere, dum quoties voluero possum ver
ba Christi mihi proponere, & fidem meam in illis alere & roborā
re. hoc est reuera, spiritualiter manducare & bibere.

Hic vides, quid & quantū Theologi sententiarij in hac re præ
stitierint. Primū id quod summū & capitale est, nēpe, testamētum
& verbum pmissionis, nullus eorum tractat, atq; ita fidē & totam
missę virtutē nobis obliterarunt. Deinde, alteram eius partem, sci
licet signū seu sacramētū, solū versant, sed ita, vt nec in hac fidē
doceāt, sed suas p̄parationes, & opera operata, participationes
& fructus, missam, donec in pfundū venerint & de transubstātia
tione, alijsq; infinitis metaphysicis nugis nugarētur, & sciētia verū
q; vsum tā testamēti quā sacramēti, cū vniuersa fide abolerēt. face
rētq; vt popul⁹ Christi (vt ppheta dicit) obliuisceretur dei sui die
bus innumeris Tu vero sine alios p̄cēdere varios fruct⁹ audite mis
sę, & aim tuū huc intende, vt cū ppheta dicas & credas, hic tibi a
deo paratā eē mēsam corā te aduersus oēs q̄ tribulat te: in qua pa
scat & piguescat fides tua. Nō autē pascitur fides tua, nisi pmissio
nis diuine verbo. Homo ei nō in solo pane viuuit, sed in oī verbo
quod procedit de ore dei. Quare in missa ante oīa verbi pmissio
nis te obseruatorē esse curiosissimū oportet, tanquā opulētissimi
conuiuij, oimode pascuę & sanctę refectionis tuę, vt hoc p̄ oīs
bus maximi facias, plurimū in id confidas & firmissime in eo hæ
reas, et per mortē & oīa peccata. Quod si feceris, nō solum stillas
istas, & minutias fructuū missę, quas quidā etiam superstitione sin
xerunt, sed ipm fontem principālē vitę, obrinebis, fidem scilicet
verbi, ex qua oē bonū fluit, sicut Iohan. iiii. dicit. Qui in me credit
de ventre eius fluent aque viuę. Item, Qui biberit ex aqua, quam
ego dabo fiet in eo fons aque viuę, salientis in vitam æternam.

Iam duo sunt quę solēt nos tētare, ne fruct⁹ missę p̄cipiam⁹. Al
terum est, nos esse peccatores & indignos p̄ nimia vilitate, re
bus tantis. Alterum, etiam si digni essemus, magnitudo tamen re
rum tanta est, vt natura pusillanimitis non audeat ea petere aut
sperare. Nam, remissionem peccatorum & æternam vitam
quis non stupescat potius quam optet, si digne p̄setur magnitu

do bonorum: quæ per ea veniuntur habere scilicet deum patrem esse: filium: hæredem omnium bonorum dei. Aduersus hanc geminam pusillanimitatem, oportet: vt verbū Christi apprehendas: ipsum quæ multo fortius intuearis: quam has cogitationes infirmitatis tue. Magna enim sunt opera domini: exquisita in omnes voluntates eius: qui potens est dare: supra quæ petimus aut intelligimus. Ni si enim superarent nostrā dignitatem: nostram capacitatem: nostrum denique omnem sensum: diuina non essent. Sic & Christus nos animat dicens. Nolite timere pusillus grex, placuit enim patri vestro: dare vobis regnum. Hæc ipsa enim exuberantia incomprehensibilis dei in nos per Christum effusa, facit, vt eū rursus su per oia ardentissime diligamus: summa fiducia in eum feramur: omnia contemnamus propter ipsum omnia pro eō pati. vnde & recte fons dilectionis hoc sacramentum est appellatum.

In qua re exemplum tibi sume ex hominibus. Si enim cuiquā mendico, aut etiā indigno & malo seruo legaret ditissimus dominus: mille aureos, certe cum fiducia eos postulare & acciperet, nec indignitatis suæ, nec magnitudinis testamenti habitā ratione. Quod si quis ei resistens obijceret indignitatē suā & magnitudinē testamēti: quid putas dicturus est: scilicet, quid ad te: non ego merito meo: nec iure vilo proprio accipio quod accipio. Scio me indignum: & maiora accipere, quam merear, immo contraria metui: sed iure testamēti & alienæ bonitatis: peto quod peto: si illi non fuit indignum tanta iam indigno legare, cur ego propter indignitatē meā contemnam acceptare? quin hac ipsa causa magis amplector: gratuitā & alienā gratiam: qua ego sum indignior. Eadem cogitatione armari oportet, & cuiusque conscientiam: aduersus omnes scrupulos & morsus suos: ad hanc Christi promissionem indubitata fide obtinendam summopere cauendo: ne fiducia cōdesperatis in superba fiducia promittentis Christi. Quia: vt dictum est satis: verbum promissionis hic solum regnare debet: in fide pura: quæ est vnica & sola sufficiens præparatio.

Videmus ex his: quam grandī ira dei: factum sit vt verba testamenti huius nos cælarint impij doctores: atque per hoc ipsum fide extinxerūt quātū in eis fuit. Iam pronū est videre: quid ad fidē extinctam sequi fuit necesse. Nempe superstitiones operum impiissimas. Vbi enim si des occidit: & verbum fidei obmutescit ibi

mox surgunt opera in locū eius, & traditiones operum. Quibus cetera captiuitate Babylonica translata sum^o de terra nra: captis oib^o de siderabilibus nostris. Ita de Missa contigit, q̄ impiorum hominū doctrina mutata est in opus bonum, quod ipsi vocant opus operatum, quo apud deum sese omnia præsument posse. Inde processum est ad extremum insanīæ, vt quia Missam ex vi operis operati ualere mentiti sunt, adiecerūt, eam non minus uilem esse cæteris: etiā si ipsi ipso sacrificio noxia sit. atq; in hanc harenam fundauerunt suas applicationes, participationes, & fraternitates, anniuersaria, & id genus infinita lucri & quæstus negotia.

Contra has laruas: quia validæ sunt & multæ penitusq; insederunt: nisi constantissima cura obseruaueris, quid sit Missa, & præcedentium fortiter memineris, vix subsistes. Audisti enim Missam aliud non esse: quam promissionem diuinam seu testamentū Christi, sacramento corporis & sanguinis sui commēdatū. qđ si verum est, intelligis non posse ipm esse opus ullo modo, nec quicquam in ipso fieri, nec alio studio a quoquam tractari, quam sola fide, fides autem non est opus, sed magistra & vita operum. Quis enim ē vsquam tam insanus, vt promissionem acceptam; aut testamentum donatum, uocet opus bonum, quod suo testatori faciat accipiens? Quis est hæres qui patri suo testatori existimet benefacere: dum in frumenta testamēti cum hæreditate testata accipit? Quæ est ergo impia temeritas nostra vt diuinum testamentum accepturi, ueniamus vt bonum opus ei facturi: Est ne ista ignorantia testamenti & captiuitas tanti sacramenti, omnibus lachrymis superior: vbi de acceptis grati esse debem^o, uenimus superbi daturi accipiēda: irridētes: inaudita pueritate: donatorismiam: dum hoc donam^o vt op^o quod accipim^o vt donū: vt testator iā non suorum largitor bonorū sed nostrorum sit acceptor. Ve impietati isti.

Quis uero vnq̄ fuit tā demens: vt baptismū duceret eē bonū op^o aut baptisand^o crederet, sese op^o facere: qđ p se & alijs deo offerret & cōmunicaret: Si ergo in yno aliquo sacramēto & testamēto nullū ē op^o bonū cōmunicabile alijs, nec in Missa erit, cū & ipa non sit nisi testamentū & sacramentū. Vñ manifest^o & ipi^o error ē. Missam p peccatis p satisfactionib^o; p defunctis, aut quibus cūq; necessitatib^o suis aut aliorum seu offerre seu applicare. Quod facillime intelligis esse euidentissime uerū, si firmiter teneas: Missā eē pmissionē diuinā, q̄ nulli prodesse, nulli applicari; nulli suffragari: nulli com-

municari potest: nisi ipsi credenti soli propria fide. Quis enim pro
missionem dei: quæ vnus cuiusq; singulatim exigit fidem: potest
pro alio acceptare aut applicare? Nunquid possum alteri pmissio
nem dei dare, etiam non credenti: aut possum p alio credere: aut
possum facere vt alius credat? At hæc fieri oportet: si Missam pos
sum aliis applicare & communicare: cum in Missa non sint nisi ista
duo: promissio diuina: & fides humana: quæ accipiat, quod illa p
mittit. Quod si verum est: potero etiam pro alijs audire Euāgelii
& credere potero p alio baptisari: potero pro alio absolui a pecca
tis, potero & p alio cōmunicare de altaris sacramento, potero: vt
& illorū sacramēta p censeā: p alio ducere vxorē, p alio fieri sacer
dos, p alio confirmari: p alio inungi.

Deniq; cur' Abraham non p omnibus Iudæis credidit: cur exi
gitur a Iudæis singulis fides: in eandem promissionem Abrahæ cre
ditam: Stet ergo insuperabilis veritas: vbi pmissio diuina est: ibi
vnus quisq; p se stat: sua fides exigitur, quisq; pro se rationem red
det: & suum onus portabit, sicut dicit Marci. vlt. Qui crediderit &
baptisatus fuerit saluus erit: qui autem non crediderit: condemna
bitur. Ita & Missam vnus quisq; tantum sibi potest vtilem facere: si
de ppropria, & p nullis profus communicare. Sicut sacerdos, nulli
pro alio potest sacramentum ministrare: sed cui libet seorsum idem
sacramentum ministrat. Sunt enim sacerdotes consecrando & mi
nistrando, ministri nostri: per quos non offerimus bonum opus aut
cōmunicam⁹ actiue, s; p eos pmissiones & signū accipim⁹: & com
municamur passiue: id qđ in laicis hactenus pmanfit. Nam hi non
dicunt bonū facere: s; accipere. Sacerdotes vero abierūt in impieta
to & testamēto dei: quo bonū acceptū oportuit.

Sed dices: Quid? Nunquid subuertes omnium Ecclesiarum &
monasteriorum vsus & sensum, quibus per tot secula inualuerunt
fundatis super Missam, anniuersarijs, suffragijs, applicationib⁹, cō
municationibus &c. hoc est, pinguissimis redditibus? Respondeo
Hoc est: quod de captiuitate Ecclesiæ scribere me compulit. Sic
enī venerabile testamentū dei in ipiissimi quæstus seruitutem cor
actum est, per impiorum hominum opiniones & traditiones: qui
omisso verbo dei, sui cordis nobis cogitationes pposuerunt: & or
be n seduxerunt. Quid mihi de multitudine & magnitudine erran
tium: Fortior omnium est veritas. Si potes Christus negare qui do

cet Missam esse testamentū & sacramentū: volo illos iustificare. De
inde si potes dicere: eū facere op^o bonū qui recipit bñficiū testamē
ti, aut utitur in hoc ipm sacramēto pmissionis: volo mea libēs dā
nare. cū aut neutrū possis: quid dubitas cōtēpta turba ad malū eūte
dare gl'iam deo & veritatē ei^o confiteri: E si se hodie sacerdotes
oēs in sentētia puerfa, quicunq; Missam p opere ducūt, quo succur
rāt suis aut aliorū: siue mortuorum: siue viuorū necessitatibus. Inau
dita & stupenda dico, Sed Missam si ituearis, quid sit: verā me esse
locutum cognosces. Hoc fecit illa nimia securitas: qua iram dei in
nos grassantem non intelleximus.

Hoc autem facile admitto, Orationes: quas ad Missam p cipi
endam congregati: coram deo effundimus: esse bona opera, seu be
neficia q̄ nobis mutuo impartim^o, applicamus & communicamus:
& p inuicē offerim^o, Sicut Iacobus nos docet orare p inuicē, vt sal
uentur. Et Pau. j. Timot. ij. p̄cipit fieri obsecrationes: orones: postu
lationes p oibus hoibus: p regib^o & oib^o qui in sublimitate sunt con
stituti. Hæc em̄ non sunt missa, sed operamissæ si tamen opera vo
cari debēt orationes cordis & oris, quia fiūt ex fide in sacramēto p
cepta vel aucta. Non em̄ Missa vel pmissio dei impletur orādo sed
solū credēdo. Credētes aut oramus & quodlibet op^o bonū facim^o.
Sed quis sacerdotū hoc noīe sacrificat, vt solas orationes arbitret
sele offerre: Oēs imaginentur sele offerre ipm Christum deo patri
tanquā hostiā sufficientissimā, & bonū opus facere oibus quib^o ppo
nunt pdesse: quia confidūt in opere operati qđ orationi non tribu
unt. Sic paulatim errore crescēte, id quod orationū est, tribuerunt
sacramento. Et quod recipere beneficium debēt, id obtulerūt deo.

Quare acute discernendū est: inter testamētū sacramentūq; ipm
et inter orationes quas simul oramus. Nec id solum, sed scire
quoq; oportet, orationes prorsus nihil valere: nec orāti ip si, nec ijs
pro quibus orantur, nisi primū testamētū fide perceptū sit: vt fides
oret quæ sola exauditur: sicut Iacobus. j. c. docet. a deo lōge aliud
est oratio quā missa. orationē possum extēdere in quotquot volue
ro. Missā nēo accipit nisi q̄ p se ipm credit: et tm̄ quāū credit, nec
potest dari siue deo siue hoibus. Sed solus deus per ministeriū sa
cerdotis dat eā hoibus qui accipiunt eam fide sola, sine vllis operi
bus aut meritis. Neq; enim vllus audeat tm̄ insanire: vt dicat bonū
opus facere eū qui pauper et indigēs venit accepturus de manu di
uitis bñficiū. At missa (vt dixi) beneficium est pmissionis diuine

per manum sacerdotum omnibus hoibus exhibitum.

Est ergo certum missam non esse op^o alijs communicabile: sed obiectū (vt dicitur) fidei, p^optie cuiusq; alendæ & roborandæ. Iā & alterum scandalū amouendū est: qđ multo grādius est & speciosissimū. Id est qđ Missa creditur passim esse sacrificiū qđ offert deo. In quā opinionē, & verba Canonis sonare videntur. vbi dicitur, hęc dona: hęc munera: hęc sancta sacrificia. Et infra, hęc oblationē. Itē clarissimē postulatur vt acceptū sit sacrificiū: sicut sacrificiū Abel &c. Inde Christi hostia altaris dicitur. Accedunt his dicta sanctorū patrū tot exempla, tantusq; vsus per orbem constanter obseruatus.

His oibus quia pertinacissime insederūt, op^o constāntissime op^o ponere verba & exēplum Christi. Nisi enim missam obtinuerimus esse p^omissionē Christi, seu testamentū: vt verba clare sonāt totū euāgelium & vniuersum solatiū amittim^o. Nihil contra hęc verba permitamus p^oualere, etiā si angelus de cœlo aliud docuerit. Nihil em̄ de ope vel sacrificio in illis continet. Deinde & exēplum Christi p nobis stat. Non em̄ Christus in cœna nouissima, cū institueret hoc sacramentū & conderet testamentū, ip̄m obtulit deo patri: aut vt op^o bonum p alijs perfecit: sed in mensa sedens singulis idem testamentum p^oposuit & signum exhibuit. Iam Missa quanto vicinior & similitior, primæ oīm Missæ, quam Christus in cœna fecit, tanto Christianior. At Missa Christi fuit simplicissima sine vlla vestium: gestuum cantuum aliarumq; cerimoniarum pompa: vbi si necesse fuisset eā offerri vt sacrificium, non plene eam instituisset.

Non qđ calūniari debeat vllus vniuersam Ecclesiam: q̄ multis alijs ritibus & cerimonijs Missam ornauit & ampliauit. sed volum^o ne quis cerimoniarū specie falsus, ac multitudine pōpæ impedit^o, simplicitatē missæ amittat. & reuera transubstātiatiōē quandam colat si amissa substātia simplici Missæ in accidentibus multiplicibus pōpæ hæreat. Nā quicquid vltra verbum & exēplum Christi accessit, accidens Missæ est: quorū quodlibet non alio loco ducere debem^o quā quo loco nunc ducimus, Mōstrantias (quas vocant) & pallia altaris, quibus ip̄a hostia continetur. Quare sicut repugnat testamentū distribui seu p^omissionē accipere, & sacrificare sacrificium. Ita repugnat Missam esse sacrificium cū illam recipiamus: hoc vero demus idē autē simul recipi & offerri non potest nec ab eodē eodē modo acceptari. Non magis certe, quā oratio & impetrata res queunt idē esse: nec idem sit orare & orata accipere.

Quid ergo dicem⁹ ad Canonem & auctoritates patrum? Primū
respondeo; Si nihil habetur quod dicatur; tutius est omnia negare
quam Missam concedere; opus aut sacrificium esse, ite verbū Chri-
sti negemus, fidem simul cum Missa pessundantes. Tamen quo ser-
uemus & eos; Dicemus ex Apostolo. j. Corit. xj. non doceri solitos
fuisse fideles Christi ad Missam congregatos; secum afferre cibū &
potum; quas collectas vocabāt; quę distribuerentur in omnes egē-
tes. exemplo Apostolorum act. iij. e quibus sumebatur id, quod cō-
secrabatur panis & vini; p sacramento. Et quia hæc omnia sancti-
ficabatur per verbum & orationem ritu hebraico, quo leuabantur
sursum vt in Mose legimus, relicta sunt verba & ritus leuandi seu
offerendi, abolito iā dudū vsu cōferendi & colligēdi ea quę offer-
rētur seu leuarent. Sic Ezechias Esa. xxxvij. Iubet Esaiā leuare ora-
tionē in cōspectu dei p reliquijs. Et Psal. Extollite man⁹ vestras in
sancta. Itē. Ad te leuabo manus meas. j. Timot. ij. Leuātes puras ma-
nus in omni loco. Quare vocabula sacrificij seu oblatiōis, referri de-
bent non ad sacramentū & testamentū; sed ad collectas ip̄as. Vnde
& reliquū est vocabulū collectę p precibus in Missa dictis.

Idem facit q̄ sacerdos mox consecrato pane & calice, eleuat eū
dem quo non sese offerre aliquid deo ostendit: cum nullo verbo
tum meminerit hostiæ seu oblationis. Sed est & ip̄m vel reliquum
ritus hæbraici quo leuabantur; que cum gratiarum actionibus acce-
pta deo referbantur. Vel admonitio nostri, quo prouocemur ad
fidem testamenti huius; quod tum verbis Christi protulit & exhi-
bit, vt simul & signum eiusdem ostendat, et oblatio panis proprie
respondeat huic demonstratiuo, Hoc est corpus meum. nosq; cir-
cūstātes ceu alloquatur hoc ip̄o signo. Sic oblatio calicis propriæ
respondeat huic demonstratiuo, Hic calix noui testamēti &c. Fidē ei
in nobis sacerdos excitare debet; ip̄o eleuādi ritu. Atq; vt inā; vt ī
oculis nostris manifeste eleuat signū seu sacramentū; ita simul auri-
bus nostris aperta atq; voce pronunciet & verbū seu testamētū
idq; in qualibet populorū lingua; quo fides exercitaretur efficacius.
Cur enim liceat Græce & latine & hæbraice Missam perficere & nō
etiā alemanice aut aia quacunq; lingua?

Quocirca obseruent sese sacerdotes; hoc perditō periculosissim⁹
moq; seculo; qui sacrificāt. Primū; vt verba Canonis maioris & mio-
ris cū collectis quę apperte nimis sacrificiū sonāt; dirigant; nō ad
sacramētū, sed vel sad ipum panē & vinū cōsecrandū; vel ad ora-
tiones suas. Panis euim & vinū antea offeruntur ad benedicendum

vt per verbū & orationē sanctificētur. post quā autē benedictio & cō-
secratio est, iā nō offertur, sed accipitur dono a deo. Et i hoc nego-
tio, cogitet Euāgeliū eē pferēdū oib⁹ Canonib⁹ & collectis p hoies
cōpositis, Euāgeliū autē non sinit Missam eē sacrificiū: vt audisti.

Deinde publice Missam pficiēs, pstituat sibi nō aliud face-
re, quā se & alios cōmunicare p missam, simul tamē orationes suas
p se & alijs offerre cauēs. Ne missam offerre psumat. Qui vero pri-
uati missas parat: pstituat sibi, vt seipm cōmunicet. prorsus, nihil
differt, nec plus facit missa priuata, quā simplex cuiusq; laici de ma-
nu sacerdotis sumpta cōmunio: exceptis orationibus, & qđ sibi ipsi
consecrat & ministrat. Re ipsa missę & sacramēti oēs sumus equa-
les sacerdotes & laici.

Quod, si postulatur ab alijs, votiuas (quas vocāt) celebrare caueat
ne mercedē accipiat p missa aut psumat vllā votiuā sacrificare, sed
studeat hoc totū ad orationes referre, quas siue p defunctis siue
viuētib⁹ offerat, sic cogitās. Ecce ibo & mihi soli sacramētum susci-
piā, sed inter suscipiēdū, p illo & illo orabo, sic vt orōnis nō Missę
mercedē p victū & amictū recipiat. Nec moueat qđ totus orbis cō-
trariū: & sensum & vsū habeat. Euāgeliū certissimū habes: quo fra-
tus facile cōtēnes hoim sens⁹ & opiniones. Quod si me contēnes, p-
gas Missā offerre nō solas orōnes, scito me fuisse monitorē tibi si de-
le, & in die iudicij excusatū, tuū portabis ipse peccatū. Dixi q̄ tibi di-
cere tenebrat frater fratri i salutē tibi pderūt seruata tibi nocebūt ne
glecta. Qđ si alig et dānarint hęc, illud pauli respondeo. Mali vero
hoies & seductores, pficiēt i peius errātes & i errorē mittētes.

Ex isto nunc facile illud quiuis intelligit: qđ vsitatissimum
ex Grego. dicitur. Missam mali sacerdotis non minoris ducendā,
quā boni cuiuscunq;. Nec sancti Petri meliorē fuisse quā Iudę tra-
ditoris: si sacrificassent. Hoc enim operculo, suas impietates quidā
velant: & hīc distinctionem operis operati, & operis operantis in-
uenerunt: quo secure ipsi male viuere & alijs tamē benefacere pre-
sumerent. Verum Gregorius recte dicit, at illi peruerse eum intelli-
gitamento et sacramento dari et accipi: quā per quosq; sanctissimos
Quis enim dubitat Euāgeliū prædicari per impios: At missa, est
pars Euāgelij, immo summa et cōpēdiū Euāgelij. Quid est enim
vniuersum euāgeliū, quā bonū nuntiū remissionis peccatorum: At
quid de remissione peccatorū et misericordia dei latissime et co-

pioſſime dici pōt, breuiter eſt in verbo teſtamēti cōprehēſum. Vñ
& cōcionēs populares aliud eſſe non deberēt q̄ expoſitionēs miſſæ
id eſt declarationēs, pmiſſionis diuinæ hui⁹ teſtamēti, hoc em̄ eſſet
fidem docere & vere Eccleſiā edificare. At qui nunc miſſam expo
nūt in allegorijs humanarū cerimoniarum ludunt & illudunt.

Igitur ſicut impius poteſt baptiſare; id eſt verbū pmiſſionis & ſi
gnū a quæ ſuper baptiſandū ferre ita poteſt & pmiſſionē huius ſa
cramēti, p ferre & miniſtrare veſcētibus & ſimul ipſe veſci; ſicut Iu
das traditor in cœna domini; manet tñ ſemp idē ſacramentū & te
ſtamētū qđ in credente operatur ſuū opus, in incredulo operatur
alienū opus. Verum in offerēdo longe aliud agit. Cū em̄ non Miſſa
ſed orōnes offerātur deo, clarū eſt oblationēs impij ſacerdotis, nihil
valere. Sed (vt idē Greg. ait) cū is qui idign⁹ eſt ad deſcandū mitti
tur / anim⁹ iudicis ad deterius puocaf. Non ergo ſunt confundēda
illa duo Miſſa & oratio, ſacramentū & opus, teſtamētū & ſacrificiū
quia alterū venit a deo ad nos p miniſteriū ſacerdotis & exigit fidē
Alterū pcedit a fide nr̄a ad deū p ſacerdotē & exigit exauditiōnē.
Illud deſcendit; hoc aſcendit. ideo illud nō requirit neceſſario dignū
& piū miniſtrū, hoc vero requirit: quia deus peccatores nō exaudit
qui nouit p malos benefacere; ſed nulli⁹ mali acceptat op⁹ ſicut mō
ſtrauit in Cayn. & puer. xv. dicitur. Victime impiorū abominabiles
dño. Roma xiiij. Omne quod non eſt ex fide / peccatum eſt.

Vt autē finē hui⁹ primæ ptis faciamus reliqua pducturi vbi impu
gnator inſurrexerit, Cōcludimus ex oibus hijs quib⁹ nā Miſſa ſit pa
rata, & qui digne cōmunicēt. Nēpe ſoli ij qui triftes; afflicti; ptur
batas; cōfuſas & erroneas habēt conſciētias. Nā verbū diuine pmiſſi
onis hui⁹ ſacramēti cū exhibeat' pctorū remiſſionē, ſecure accedit
quicūq; pctorū ſuorū vexatur ſiue morſu / ſiue titillatione. Eſt em̄
teſtamētū hoc chriſti medicina vnica: preteritorū; pſentiū; & futu
rorū pctorū. modo indubitata fide ei adheſeris / & credideris tibi
gratuito dari id qđ verba teſtamēti ſonant. Quod ſi non credideris
nuſq; nunq; nullis operibus / nullis ſtudijs cōſciētia poteris pacare
Fides ei ſola eſt pax cōſciētiae; iſidelitas autē ſola turbatio cōſciētig.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

¶ Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti; qui
ſecundum diuitias miſericordiæ ſuæ ſaltem hoc vnicum ſacra
mentum ſeruauit in Eccleſia ſua illibatum / et incontaminatum

a constitutionibus hominum, liberumq; fecit omnibus gētibus, omniumq; hominum ordinibus, nec passus est, & ipsum, teterrimis quectus & impijsissimis superstitionum portentis opprimi; eo scilicet consilio vsus quod paruulos, qui auaritiæ & superstitionis capaces non sunt, eo voluit initiari, & simplicissima fide verbi sui sanctificari; quibus & potissimum hodie prodest baptismus. Nam si adultis & maioribus donandum esset hoc sacramentum, non videtur potuisse & eius pseuerari virtus & gloria, præ tyrannide auaritiæ & superstitionis, quæ omnia diuina nobis supplantauit. Inuenisset sine dubio & hic, prudentia carnis suas preparationes & dignitates, deinde reuerentia, restrictiones, & si qua sunt similia reſta pecuniarum, quibus aqua non vilior, quam nunc membranæ, venderetur.

Verum ubi virtutem Baptismi in parulis non potuit Satan extinguere, præualuit tamē, vt in omnibus adultis exstingeret, vt iam fere nemo sit; qui sese baptisatum recordetur, nedum gloriatur, tot repertis alijs vijs remittendorum peccatorum, & in cœlum veniendi, præbuit his opinionibus occasionem, verbum illud periculosum diuini Hieronymi, siue male positum, siue male intellectū, quo peccatitiam appellat secundam post naufragium tabulam, quasi baptismus non sit peccatitiam. Hinc enim, ubi in peccatū lapsi fuerit, de prima tabula seu naue desperantes velut amissa, secundæ tantū incipiūt niti & fidere tabulæ, id est peccatitiam. Hinc nata sunt vortorum, religionum, operum satisfactoriū, peregrinationū, indulgentiarum, sectarum infinita illa onera, & de ijs, maria illa librorū, quæ stionum, opinionum, traditionum humanarum, quas totus mūdus iam non capit; vt incomparabiliter peius habeat Ecclesiam dei ea tyrannis, quam vnquam habuit synagogam, aut vllam nationem sub cœlo.

At pontificum erat, hæc omnia tollere, & Christianos omnium ad sinceritatē baptismi reuocare, quo intelligerent: quid essent, & quid facere Christianos oporteat. Verum vnum est hodie eorū officium, populos quæ longissime abducere a baptismo, & diluuium tyrannidis suæ omnes immergere; & facere: vt populus Christi, sicut propheta ait; obliuiscatur eius imperpetuum. O infœlices omnes; qui hodie, pontificum nomine censentur: qui non modo nihil sciunt nec faciūt; quod Pontifices decet; sed ignorant quoq; quid scire & facere eos oporteat. Et implent illud Esaiæ. *lvj.* Speculatores eius cæci omnes; nescierunt vniuersi; ipsi pastores ignorauerūt

intelligentiam; omnes declinauerunt in viam suam; vnusquisq; ad auariciam suam &c.

Primum itaq; in Baptismo obseruanda est diuina promissio; quæ dicit, Qui crediderit & baptisatus fuerit; saluus erit, Quæ promissio præferenda est incomparabiliter vniuersis pompis, operibus, votorum religionum & quicquid humanitus est introductum. Nam in hac pædet vniuersa salus nostra; sic autem est obseruanda vt fidem exercemus in ea, prorsus non dubitantes nos esse saluos postquam sumus baptisati. Nam nisi hæc assit aut pareat fides; nihil prodest baptismus immo obest; non solum tum cum suscipitur, sed toto post tempore vitæ; incredulitas enim eiusmodi; mendacem arguit promissionem diuinam; quod est summum omnium peccatorum. Hoc exercitium fidei; si apprehenderit; statim intelligemus; quæ arduum sit credere promissioni huic diuinæ. Humana enim imbecillitas; peccatorum suorum sibi conscia; difficillime omnium credit se esse saluam aut saluandam, & tamen nisi id credat; saluari non poterit; quia non credit veritati diuinæ promittenti salutem.

Hæc erat prædicatio sedulo inculcanda populo; assidue recitanda ista promissio; semper repetendus baptismus; iugiter excitanda; fouendaq; fides. Sicut enim semel super nos lata diuina hac promissione, vsq; ad mortem, veritas eius perseverat; ita fides in eandem nunquam debet intermittere, sed vsq; ad mortem alii & roborari perpetua memoria promissionis eiusdem in baptismo nobis factæ. Qualem a peccatis resurgimus siue poenitemus; non facimus aliud quam quod ad baptismi virtutem & fidem vnde cecideramus reuertimur; & ad promissionem tunc factam redimus; quam per peccatum deserueramus. Semper enim manet veritas promissionis semel factæ nos extenta manu susceptura, reuersos. Atque id ni fallor, volunt; quod obscure dicunt, Baptismum esse primum & fundamentum omnium sacramentorum; sine quo nullum queat aliorum obtineri.

Proinde non parum profuerit; si poenitens primo omnium baptismi sui memoriam apprehendat & promissionis diuinæ qua deseruit cum fiducia recordatus; eandem confiteatur domino; gaudens se tantum adhuc in præsidio habere salutis quam baptisatus sit; detestansq; suam impiam ingratitude; quæ a fide & veritate eiusdem de fecerit. Mire enim cor eius confortabitur; & ad spem misericordie animabitur; si consideret diuinam promissionem sibi factam; quam impossibile est mentiri; adhuc integram & non mutatam; non mutabi

lem vllis peccatis esse: sicut Paulus dicit. ij. Timot. ij. si non credim⁹
ille fidelis permanet, se ip̄m negare non potest. Hæc in quâ veritas
dei eū seruabit; ita vt si cetera oia ruant, hæc tñ eum credita non de
relinquet. Habet enim per hanc quod insultanti aduersario oppo-
nat; habet quod turbantibus peccatis conscientiam obijciat. habet
quod horrori mortis & iudicij respondeat. Habet deniq; quod vni
uersis tentationibus solatium sit. Nempe hanc vnam veritatem, di-
cens, Deus est verax in promissionibus suis; cuius signum in baptis-
mo suscepi. Si deus pro me / quis contra me?

Si enim filij Israel ad pœnitentiã reuerturi primo oim exitū de
Aegypto memorabant, & hac memoria ad deum qui eduxerat eos
reuertebantur, quæ memoria & hoc ip̄m præsidium eis toties a Mose
inculcatur & a David repetitur; quãto magis nos nostrū de Aegy-
pto nostra exitū debemus memorare, & eius memoria redire ad eū
qui nos eduxit per lauacrū regenerationis nouæ: cuius memoria in
hoc ip̄m nobis comendata est: Id quod oim commodissime fieri in
sacramēto panis & vini potest. Sic enī olim tria ista sacramēta: pœ-
nitentia; baptisumus; panis; simul eo dē officio frequentabatur; & ab-
terum alterum iuuabat. Ita legitur de quadam sancta virgine, quæ
quoties tētabatur non nisi baptismo suo repugnabat; dicēs breuissi-
me, Christiana sum. Intellexit enim hostis statim virtutem bpatismi
& fidei quæ in veritate dei p̄mittentis pendebat, & fugit ab ea.

Ita vides q̄ diues sit homo Christianus siue baptisatus: qui etiã
volens non p̄t perdere salutem suam quantiscūq; peccatis, nisi no-
lit credere. Nulla enim peccata eum possunt dānare, nisi sola iucres-
dulus. cetera oia si redeat vel stet fides in p̄missionem diuinã ba-
ptisato factã, in momento absorbentur per eandam fidē, immo ve-
ritatem dei; quia se ip̄m negare non potest si tu eum cōfessus fueris
& promittenti fideliter ad hæseris. Contritio autem & peccatorum
confessio, deinde & satisfactio & oia illa hominum excogitata stu-
dia subito te deserēt & infeliciorem reddent / si oblitus veritatis hu-
ius diuini in ip̄s tete distenderis. Vanitas enim vanitatum & affli-
ctio spiritus est quicquid extra fidem veritatis dei laboratur.

Simul vides quam periculosum immo falsum sit opinari pœni-
tentiam esse secundam tabulam post naufragium, & quã pernitio-
sus sit error, putare per peccatum excidisse vim baptisimi et nauem
hanc esse illam. Manet illa vna, solida & inuicta nauis; nec vnquã
dissoluitur in vllas tabulas, in qua omnes vehuntur qui ad portum

salutis vehūtur; quę est veritas dei in sacramētis promittens. Hoc
fana fit, vt multi e naue temere in mare profiliant & pereāt, hi sunt
qui deferta pmissiōis fide, in peccatum sese præcipitant. Verū
nauis ipsa permanet: & transit integra cursu suo: quod si qua gratia
ad nauē reuerti potest; nulla tabula, sed solida ipsa nauē feretur ad
vitā, hic est, qui ad promissioē dei stabilē & manētē perfidē reuer
titur. Vnde Petrus. j. Pet. j. arguit eos qui peccant, quod obliuionem
accipiant; purgationis veterū delictorū suorū sine dubio, ingratiu
dinē accepti baptisimi, & impietatem infidelitatis eorum taxans.

Quid ergo pdest de baptisimo tam multa scribere; & hęc fidē p
missiōis non docere; oīa sacramēta ad fidē alendā sunt instituta,
& hanc ipsam a deo nō tangūt, vt ēt asserāt impij hoīes nō debere
hoīem esse certū de remissione peccatorū, seu gratia sacramētorū:
qua impietate orbē totū demētāt, & sacramētū baptisimi, i quo stat
prima gloria cōsciētīę nostrę, funditus extingūt nedū captiuant
interim insaniētes in miserā aīas, suis contritionibus; anxijs con
fessionibus; circumstantijs; satisfactiōibus; operibus & id genus in
finitis nugis. Esto ergo prudēs lector; immo cōtēptor Magistri sen
tentiārū libro quarto, cum oībus suis scribentibus; qui tm̄ de mate
ria & forma sacramētorū scribunt, dū optime scribunt, id est mor
tuam & occidentē literā sacramētorū tractant. Cæterum spiritum
vitā & vsū, id est promissiois diuinę veritatem & nostram fi
dem prorsus intractas relinquant.

Vide itaq; ne te fallant operum pompę & humanarum tradi
tionū fallacię: vt veritati diuinę & fidei tuę non facias iniuriā. A
fide sacramētorū tibi incipiēdū est sine vllis operibus si saluus fieri
voles, fidē autē ipsa sequentur opera, tm̄ ne vilē habeas fidē, quę op
est oīz operū excellētissimū, & arduissimū quo solo, ēt si ceteris oībz
carere cogereris, seruaberis. Est enim opus dei non hūis: sicut Paul
docet. Cætera nobiscum & per nos operatur, hoc vnicum in nobis;
& sine nobis operatur.

Ex his p̄picue discernere possumus, qd̄ inter ministrū hoīem;
& autorē deū interfit in baptifando. Homo ei baptifat & nō bapti
fat. Baptifat quia p̄ficit opus dū mergit baptifandum. Non bapti
fat quia non fungitur in eo op̄e sua autoritate; sed vice dei. Vñ op̄
nos baptifmū de manu hoīs non aliter suscipere; quā si ip̄e Christ
immo ip̄e de⁹, nos suis proprijs manibus baptifaret. Non ei hoīs est
sed Christi & dei baptifimus quē recipimus per manū hoīs. Sicut que
libet alia creatura; qua vtimur per manū alterius, non est nisi dei.

Caue ergo sic discernas baptismū: vt externū hōi deo internum tribuas, vtrūq; soli deo tribue; nec conferentis psonā aliam q̄ instrumentum vicariū dei accipe, per qđ dominus in caelo sedens, te in aquam suis manibus pprijs mergit & remissionē peccatorum p̄mittit in terris, voce hominis tibi loquens per os ministri sui.

Hoc & ipsa verba tibi dicūt: dū dicit, Ego baptiso te in nomine patris & filij & spūs sancti Amen. Non dicit, Ego baptiso te in nomine meo; quasi dicat. id qđ facio non mea auctoritate, sed vice et nomine dei facio; vt nō aliter habeas quā si ipse dominus visibiliter fecisset. autor & minister diuersi sunt, sed opus idē vtriusq;: immo solū auctoris p̄ ministeriū meū. Sic em̄ ego arbitror. In nomine, referre psonā auctoris vt non tantū fit nomen dñi pretendere & inuocare in opere: sed ipsum opus tanquam alienum, alterius nomine & vice implere. Quo tropo Matth. xxiij. Christus dicit. Multi venient in nomine meo. Et Ro. i. per quem accepimus gratiam & Apostolatū ad obediendum fidei in omnibus gentibus p̄ nomine eius.

Hanc sententiā ego libētissime sequor, qđ sit plenissimum solatiū & efficax fidei adiutoriū, nosse se esse baptisatū non ab hoīe sed ab ipsa trinitate p̄ hoīem; qui nomine eius rem gerat apud nos. Quo cessat illa ociosa contentio; qua de forma baptismi quā appellant ipsa verba litigāt Gręcis dicētib; Baptisetur seruus Christi. Latinis, Ego baptiso. Item alij rigidissime nugantes damnāt sic dici, Ego baptiso te in nomine Iesu christi; quo ritu certū est apostolos baptisasse; vt in actis apostolicis legimus. voluntq; nullā aliā deinceps valere quā istam, Ego baptiso te in nomine patris & filij & spūs sancti Amen. Sed frustra cōtendunt, nihil enim pbant; sua somnia dumtaxat asserūt. Quocūq; modo tradatur baptismus, modo nō in nomine hominis sed in nomine domini tradatur, vere saluum facit; immo non dubitem, si quis in nomine domini suscipiat; etiam si ipius minister non det in nomine dñi, vere baptisatum esse in nomine domini. Nō em̄ in conferentis tantū quantū in suscipientis fide vel vsu sita est virtus baptismi. Sicut legitur exemp̄ lū de quodam Mīmo per iocum baptisato. Istas & similes disputationum & quæstionum angustias fecerunt nobis ij qui fidei nihil, operibus autem ritibusq; omnia tribuerunt; cū soli fidei omnia & nihil ritibus debeamus, quæ nos facit liberos spiritu ab oībus istis scrupulis & opinionibus.

Alterum quod ad baptismum pertinet, est signum seu sacramentum quod est ipsa mersio in aquam: vnde et nomen habet. Nam

baptisio græce; mergo latinæ, & baptisma mersio est. Dicitur enim iuxta p̄missiones diuinas dari & signa, quæ id figurent, quæ verba significat, seu vt recetiores dicunt sacramentum efficaciter significat quod quæ sit videbimus. Arbitrati sunt quæ plurimi; esse aliquam virtutem occultam spirituale; in verbo & aqua quæ operetur in anima recipientis gratiam dei. His alij contradicentes statuunt; nihil esse virtutis in sacramentis; sed gratiam a solo deo dari; qui assistit ex pacto sacramentis a se institutis. Omnes tamen in hoc concedunt sacramenta esse efficacia signa gratiæ, ad quod hoc vnico mouentur argumento. Non videri alioqui quæ ratione noue legis sacramenta præstarent vetustis; si solum significarent. Et hinc impulsus sunt tantum tribuere sacramentis noue legis vt prodesse ea statuerent; etiam ihs; qui in peccatis mortalibus sunt nec requiri fidem aut gratiam; sed sufficere non posuisse obicem: hoc est; actuale propositum denuo peccandi.

Hæc autem quia sunt impia et infidelia contra fidem & naturam sacramentorum pugnantia, diligenter sunt cauenda & fugienda. Error enim est, sacramenta noue legis differri a sacramentis veteris legis penes efficaciam significationis, vtraque equaliter significabant. Idem enim deus qui nos nunc per baptismum & panem saluat; saluauit abel per sacrificium; Noe per arcam; Abraham per circumcisionem & alios omnes per sua signa. Nihil itaque differt sacramentum veteris & noue legis: quo ad significationem modo veterem legem appelles, quicquid in patriarchis & alijs patribus tempore legis operatus est deus. Nam ea signa quæ in patriarchis & patribus facta sunt longe sunt discernenda a figuris legalibus quas Moses in lege sua instituit, quales sunt ritus sacerdotes in vestibus; vasis; cibis; domibus & similibus; ab his enim non modo longissime differunt noua legis sacramenta sed & ipsa signa quæ tempore deus patribus dedit in lege viuentibus, quale fuit Gedeonis in vellere, Manue in sacrificio; quale & Isaias obtulit Achaz. Isa. viij. in ihs enim simul promittebat aliquid, quo fides in deum exigebatur.

In hoc ergo differunt legales figure; a signis noui & vetustis, quæ legales figure, non habent annexum verbum promissionis; quod si deum exigat; vnde non sunt signa iustificationis; quia non sunt sacramenta fidei; quæ sola iustificat sed sunt sacramenta operis tantum. Tota enim eorum vis & natura erat, opus, non fides. Qui enim ea faciebat implebat ea; etiam sine fide operas. At nostra & patrum signa seu sacramenta habent annexum verbum promissionis; quod fides exigat, & nullo opere alio impleri potest; ideo sunt signa seu sacra-

menta iustificatiōis: quia sunt sacra iustificatiōis fidei & nō opis, vñ
& tota eorū efficacia ē: ip̄a fides: nō opatio. Qui ei eis credit, is implet
ea: et si nihil opet. Inde puerbū illd̄, Nō sacm̄ s; fides sacri iustifi-
cat; Sic circūcisio nō iustificauit Abrahā & semē ei⁹: & tñ Ap̄s eā
appellat signaculū iustitię fidei, Quia fides in p̄missione: cui iun-
cta fuit circūcisio, iustificabat & implebat id qđ circūcisio significa-
bat. Fides em̄ fuit circūcisio p̄pucij cordis in spū, quā figurabat cir-
cūcisio carnis i l̄ra. Sic sacrificiū Abel plane nō eū iustificabat, sed
fides, qua se deo totū obtulit, quā sacrificiū externū figurabat.

Ita baptismus neminem iustificat, nec vlli prodest, sed fides in
verbum p̄missionis: cui additur baptismus, hæc enim iustificat
& implet id qđ baptism⁹ significat, Fides ei ē submersio veteris hoīs
& emersio noui hoīs. Quare fieri non p̄t, vt sacramenta noua dif-
ferāt ab antiqs sacris. Hñt ei æq̄ p̄missiones diuinas & eundē sp̄m
fidei, s; a figuris antiqs icompabilr differāt, p̄pter verbū p̄missio-
nis, qđ est mediū vnicū & efficacissimū differentię. Sicut & nunc
pompa, vestium, ocorum, ciborum & infinitarum ceremoniarum
sine dubio figurat egregia in spiritu implenda, & tamē, quia nullū
adeest eis verbum diuinæ p̄missionis: nulla ratione, cum signis bap-
tismi & panis conferri possunt, nec iustificant aut profunt vilo mo-
do, cum impletio eorum sit ip̄e vsus seu opus eorum sine fide, dū
enim fiunt, seu aguntur, implentur. Sicut & Apostolus Coloss. ij. de
eis dicit, q̄ oia ip̄o pereunt vsu, iuxta p̄cepta & doctrinas hominū
&c. At sacramēta non implent dum fiunt, sed dū creduntur.

Ita nec verū esse p̄t, sacris inesse vim efficacē iustificationis, seu
esse ea signa efficacia gr̄æ. Hæc em̄ oia dicunt in iacturā fidei: ex
ignoratiā p̄missionis diuinæ: nisi hoc modo efficacia dixeris: qđ si
allit fides idubitata: certissime & efficacissime gr̄as conferant. At
nō hoc mō efficaciam illis tribui p̄bat: qđ ea p̄desse dicūt oib⁹ etiā ie-
pijs & incredulis: mō non ponant obicē. quasi ipsa incredulitas: nō
sit omnium obstinatissimus & hostilissimus obex gr̄æ: adeo ex sacra-
mento p̄ceptum: ex fide opus facere moliti sunt. Nam si dat gra-
tiā mihi sacramentū: quia suscipio iam vere ex opere meo: non ex
fide gr̄am obtineo, nec p̄missionem in sacramento apprehendo:
sed solum signum institutum & p̄ceptum a deo: ita clare vides:
quā nihil sacramenta itellecta sunt sententionarijs Theologis: qđ
nec fidei nec p̄missionis vllam in sacramentis rationē habuerint
tantum in signo & vsu signi herentes: & ex fide in opus, ex verbo i.

signum nostrapientes; qua re (vt dixi) sacramenta non modo capti uauerunt; sed penitus qđ in eis fuit aboleuerunt.

Nos ergo aperiētes oculū discam⁹ magis verbum quā signum magis fidē quam opus; seu vsum signi obseruare. Scientes vbiq; est pmissio diuina; ibi requiri fidē. Esseq; vtrunq; tā necessariū: vt neutrū sine vtro efficac esse possit. Neq; enim credi potest; nisi assit promissio; nec promissio stabilitur; nisi credatur. ambæ vero si mutæ sint; faciunt veram & certissimā efficaciam sacramētis. Quare efficaciam sacramēti: citra pmissionē & fidē q̄rere; est frustra niti, & dā nationē inuenire. Sic Christ⁹ qui crediderit & baptisat⁹ fuerit, saluus erit: qui non crediderit; condemnabit⁹. Quo monstrat; fidē ī sacramēto a deo necessariā; vt etiā sine sacramēto seruari possit; ideo noluit adijcere, Qui non crediderit, & non baptisatus fuerit.

Significat itaq; baptismus duo, mortē & resurrectionem; hoc est plenariā consummatāq; iustificationem. Quod enim minister puerum immergit in aquā, mortem significat; qđ autem rursum educit vitam significat. Ita Paulus Ro. vj. exponit. Consepulti em̄ sumus Christo per baptismū in mortem; vt quēadmodum Christus resurrexit ex mortuis per gloriā patris; ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hanc mortē & resurrectionē appellamus nouā creaturā, regenerationem, & spiritualem natiuitatē; quā non oportet allegorice tm̄ intelligi; de morte p̄c̄i & vitæ gr̄æ sicut multi solent, s; de vera morte & resurrectione. Non ei baptism⁹ significatio ficta ē. Neq; p̄c̄m̄ mori, neq; gr̄a surgit plene; donec corp⁹ p̄c̄i; qđ gerimus in hac vita destruatur. vt ibidē Ap̄l's dicit. Nam donec in carne sumus; desideria carnis mouent & mouentur. Quare dum incipimus credere simul incipimus mori huic mundo, & viuere deo in futura vita, ut fides vere sit mors & resurrectio hoc est spiritualis ille baptismus quo immergimur et emergimus.

Quod ergo baptismo tribuitur ablutio a peccatis; vere quidem tribuitur; sed lentior & mollior est significatio, quā vt baptismū ex primat; qui potius mortis & resurrectionis symbolus est. Hac ratione motus vellem baptisandos poenitus in aquā immergi; sicut sonat vocabulum & signat mysterium; non quod necessarium arbitret; sed quod pulchrum foret rei tam perfectæ & plenæ; signum quoq; plenum & perfectum dari, sicut & institutum est sine dubio a Christo. Peccator enim non tam ablui quā mori debet, vt totus renouetur in aliam creaturam; & vt morti ac resurrectioni Christi respondet: cui per baptismum commoritur & coresurgit. Li cet eū

possis Christum dicere ablutum a mortalitate, dum mortuus est & resurrexit; segetius tamen diceris, quā si in totum mutatu. & renouatum dixeris; ita ardentius est, per baptismum nos significari omnibus modis mori & resurgere in æternam vitam; quam ablu a peccatis.

Hic iterum vides Baptismi sacramentum etiam quo ad signū non esse momentaneum aliquod negocium sed perpetuum. Licet enim vsus eius subito trāseat, tamen res ipsa significata durat vsq; ad mortē; immo resurrectionē in nouissimo die. Quā diu enim viuimus; semper id agimus, quod baptismus significat, id est morimur & resurgimus. Morimur inquam non tantum affectu & spiritualiter quo peccatis & vanitatibus mundi renunciamus, sed reuera vitam hanc corporalem incipimus relinquere; & futuram vitā apprehendere, vt sit realis (quod dicunt) & corporalis quoq; trāstus ex hoc mundo ad patrem.

Quare nobis cauēdū est ab ijs, qui baptismi vim eo redegerūt tenuitatis & paruitatis, vt gratiā in eo dicāt quidē infundi, sed postea per peccatum effundi, tum alia via ac iam quasi baptismo penitus irritato, ad cælum eundem. Non sic tu arbitraberis; sed intelliges eam esse baptismi significationem; qua moriaris & viuas ideo nō posse te siue per pœnitentiam; siue per quancunq; aliam viam redire; nisi ad vim baptismi ac denuo illud facere; quod baptifatus es vt faceres; quodq; baptismus tuus significabat. Nunquā fit baptismus irritus; donec desperans redire ad salutem nolueris, aberrare quidē poteris ad tēpus a signo; sed non ideo irritum est signum. Ita semel es baptifatus sacramentaliter; sed semper baptifandus fide, semper moriendum; semperq; viuendum. Baptifatus totum corpus absorbit; & rursus edidit; ita res baptismi totam vitam tuam cum corpore & anima absorbere debet & reddere in nouissimo die, indutam stola claritatis & immortalitatis itaq; nunquam sine baptismi tam signo quam ipsa sumus; immo semper sumus baptifandi magis ac magis, donec signū perfecte impleamus in nouissimo die.

Intelligis ergo quicquid in hac vita gerimus; quod ad mortificationem carnis & viuificationē spiritus valet ad baptismū pertinere; & quo breuius a vite absoluimur, eo citius baptismū nostrū impleamus. & quo atrociora patimur; eo foelici⁹ baptismō respōdeamus. ideoq; ecclesiam tunc fuisse foelicissimā, quando martires mor

tificabant omni die: & æstimabantur sicut oues occiosis: tunc enim regnabat in Ecclesia virtus baptismi pleno imperio, quã hodie ignoramus etiam per multitudinem operum & doctrinarum humanarum. Quicquid enim viuimus, Baptismus esse debet: & signum seu sacramentum baptismi implere: cum a cæteris omnibus liberati: ut tantum baptismo simus addicti: id est morti & resurrectioni.

Hanc gloriam libertatis nostræ: & hanc scientiam baptismi esse hodie captiuã: cui possumus referre acceptum: quã uni tyrannidi Romani pontificis: qui ut pastorem primũ decor, vnus omnium maxime debuit esse prædicator & assertor huius libertatis & sciẽtiæ, sicut Paulus. 2. Corint. 4. dicit: Sic nos existimet homo: sicut ministros Christi & dispensatores mysteriorum seu sacramentorum dei: ipse solus id agit: ut suis decretis & iuribus opprimat, & in potestatis suę tyrannidem captiuos illaqueet. Obsecro quo iure (ut non dicam: quam impie & dampnabiliter hæc mysteria omittat docere) Papa super nos constituit leges: Quis dedit ei potestatem: captiuandę huius nostrę libertatis per baptismum nobis donatę? Vnum (ut dixi) nobis in tota vita agendum est propositum: ut baptifemur: id est mortificemur: & viuamus per fidem Christi, quam & vnicę doctam oportuit: maxime a summo pastore. At nunc: tacita fide: infinitis legibus operum & ceremoniarum extincta est Ecclesia: ablata virtus & sciẽtia baptismi: impedita fides Christi.

Dico itaque: neque Papa: neque Episcopus, neque vllus hominum: habet ius vnus syllabę constituendę super Christianum hominem: nisi id fiat eiusdem consensu. Quicquid aliter fit: tyrannico spiritu fit: ideo orationes: ieiunia: donationes: & quęcunq; tandem Papa in vniuersis suis decretis tam multis quã iniquis statuit, & exigit, Proterius nullo iure exigit & statuit: peccatque in libertatem Ecclesię, toties quoties aliquid horum attentauerit. Hinc factum est: ut Ecclesiastici hodierni strenui quidem sint tutores libertatis Ecclesiasticę id est: lapidum lignorum: agrorum & censuum (sic enim hodie Ecclesiastica sunt idem quod spiritualia) sed eiusdem fictis verbis: veram Ecclesię libertatem non modo captiuent: sed pessudent penitus. etiam plus quam Turca, contra Apostolum qui dicit. Nolite fieri serui hominum. Hoc enim vere est hominum seruos fieri statutus & tyrannicis eorum legibus subijci.

Adiuuant hæc impiam & perditam tyrannidem discipuli Papę hæc torquentes & deprauantes illud Christi, Qui vos audit: me au-

dit. Magnis enim buccis hoc inflant verbum pro suis traditiōibus cum Christus hoc dixerit Apostolis euntibus predicare Euāgeliū, & ad euāgeliū tm̄ referri debeat, ip̄si omisso Euāgeliō suis tantū fabulis id aptant. Dicit enim Iohan. x. Oues meꝯ vocem meam audiunt; alienorum autem vocē nō audiunt; idēo & relictum est Euāgeliū, vt vocē christi sonarēt Pōtifices; at ipsi suas voces sonāt; auidiri deniq; volunt. Apostolus quoq; dicit sese missam esse nō baptizare sed euāgelizare; ita q; nemo est obnoxius pōtificis traditiōibus; nec oportet eum audiri; nisi dū Euāgeliū & Christū docet nec aliud ipse docere debet quā fidē liberrimā, cū autē Christus dicat, Qui vos audit me audit. Cur non Papa quoq; audit alios; non enim soli Petro dicit; qui te audit. Deniq; vbi est vera fides; ibi & verbum fidei esse necessarium est. Cur ergo Papa infidelis nō audit quandoq; seruum suum fidelē habentē verbū fidei? Cæcitas Cæcitas in pontificibus regnat.

Alij vero multo impudentiores ex illo Matt. xxj. Papæ arrogāt potestātē legū cōdendarū. Quodcunq; ligaueris &c. cū ibi Christus de peccatis ligandis & remittendis agat, non de Ecclesia tota captiuāda & legibus opprimenda; ita omnia agit ista tyrānis fictis suis verbis; tortis per vim ac deprauatis verbis dei. Hoc sane cōfit̄ eorū, Esse tyrannidem istam maledictā ferendā Christianis, sicut quālibet aliā violentiam huius mūdi; iuxta illud Christi. Qui te percussit in maxillam dexterā, prebe ei & alteram; sed hoc quæror! quod impij pontifices se id iure posse & facere iactant, & rei Christianæ sese consulere, hac Babylone sua p̄sumunt hanc ipsam opinionē oibus persuadentes. Si enim conscientia impietatis & tyrannidis ea facerēt, aut nos pateremur vim eorum inter ea securi numerare; quæ ad mortificandā vitā hanc; & implendū baptisimū valēt, integrā nobis relicta conscientia gloriādi de iniuria illata. At nunc volunt sic conscientia libertatis nostræ illaqueari, vt credamus bene a se geri, quæ gerunt; nec licere ea reprehendi aut inique gesta quæ rulari, & cū sint lupi, videri volūt pastores cū fiunt antichristi; volūt honorari pro Christo, p̄ hac duntaxat clamo libertate & conscientia, clamoq; fidenter.

Christianis nihil vllō iure posse imponi legum; siue ab hoibus siue ab angelis, nisi quantum volunt; liberi enim sumus ab oibus. Quod si quæ imponuntur sic ferenda sunt; vt libertatis conscientia salua sit, quæsciat & certo affūmet iniuriam sibi fieri quam cum

gloria ferat: ita cauens ne iustificet tyrannum, vt ne murmuret cō-
tra tyrannidam. Quis enim est (ait Petrus) qui vobis noceat si bonū
emulati fueritis: omnia cooperantur electis in bonum. Attamen
quia hanc baptismi gloriā & libertatis Christianæ fœlicitatem
pauci nouerant, nec præ tyrannide Papæ nosse possunt: ipse me
hic expedio & conscientiam meam redimo compellans Papam &
omnes papistas. Quod nisi sua iura & traditiones sustulerit & eccle-
sias Christi libertatem suā restituerint, eamq; doceri fecerint, reos
esse eos omnium animarum, quæ hac misera captiuitate pereunt.
Esseq; papatum aliud reuera nihil quam regnum Babylonis & veri
Antichristi. Quis enim est homo peccati & filius perditionis: quā
is qui suis doctrinis ac statutis; peccata & perditionem animarum
auget in Ecclesia, sedens tamen in Ecclesia sicut seculus? Ad hoc to-
tū abūde impleuit tyrannis papalis iam a multis seculis: quæ si dem-
extinxit, sacramenta obscurauit; Euangelium oppressit. suas autem
non modo impias & sacrilegas, verum etiam barbaras & indoctissi-
mas leges imperauit, & sine fine multiplicauit.

Vide ergo miseriam captiuitatis nostræ. Quomodo sedeat sola
ciuitas plena populo, & facta sit vidua domina gentium, princeps
provinciarum sub tributo. Non est qui consoletur eam, etiam amici
eius spreuerunt eam &c. Tot ordines; tot ritus; tot sectæ; tot profes-
siones tot studia; tot opera sunt; quibus hodie Christiani occupan-
tur vt obliuiscantur baptismi sui, et nemo præ harum locustarum
erucarum bruchorum multitudine meminisse possit: sese esse bap-
tismatum aut quid in baptismo consecutus sit. Decebat enim nos esse
sicut paruuli baptisati; qui nullis studijs nullisq; operibus occupatis;
in omni sunt liberi solius gloria baptismi sui securi & salui. Sumus
enim & ipsi paruuli; in Christo assidue baptisati.

¶ Opponetur forsitan ijs quæ dicta sunt, baptismus paruulo-
rum: qui promissionem dei non capiant; nec fidem baptismi habe-
re possunt; ideoq; aut non requiri fidem, aut paruulos frustra bap-
tismi. Hic dico quod omnes dicunt: fide aliena paruulis succurrit;
illorum qui offerunt eos. sicut enim verbum dei potens est dum
sonat etiam impij cor immutare; quod non; minus est: surdum &
incapax quā vltus paruulus; ita per orationem Ecclesiæ offerentis
& credentis cui omnia possibilia sunt; & paruulus fide infusa muta-
tur; mundatur; & renouatur. Nec dubitare, etiam adultum impium
eadem Ecclesia orante & offerente; posse in quouis sacramēto mu-

tari, sicut de paralytico Euāgelico legimus, aliena fide sanato. Atq;
hac rōne libens admitterem sacramēta nouæ legis esse efficacia ad
dandam gratiam / non modo non ponētibz, sed etiam obstinatissi
me ponentibus obicē. Quid enim fides Ecclesiæ & oratio fidei nō
tolleret; cum Paulū Apostolum Stephanus hac vi conuertisse cre
datur? At tunc sacramenta non sua sed fidei virtute faciunt quod
faciunt; sine qua nihil prorsus faciunt vt dixi.

Queritur etiā adhuc an paruulus nondū nat^o possit porrecta ex
vtero manu v'l pede baptisari? Hic nihil temere iudico, meaq; igno
ratiā cōfiteor. Nec scio an id satis sit, qđ p fundamēto habent. Esse
videlicet aiām in qualibet pte corporis totā. Non em̄ aia, sed corp^o
baptisat aqua externe. Sed nec hoc iudico qđ dicūt renasci eū non
posse qui natus nondū sit, & si vehementer vrgeat; ideo magisterio
spiritus hæc relinquo; interim sinens quenq; suo sensu abundare.

Vnū hic ad do qđ vtiā cūctis queam psuadere; id est vt vota
prorsus oia tollerētur aut vitarētur: siue sint religionū; siue peregrin
ationū siue quoruncunq; operū, maneremusq; in libertate religio
sissima & operosissima baptisati. Dici non potest quātum detrahat
baptisino, & obscurēt scientiā libertatis Christianæ opinio illa voto
rū plus nimio celebris vt interim taceā; infanda etiam ea; infinita
pericula animarū quæ vouēdi ista libido, incōsultaq; temeritas quo
tidie auget. O impiiss. pontifices & in fœlicissimi pastores qui secu
re sterititis, & in vestris cupiditatibus lasciuitis & nihil compatim
ni super ista contritione Ioseph pessima & periculosissima.

Oportuit hic generali edicto vel tollere vota, illa presertim per
petua & ad baptisini vota cūctos reuocare, vel diligēter monere; ne
quis temere voueret, nullū inuitare imo difficiles tardosq; eē ad vo
ta pmittenda. Abunde em̄ vouimus in baptisino & plus quā possu
mus implere, sat negocij habituri si huic vni intenderimus. At nūc
mare & aridā circumimus / vt multos pselytas faciamus; mundum sa
cerdotibus / monachis / monialibus implemus; & hos oēs perpetuis
votis incarcerationamus. Hic inuenias qui disputent; & statuāt op^o intra
votū esse prestantius opere extra & citra votum: & nescio quantis
premijs in celo alijs preferendū. Pharisei / cæci / & impij / qui ex ope
rum magnitudine & multitudine aliaue qualitate metiuntur iusticiā
& sanctitatē, quæ ex sola fide apud deū mensuratur: apud quē nul
la est differentia operum, nisi quanta est fidei differentia.

Faciūt hac bucca sua homines impij suis inuentionibus opinio

nem & opera hoim inflant ad alliciendū stolidū vulgus: quod specie operū fere ducitur in magnā iacturam fidei; obliuionē baptisimi iniuriā libertatis Christianæ. cum eū votum sit lex quædam & exactio, necessario multiplicatis votis leges & opera multiplicant: quibus multiplicatis fides extinguitur, & baptisimi libertas captiuatur. Hijs blandictjs impijs non cōtenti, addunt alij ingressum religionis esse velut nouum baptisma, quod deinceps licet toties renouari quories ab integro ppositū religionis renouatur, ita votarij isti sibi solis iusticiā salutē: gloriam tribuerunt. Baptifatis prorsus nihil reliquerunt; quo possint eis cōferri. Iā Ro. pontifex superstitionis omnium fons & autor magnificis bullis & indultis, has viuēdi rationes confirmat; approbat; ornat, Baptisimū vero nemo v̄ memoria dignat. Atq; ijs pōpis speciosis (vt dixi) sequacē populū Christi in quas cunq; volent simple gadas pellunt: vt ingrati suo baptismo psumant meliora suis operibus prestare quam alij sua fide.

Quare & deus rursus cum peruersis peruersus: vt turus ingratitude & superbiam votariorum facit; vt vota sua non seruent; aut cum ingenti labore seruent, maneatq; in eis immerſi; nunq̄ fidei & baptisimi gratiā cognoscētes; & cū non sit creditus; cū deo spiritus eorum; perseuerent in hypocrisi sua i perpetuū, & tandem ludibrio sint toti mundo semper iusticiā sectando & ad iusticiam nunquam perueniendo; vt impleant illud Isaie. 2. Et terra repleta est Idolis.

Ego sane non prohibuerim nec repugnauerim si quis priuatim arbitrio suo quippiam velit vouere, ne vota pœnitentiam aut damnem; sed publicum vitæ genus hinc statui & confirmari, omnino dissuaserim. Sufficit cuiq; vouēdi priuata licētia periculo suo publicam vero commendari rationem viuendi in votis vouendis arbitror pnciosum esse Ecclesiæ & animabus simplicibus. Primum quod non parum Christianæ vitæ repugnet, in hoc quod votū est lex quædam ceremonialis et humana traditio seu psumptio: a qua Ecclesia per baptisimū liberata est. Christianus enim nulli legi addictus est nisi diuinæ. Deinde quod non habeat exemplum in scripturis, præcipue castitatis, obedientiæ, paupertatis perpetuæ votus. Quod autem e scripturis exemplum nō habet pnciosum est nulli prorsus suadendum, multo minus pro vulgari & publico viuendi genere statuendum; & si cui libet audere suo periculo quod voluerit, sit permittendum. Opera enim quædam spiritus in paucis operantur; quæ in exemplum aut viuendi modum nequaquam sunt vocanda.

Sed & vehementer metuo ne votiua ista viuendi rationes religioforum sint de numero eorum: de quibus Apostolus praedixit. Erunt docentes in hypocrisi mendacium, prohibentes nubere & abstinere a cibis: quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione. Nec mihi quisquam obiecerit sanctum Bern. Franciscum, Dominicum & similes religionum vel autores; vel auctores. Terribilis & mirabilis est deus in consilijs suis super filios hominum: potuit Daniele, Ananiam, Azariam, Misael, in Babylonicis regni (id est in media impietate) administratione seruare sanctos; cur non potuisset & hos in periculoso vitae genere sanctificare; aut singulari opere spiritus gubernare: quod tamen exemplum alijs fieri nollet. Et certum est: nullum illorum per vota sua & religionem fuisse saluatum; sed per fidem solam in qua omnes saluantur, contra quam maxime omnium pugnant speciosae illae seruitutes votorum.

Sed abundet hic sensu quisque suo, Ego quod cepi persequar: cum pro libertate Ecclesiae & gloria baptismi nunc loquar: in medium confulere debeo: quod spiritu magistro intellexero. Quare consulo, Primis magnatibus Ecclesiarum: ut omnia ista vota seu vitas votariorum tollant; vel non probent & extollant, Aut si hoc non fecerit; suadeo omnibus qui volunt securius salui fieri: ut sibi ab omnibus votis; praesertim magnis & perpetuis temperent, maxime adolentes & iuuenes. Hoc consulo primum: id quod hoc vitae generis. ut dixi nullum huius scripturis testimonium & exemplum sed solis hominum pontificum bullis & vere bullis est inflatum. Deinde: quod perlicue sit in hypocrisim: propter suam speciem & singularitatem: vnde nascitur supbia & contempus communis Christianae vitae. At si nulla alia esset causa eadem vota tollendi; haec vna satis haberet ponderis, Quod per ipsa: fidei & baptismo detrahitur: & opera magnificantur quae sine pernicie magnificari non possunt, Nam inter multa milia vix est vnus, qui non magis opera in religionibus suspiciat quam fidei, quam insaniam & sese mutuo praeferrunt: tanquam strictiores & laxiores ut vocant.

Quare ergo nulli suadeo; immo omnibus dissuadeo: ingressum cuiuscumque religionis aut sacerdotij nisi sit ea scientia praemunitus ut intelligat: opera quantumlibet sacra & ardua religioforum & sacerdotum in oculis dei: prorsus nihil distare ab operibus rustici in agro laborantis, aut mulieris in domo sua curantis; sed sola fide omnia apud eum mensurari: sicut Hieremias dicit, Domine oculi tui respiciunt fidem. Ecclesi. 32. In omni opere tuo crede ex fide animae tuae; haec enim est conseruatio mandatorum dei; immo frequentius contingere: ut gratius sit ancillae aut serui domesticum & vile opus:

quā oīa ieiunia & opera religiosi & sacerdotis ob fidei defectū. Cū ergo pbabile sit vota hodie non, nisi ad operū valere iactantiam & præsumptionē, metuendum est nusq̄ minus de fide & Ecclesia esse q̄ in sacerdotibus; monachis; & Episcopis & eos ipsos esse reuera gētiles seu hypocritas, qui se Ecclesiam aut cor Ecclesiæ, item spirituales & rectores Ecclesiæ arbitrātur cū sint nihil minus. Et hunc esse vere populū trāsmigrationis, in quib⁹ captiua sunt oīa q̄ nobis i baptismo libera donata sunt, relicto populo terræ paupere & modico: qui velut coniugatis contingit viles in oculis eorum apparent.

Ex his duos insignes errores Ro. pōtificis cognoscimus. Prior quod dispensat in votis: facitq; id quasi solus pre omnibus Christianis habeat autoritatem: tanta est hominum impiorum temeritas & audacia. Si enim votum dispensari potest: quilibet frater cū proximo & ipse secum dispensare potest: sin dispensare, proximus non potest nullo iure Papa potest. Vnde enim habet hanc autoritatem? Ex clauibus: At hæc omnibus cōmunes sunt & super pctā dūtaxat valēt Matth. xviii. Cum autem & ipsi fateātur vota esse iuris diuini: quid miseris fallit & perdit animas dispēsans in iure diuino quod est indispensabile: Blatterat quidem tit. de vo. & voti redem. se posse mutare vota: sicut olim in lege, primogenitū a sinu mutabat oue: quasi idem sit primogenitum a sinu & votū qd̄ tam constanter ubiq; exigit reddi: aut si dominus in lege sua ouem p̄ asino statuat mutari, mox etiam homo Papa in lege nō sua / sed eiusdem dei eandē habeat potestatem. Non Papa hanc decretalem fecit sed asinus. p̄ papa mutatus, sic insygniter & delyrus & impius est.

Posterior quod rursus decernit matrimonium dirimi si alter; altero etiam inuito monasterium ingrediatur, nondum consumato matrimonio. Obsecro Quis satan hæc inspirat Papæ portenta: deus præcipit homini seruari fidem, & veritatem inuicem custodire, deinde de suo queng; facere bonum. odit enim rapinam in holocaustum: vt per Isaiam dicit. At coniunx altera alteri per pactum fidem debet: nec sur⁹ est, quā nullo iure potest dissoluere: & quicquid de se facit / de rapina facit, altero inuito. Aut quare nō etiam hac regula, qui ære alieno præmitur religionem intrat, & suscipitur: vt a debitis liberetur, vt fidem liceat negare: Cæci, cæci, Quid est mai⁹ fides a deo præcepta an votum p̄ hominē excogitatum & electum? Tu es pastor aiarum Papa: & vos estis doctores sacræ Theologiæ qui hæc docetis: Qua enim causa sic docetis: Nempe quod votum

meliore opere quam coniugium ornastis, sed non fidem, quæ sola magnificat omnia, sed opera magnificentis quæ nihil sūt coram deo, aut omnia æqualia, quantum ad meritum attinet.

Ego itaq; non dubito in votis si recta sunt, neq; homines neq; angelos posse dispensare, Sed hic non sum plane mihi ipsi persuasus, an ea sub voto cadant omnia quæ hodie vouentur. Quale est illud mire ridiculum & stultum, quod parentes vouent prolem vel nondum natam vel infantem, ad religionem seu perpetuam castitatem, immo hoc sub nullo voto cadere certum est, & videtur esse quædam irrisio dei, dum ea vouent, quæ nullo modo in sua sunt potestate. Ad religiosos venio, quorum tria vota quo magis cōsidero, eo minus intelligo; mirorq; vnde inoleuerit ista votorū ex-actio, iam hoc multo minus intelligo. quo ætatis anno voueri possint, vt legitima sint & valeat In hoc placeat conuenisse oēs ante annos pubertatis, nihil valere vota eorum; licet magnā partem puerorū hic fallant ignarā tā suæ ætatis quā rei quā vouent: non enim obseruāt in suscipiendis annos pubertatis; tū professos dira cōscientia; quasi consensu postea secuto captiuos tenēt & deuorant: quasi votum quod irritum fuit, tandem ratum fiat succedentibus annis.

At mihi stultum videtur, ab aliis præstitui terminū, legitimi voleat alterius; qui sibi ipsis nō possunt præstitui. Nec video; cur valeat votum decimo octauo anno factum & non decimo aut duodecimo. Nec satisfacit quod decimo octauo sentiat; homo carnem suam. Quid si vix vicesimo aut tricesimo sentiat; aut fortius tricesimo quam vicesimo sentiat? Aut cur non diffinitur æque terminus, paupertati & obedientiæ? Sed quod tempus dabis; quo se avarum & superbum sentiat, cum etiam spiritualissimi hos affectus vix deprehendant? Ergo nunquā erit vllum votum certum & legitimū, nisi donec spirituales facti fuerimus; & votis iam non egerimus. Vides itaq; res istas incertas & periculosissimas esse, vnde salutare cōsiliū foret; has sublimes viuendi rationes votis liberare; soli spū relinquare; sicut olim fuerunt; & nequaquā in genus quod dā perpetuæ vitæ mutandas esse. Verum hæc interim de Babtismo & libertate eius; satis, Suo forte venient tēpore vota latius tractanda; vt sunt reuera tractatu vehementer necessaria.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE
TERTIO LOCO de poenitentiae sacramēto dicendū; In qua re; editis iam tractatulis & disputationibus satis multos officia;

di, & quid in ea sentirem abunde exposui. Nunc breuiter repetēda pro tyrannide reuelanda; quæ non parsius hic grassatur; quā in sacramento ponis. In his enim duobus sacramentis quia lucrum & q̄stus locū hñt, incredibili negotio isaniuit avaritia pastorum i oues Christi; quanquā vt iā deuotis vidimus, & baptismus vt avaritiæ feriretur misere occubuit in adultis.

Primum huius sacramenti & capitale malum est; quod sacramentum ipsum in totum aboleuerunt; ne vestigio quidem eius relicto, Nam cum & ipsum sicut & alia duo constet; verbo promissionis diuinæ & fide nostra; vtrunq; subuerterunt. Nam verbum promissionis; vbi Christus dicit Matt. 16. Quodcunq; ligaueris &c. Et 18. Quodcunq; ligaueritis &c. Et Iohan. vlt. Quorū remiseritis peccata remittuntur eis &c. quibus prouocatur fides pœnitentium: p remissione peccatorū impetranda; suæ tyrannidi aptauerunt. Vniuersis enim suis libris, studijs, sermonibus, non hoc egerunt: vt docerent; quid Christianis in his verbis pmissum esset quid credere deberent; & quantum consolationis haberent; sed quam late, lōge p̄funde ipsi potentia & violentia tyrannifarent, donec quidam & angelis in cælo coperint mandare; & iactent incredibili & furētis, impietate se cœlestis & terreni i perij iura i his accepisse, atq; in cœlis etiā ligandi potestatem habere; ita prorsus nihil de fide salutari populi; sed de potestate tyrannica Pontificum oia blatterant; cum Christus nihil de potestate; sed de fide omnia agat.

Non enim imperia; non potestates; non dominationes; sed ministeria in Ecclesia sua cōstituit; sicut ex Apostolo didicimus dicēte, Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispēsatores mysteriorū dei. Quare sicut ibi cum dicit, Quicūq; crediderit & baptisatus fuerit; saluus erit, si dem puocauit baptisandum; vt hoc promissionis verbo homo certus sit; si baptisaretur credens; salutem se se consecuturum vbi nihil prorsus potestatis tributum, sed ministerium duntaxat baptisanti institutū sit; Ita hic cum dicit, Quodcūq; ligaueris &c. fidem prouocat pœnitentis; vt hoc promissionis verbo certus sit si solueretur credens; vere solutum se esse in cælo vbi plane nihil potestatis; sed ministerium tangitur absoluentis. Et factis mirum est quid acciderit cæcis illis & arrogantibus hominibus vt ex promissione baptisanti; non etiam sibi tyrannidem arrogarint; aut si hinc non arrogant; cur in pœnitentiali promissione id p̄sumpserint, cum vtrobq; sit par ministerium; similis promissio,

eadem sacramenti ratio, vt non possis negare, si Baptismus nõ soli Petro debetur; etiam clauis impia tyrannide soli Papæ arrogari.

Ita cum dicit, Accipite hoc est corpus meum: quod p vobis tradetur; Hic est calix in sanguine meo &c, fidem prouocat manducantiũ, vt his verbis per fidem firmata cõscientia certe sint, sese remissionem peccatorum accipere, si manducauerint. Nec hic aliquid potestatis sonat, sed solum ministerium, Sed baptismi promissio vtcunq; vel infantibus permansit panis & calicis promissio extincta in auariciæ seruitutem migravit: & ex fide opus, ex testamẽto sacrificium natum est, Pœnitentiæ promissio abiit in tyrannidẽ violentissimã & imperium plus quam temporale statuendum

Non hoc contenta Babylonia nostra, fidẽ quoq; adeo extinxit: vt impudẽti fronte eã negaret necessariã esse in sacramẽto isto immo Antichristica impietate definiret hẽresim esse si fidẽ necessariã quis esse assereret. Quid amplius potuit tyrãnis ista facere & nõ fecit: Vere super flumina Babylonis sed erimus & flemus dũ recordamur tui Zion in salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra. Maledicat dñs steriles istas salices fluminum istorum, Amen. Obliteratis itaq; ac subuersis promissione & fide, videamus quid substituerint in locum earum. Tres partes dederũt pœnitentiæ, cõtritionẽ, confessionẽ, satisfactionem, sed sic, vt in singulis, si quid boni inesset tollerent; & in eisdem quoq; suam libidinem & tyrannidem constituerent.

PRINCIPIO Contritionem sic docuerunt; vt eam fide promissionis priorem facerent & longe viliorem, vt quæ non esset fidei opus: sed meritum immo non memorãtur eam. Sic enim operibus inhæserunt & exemplis scripturarum in quibus leguntur multi veniã consecuti propter cordis contritionẽ & humilitatẽ, sed non aduertunt fidẽ, quæ cõtritionem & dolorem cordis operata est, sicut de Niniuitis Ionæ. ij. scribitur: Et crediderunt viri Niniuitæ in domino & prædicauerunt ieiunium &c. His audaciores & peiores finxerunt quandam attritionem; quæ virtute clauium (quam ignorant) fieret contritio eam donant impijs & incredulis, vt sic vniuersa contritio aboleretur. O iram dei insustentabilem, hæc ecclie in Ecclesia Christi doceri: Sic securi & fide & opere eius abolito in doctrinis & opinionibus hominũ incedimus immo operimus. Magna res est cor contritum, nec nisi ardentis in promissione & cõmunionem diuinam fidei, quæ veritatem dei immobilem in-

tuita tremefacit; exterret & sic conterit conscientiam; rursus exal-
tat & solatur feruatq; contritam; vt veritas comminationis sit cau-
sa contritionis; veritas pmissiois sit solati; si credatur & hac fide
homo mereatur peccatorū remissionem. Proinde fides ante omnia
docenda & puocanda est fide autem obtenta; contritio & consola-
tio ineuitabili sequela sua sponte venient.

Quare & si non nihil docent; qui ex peccatorum suorum (vt vo-
cant) collectu & conspectu, contritionem parandam docent; peri-
culose tamen & puerse doceat dum non ante principia & causa;
docent contritionis. nempe diuinæ cōminationis & pmissiois
veritatem immobilem ad fidem prouocandam; vt intelligāt mul-
to maiori negocio sibi veritatem diuinā esse spectandam, vnde hu-
milentur & exaltentur, quam peccatorum suorum turbam; quæ si
citra veritatem dei spectentur; potius refricabunt & augebunt pec-
cati desiderium quā contritionē parent. Taceo hic insuperabile ca-
hos laboris quod nobis imposuerunt; scilicet vt oim peccatorum
formemus cōtritionē, cum hoc sit impossibile & minorē partē pec-
catorū scire possimus, deniq; & bona opera inueniantur esse pecca-
ta, iuxta illud psal. cxlij. Non intres in iudiciū cū seruo tuo, quia nō
iustificabitur in conspectu tuo oīs viuēs. Satis enim est si ea dolea-
mus peccata, quæ præsentī conscientia mordent, & facile pspectu
memoriae cognoscuntur. Nam qui sic affectus est absq; dubio para-
tus est de omnibus dolere & timere, dolebitq; ac timebit; vbi in fu-
turum reuelata fuerint.

Cave ergo in contritionē tuā confidas; aut dolori tuo tribuas re-
missionē peccatorum. Non respicit ppter hæc deus sed ppter fidē qua
minis & pmissis eius credidisti quæ operata est dolorē eiusmodi; ac
per hoc nō diligentia peccatorum collectrici sed veritati dei & fi-
dei nostre debetur quicquid boni in poenitentia fuerit. Cætera oīa
sunt opera & fructus quæ sua sponte sequuntur; & bonum hoīem nō
faciunt sed a bono iam per fidem veritatis dei facto fiunt. Sic fu-
mus ascēdit in ira eius; quia iratus montes conturbat & succendit;
vt psal. xvii. dicitur, prior est error cōminationis qui succendit ip-
s; hanc fides acceptans fumat cōtritionis nebulam &c.

Cōtritio tamen minus tyrannidi & quæstui, sed in totum impie-
tati & doctrinis pestilentibus patuit. Confessio vero & satisfactio
egregiæ officinæ factæ sunt lucri & potētia. De confessione prius
Non est dubium confessionem peccatorum esse necessariam & di-

uinitus mandatam Matth. iij. Baptifabantur a Iohanne in Iordane
confitentes pctā sua j. Ioh. j. Si confessi fuerimus peccata nostra, fi-
delis est & iustus qui remittat nobis pctā nostra. Si dixerimus quia
non peccauimus mendacē eū facimus; & uerbum eius in nobis non
est. Si enim sanctis non licet negare pctm suū, quāto minus publicis
aut magnis peccatis obnoxios oportet confiteri. Sed omniū effica-
cissime Mat. xviij. instituta confessio pbatur ubi Christus docet fra-
trem peccantem corripendum; pdendum; accusandum; & si non
audierit excommunicandum. Tunc enim audiet quando agnoscerit
& confitebitur peccatum suum correptioni cædens.

Occulta autem confessio quæ modo celebratur, & si probari ex
scriptura nō possit miro modo tamē placet & utilis imo necessaria
est nec uellem eam nō esse, immo gaudeo eam esse in Ecclesia Chri-
sti cum sit ipa afflictis conscientijs unicum remedium. Siquidē de-
tecta fratri nostro cōscientia & malo quod latebat familiariter reue-
lato, uerbū solatij recipimus ex ore fratris a deo platum: quod fide
suscipientes pacatos nos facimus in misericordia dei per fratrē no-
bis loquentis. Hoc solum detestor Esse eam confessionem in tyran-
nidem & exactionem pontificum redactam. Nam & occulta sibi re-
seruant, deinde nominatis a se confessoribus reuelari mandant, ad
vexandas scilicet hominum conscientias (solum pontificantes, of-
ficijs ueris pontificū prorsus (quæ sunt euāgelizare & pauperes cura-
re) contemptis, Quin ea potissimum reseruant sibi impij tyrāni, quæ
minoris sunt momenti; magna uero passim relinquunt uulgo sacer-
dotum. Qualia sunt ridicula illa & conficta in bulla Cœnæ domini;
immo quo sit manifestior peruersitatis impietas ea quæ contra cul-
tum dei fidem & prima præcepta sunt, non modo nō reseruant sed
& docent & pbant: qualia sunt discursus illi peregrinationum, cul-
tus pueri sanctorum; mendaces legendæ sanctorum; varia fiducia
& exercitia operum & cerimoniarum quibus omnibus fides dei ex-
tinguitur & Idolatria fouetur, sicut est dies hæc; ut pontifices ho-
die alios non habeamus quā quales olim Hieroboam in Dan & ber-
sabee constituit vitulorum aureorum ministros, ut qui legem dei fi-
tantum inuenta, populis in timore & potestate inculcāt.

Ego etsi uolentiam istam reseruatorum ferēdam esse suadeo, si-
cut & uniuersas omnium tyrannides ferre iubet Christus, & his ex-
act oribus parendum esse docet; tamen ius reseruandi eos habere

nego neq; credo, quod nec vno apice aut iota possunt probare, ego autem contrarium probo. Primum. Si Christus Matt. xxiii. de publicis peccatis dicit nos esse lucratos animam fratris, si correptus nos audierit, nec prodendum Ecclesiae, nisi audire noluerit; & ita inter fratres peccatum emendari potest, quando magis de occultis verum erit ipsum tolli: si fratri frater sponte confessus fuerit; vt non sit necesse Ecclesiae, id est praelato aut sacerdoti (vt ipsi garrunt; interpretantes) id ipsum prodere: In quam sententiam & aliam habemus Christi auctoritatem dicentis ibidem, Quodcumq; ligaueritis super terram: ligatum erit & in caelis; & quodcumq; solueritis super terram: solutum erit, & in caelis. Hoc enim omnibus & singulis Christianis dictum est: vbi & iterum in idem dicit. Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint super terram: de omni re quaecumq; petierint fiet illis a patre meo: qui est in caelis. At frater fratris occulta sua pandens & veniam petens; certe cum fratre super terram consentit in veritate: quae Christus est. De quo adhuc clarius ibidem praedicta confirmans, dicit. Amen enim dico vobis: vbi fuerit duo aut tres in nomine meo congregati: in medio eorum sum ego.

Proinde ego non dubito eum esse a peccatis suis occultis absolutum: quisquis siue sponte confessus: siue correptus: veniam petierit & emendauerit: coram quouis priuatim fratre: quicquid contra haec insanierit pontificum violentia: quando Christus & manifesta dedit absolvere cui libet suo fideli. Adde & ratiunculam, Si occultorum valeret reseruatio vlla: vt nisi eis remissis non esset salus maxima illa impediret salutem: quae supra memoravi: ipsa etiam bona opera & idolatriae: quas a pontificibus docemur hodie: quod si haec non impediret grauissima: quanto minus & illa stultissime reseruantur leuiora? Verum ignorantia & caecitas pastorum operatur haec portenta in Ecclesia. Quare ego principes istos Babylonis & Episcopos Bethauen monerem sibi temperet a reseruandis casibus quibuscunq; Deinde de occultis audienda confessionis facultatem permittunt liberrimam omnibus fratribus & sororibus: vt peccator cui voluerit suum peccatum reuelare veniam & solatium: id est verbum Christi ex ore proximi petitur. Nihil enim agunt his suis temeritatibus quam vt conscientias infirmorum sine causa illaqueent: suam tyrannidem impiam stabiliant, & e peccatis ac perditione fratrum auariciam suam pascant, sic enim sanguine aiarum contaminant manus suas: & filii deuorant a parentibus, & Ephraim deuorant, Iudam, & Syria Israellem toto ore, vt Isaias dicit.

His malis adijcerunt circumstantias, item matres; filias; sorores
affines; ramos fructus peccatorum; excogitata scilicet per acutissi-
mos et ociosissimos homines, etiam in peccatis arbore quadam cō-
sanguinitatis & affinitatis tā fœcūda est impietas et inciticia. Abijt
enim ista cogitatio cuiuscūq; nebulonis fuerit, in publicam legem
sicut et multa alia. Sic enim super Ecclesiā Christi vigilāt pastores
vt quicquid vel somniauerit supstitutionis aut operis noui deuotarij
illi stultissimi, mox pditum, ornent etiam indulgentijs & muniant
bullis; tātum abest vt inhibeant & populo dei sinceram fidē et liber-
tatē custodiāt. Quid enim libertati & tyrānidi Babylonix? At ego
quicquid est circūstantiarū cōsuluerim pœnitus contēnere. Apud
Christianos vna est circūstātia quæ est peccasse fratē. Nulla em̄
persona fraternitati Christianæ comparanda est, nec aliquid aliud
facit obseruatio locorū; temporū; dierum; personarum; & si qua alia
est inflatura superstitiosa quam vt magnificet ea quæ nihil sunt, in
iniuriam eorum quæ omnia sunt quasi quid grauius aut maius esse
possit fraternitatis Christianæ gloria; ita affigunt nos locis et dieb⁹
& personis vt vilescat fraterni nominis opinio, & pro libertate
captiuitatem seruiamus; nos quibus omnes dies; loci; personæ. &
quicquid externum est æqualia sunt.

Satisfactionem quā indigne tractarint abunde dixi in causis in
dulgentiarū qua egregie sunt abusi, ad perdēdos Christianos in cor-
pore & anima. Primum eam sic docuerūt, vt populus veram satisfac-
tionē nō intelligeret vnquā, quæ est innouatio vitæ. Deinde sic in-
stant & necessariā faciunt, vt fidei in Christum nō relinquāt locū;
miserrime excarnificatis eo scrupulo conscientijs; alio currentē ad
Romam; alio huc; alio illuc; illo in Carthusiam; illo in alium locum
alio virgis se flagellante; alio corpus suum vigilijs & ieiunijs occidē-
te; omnibus vno furore dicētibus, Ecce hic & hic est Christus & re-
gnū dei, quod intra nos est cum obseruatione venturum putanti-
bus. Quæ monstra tibi debemus Ro. sedes & tuis homicidis legib⁹
& ritibus, quibus mundum totum eo perdidisti, vt arbitrentur sese
posse deo per opera p peccatis satisfacere; cui sola fide cordis con-
triti satisfit; quam tu his tumultibus non solum taceri facis sed opa-
primis etiam, tantum vt habeat i anguisuga tua infatigabilis quibus
dicat, affer; affer; & peccata vendat.

Procefferunt ex his quidam ad eas desperatiōis machinas, ani-
mabus parandas, vt statuerent omnia peccata denuo esse repetēda

da confitenti; pro quibus iniuncta satisfactio esset neglecta. Et quid non auderent; qui in hoc nati fuerunt; vt nihil non decies captiua rent: Porro; quata quæso pars ea est imbuta opinione; se esse in statu salutis & pro peccatis satisfacere si preculas a sacerdote impossitas vocetenus murmurauerit? Etiam si interim nec cogitet quidẽ vitæ rationem emendare. Vno enim momento contritionis & confessionis mutatam esse vitam credunt; superesse vero tantum; vt satisfaciât pro præteritis peccatis. Quomodo aliter saperent qui aliud non docentur: Nihil hic de mortificatione carnis cogitatur; nihil valet exemplũ Christi qui adulteram absoluens dixit, Vade & amplius noli peccare; crucem scilicet carnis mortificandę ei imponens. Huic peruersitati dedit occasionem non modicam; quod peccantes absoluimus ante satisfactionẽ impletã qua fit; vt magis solliciti sint de implenda satisfactione quæ durat quam de cõtritione; quã transisse inter consistendum credunt cum econtra Absolutionem oporteat esse sicut erat in primitiua Ecclesia posteriorem, satisfactione impleta; quo fiebat; vt opere cessante; postea magis i fide & nouitate vitæ exercerentur. Verum de ijs satis repetitum est; quæ super indulgentijs latius dixi; atq; hæc in totum de tribus istis sacramentis interim retulisse satis sit; quæ tam multis & noxijs libris sententiarijs & iuridicis tractantur & non tractantur. superest de reliquis quoq; sacramentis aliquid tentare ne sine causa videar ea reiecisse

Mirũ est quid in mentem illis venerit; vt sacramentum confirmationis facerent; ex impositione manuum; qua legimus Christũ paruulos tetigisse, Apostolos dedisse spiritum sanctum; ordinasse presbyteros & infirmos curasse; vt ad Timot. scribit Apłs Nemini manus cito iposueris. Cur non ex sacramento panis etiã Confirmationẽ fecerunt; quando scriptum est act. 9. Et cũ accepisset cibum confortatus est. Est psal. 103. Et panis cor hominis confirmet; vt sic confirmatio tria complectatur sacramenta panem, ordinem, & ipsam confirmationem: Si autem sacramentum est quicquid Apostoli fecerunt; cur non magis predicationem fecerunt sacramentũ?

Non hæc dico; quod damnem sacramenta septem, sed quod e scripturis ea probari negem. Atq; vtinã eẽt in Ecclesia talis manuũ impositio; qualis erat Apostolorũ tempore; siue eam confirmationem siue curationẽ appellare vellemus. At nunc nihil eius relictum est; nisi quantum ipsi excogitauimus; pro ornandis officijs Episcoporum; ne penitus sint sine opere in Ecclesia. Postquam enĩ sacra

menta illa negotiosa vna cū verbo, alijs inferioribus; vt vtiliora res-
 liquerunt (nempe, quod quicquid diuina instituit maiestas homi-
 nibus oporteat esse contemptū) iustum fuit, vt facile aliquod; quod
 tam delicatis & magnis heroibus non esset molestum, inuenirem⁹
 & nequaquā ceu vile inferioribus committeremus. Nam quod hūa-
 na statuit sapientia, oportet vt hominibus sit honoratum. Ita qua-
 les sunt sacerdotes, tale habeant ministeriū & officium. Nā Episco-
 pus non euangelisāns, nec animas curans: quid est, nisi Idolum in
 mundo habens nomen & figuram Episcopi? Nos autem pro hac
 vice sacramenta diuinitus instituta quærimus, inter quæ vt Cōfir-
 mationē numeremus, nullā inuenimus causam, Ad sacramēti enim
 cōstitutionē, ante oīa requirit verbū diuinæ p̄missionis, quo fides
 exerceatur. At nihil legimus Christū vs̄piam de cōfirmatione p̄mi-
 sisse, licet ipse multis ip̄osuerit manus. & Marci vlt, inter signa po-
 nat, Manus egris imponent & bene habebunt, at hæc nō sacramē-
 to, sicut nec pōt, aptauit Quare satis est pro ritu quodā Ecclesiasti-
 co seu cerimoniam sacramētali cōfirmationē habere, simile ceteris ce-
 rimonijs consecrādæ aquæ, aliarūq; rerū. Nam si omnis alia creatu-
 ra sanctificari per verbū & orationē, cur nō multo magis hominē
 liceat sanctificari eisdem; quæ tamen; quæ p̄missionē diuinā non
 habent, sacramenta fidei dici non possūt. Neq; enim salutem ope-
 rantur. At sacramenta seruant credentes p̄missioni diuine.

DE MATRIMONIO.

¶ Matrimonium non solū sine vlla scriptura pro sacramento cen-
 setur, verū eisdē traditionibus, quibus sacramentū esse iactatur, me-
 rū ludibrium factū est; de quo aliquid videamus. Diximus in om-
 ni sacramēto haberi verbū p̄missionis diuinæ; cui credi oporteat
 ab eo, q̄ signū suscipit; nec solū signū posse sacramētū esse. Nusquā
 autē legit̄ aliqd gratiæ dei accepturū; quis quis vxorē duxerit. Qui
 nec signū est diuinit⁹ institutū in Matrimonio. Nec enī vs̄piā legit̄
 a deo institutū vt aliquid significaret, licet oīa quæ visibiliter gerū-
 tur; possint intelligi figuræ & allegorię rerū inuisibiliū. At figura aut
 allegoria nō sunt sacramenta, vt nos de sacramentis loquimur.

Deinde cum matrimonium fuerit ab initio mundi, & apud in-
 fideles adhuc permaneat, nullę subsunt rationes, vt sacramentum
 nouæ legis & solius Ecclesię possit dici; Non minus enim erāt Ma-
 trimonia patrū sancta quā nostra nec minus vera infidelium quā fide-
 lum; nec tamen in eis ponunt sacramētū. Ad hæc sunt, apud fide-

les quoq; impij cōiuges: quibusuis gentibus peiores, cur hic sacramētū dici debet: & non apud gentiles? An de baptismo & Ecclia sic nugabimur: vt sicut quidā delyrant, Imperiū temporale nō esse nisi in Ecclia: ita mīmoniu nō esse sacramētū nisi in Ecclesia dicamus: puerilia sunt hęc & ridicula: per q̄ nostrā inscitiam & temeritatem infidelibus risui exponimus.

At dicent Apostolus dicit, Ephes. 5. Erūt duo in carne vna, Sacramētū hoc magnū ē, Tu ne ergo tam euidēti Apostoliverbo cōtradices: Respō deo & hoc argumentū esse magnæ oscitantie & in diligētis incōsultęq; lectiōis. Nō enim habet vniuersa scriptura sancta, hoc nomē sacramētū in ea significatione; qua nū vltus; sed in contraria. Vbiq; em̄ significat non signū rei sacrę; s; rē sacrā secretā & absconditā. Sic paulus. 2. Corint. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispēsatores mysteriorū dei; id est sacramētorū Vbi em̄ nos habemus sacramētū: in græco mysteriū ponit; quod aliquādo trāffert interpret; aliquādo dimittit gręcā vocē; vñ & hic in græco dicit, Erūt duo in carne vna: mysteriū hoc magnum est. Quæ res fuit occasio: vt sacramētū nouæ legis intelligerent longe aliud facturi si mysteriū legissent: vt in græco est.

Sic. 1. Timot. 3. Christum ipsum vocat sacramētū dicens, Et manifeste magnū sacramētū (id est mysteriū) est, quod manifestatū est in carne iustificatū est in spiritu: apparuit angelis p̄dicatum est gentibus creditum est mundo: assumptū ē in gloria. Cur non & hic octauum nouæ legis hauserunt sacramētū: cū tam clarā haberent autoritatē Pauli? Aut si hic se cōtinuerūt vbi oportunitissime potuerūt copiosi esse in sacramētis iueniendis: cur illic ita luxuriant: scz ignorantia tā rerū quā verborū eos fefellit; qui in solo verborum sono, inmo opinionibus suis hæserunt. Cū em̄ semel sacramētum p̄ signo accepissent humano arbitrio; mox sine oī iudicio & scrupulo signū ex eo fecerūt: vbiq; in sacris literis legerūt. Quales verborum significationes & humanas consuetudines & alias in literis sacras inuexerunt; eaq; in sua somnia trāfformauerūt; q̄libet ex quo libet facientes. Sic perpetuo de s̄piūt in verbis illis; opus bonum, opus malum; peccatum; gratia; iustitia; virtus; & fere quicquid est capitalium rerum & verborum; omnibus enim his vtuntur suo arbitrio ex hominū scriptis assumpto; in perniciem & veritatis dei & salutis nostræ.

Igitur sacramētum & mysteriū apud paulum est ipsa sapientia spūs abscondita in mysterio: vt. i. Corint. 2. dicit; quæ est Christi

stus; qui ob id ipsum etiam non cognoscit principibus huius mundi; vñ & eum crucifixerunt; & adhuc manet eis stultitia scandalum lapidis offensionis; & signum cui contradicitur. Horum mysteriorum discipulos vocat predicatores quia predicant Christum; virtute & sapientiam dei; sed ita ut nisi credas non comprehendas; id sacramentum mysterium secretaque res est; quae verbis indicatur, sed fide cordis capitur. Tale est quod praesente loco dicitur, Erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est quod illi de matrimonio dictum putant; cum ipse Paulus ea verba de Christo & Ecclesia induxit; & seipsum clare exposuerit dicens, Ego autem dico in Christo & Ecclesia. Ecce quae concordant Paulus & illi, Paulus sacramentum magnum in Christo & Ecclesia se predicare dicit, illi vero in masculo & foemina predicant. Si sic licet in sacris literis libidinari; quid mirum si quodlibet in ea vel centum sacramenta libet inuenire?

Christus itaque & Ecclesia mysterium id est res secreta est; & magna quae figurari quidem per matrimonium seu reali quadae allegoria potuit & debuit; sed Matrimonium non hinc sacramentum dici debuit. Coeli sunt figura Apostolorum. ut psalm. 118. dicitur. Et sol Christi aquae populorum; sed non ideo sacramenta sunt, Vbique enim deest & institutio & promissio diuina; quae integrant sacramentum; vnde Paulus Ephe. 5. verba illa de matrimonio Gen. 2. dicta; vel proprio spiritu ad Christum trahit, vel generali sententia etiam spirituale matrimonium Christi in eo traditum docet dicens. Sicut Christus foveet Ecclesiam; quia membra sumus corporis eius de carne eius & de ossibus eius; propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam & adheret uxori suae; & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, Ego dico in Christo & Ecclesia. Vides ut hunc totum textum de Christo velit a se dictum; & de industria lectorem monet ut sacramentum in Christo & Ecclesia intelligat; non in matrimonio.

Fateor quidem & in veteri lege fuisse sacramentum poenitentiae immo ab initio mundi. Verum promissio noua poenitentiae; & donatio clauium nouae legis propria est, Sicut enim pro circumcissione baptismum; ita pro sacrificijs aut alijs signis poenitentiae; nunc claves habemus. Diximus enim superius, Eundem deum pro diuersis temporibus; diuersas promissiones; diuersaque signa dedisse; pro remittendis peccatis & saluandis hominibus eandem tamen gratiam omnes accepisse. Sicut 1. Corint. 11. dicit, Habentes eundem spiritum fidei; & nos credimus propter quod & loquimur, Et 1. Corint. 12. pa

tres nostri oēs manducauerūt eandē escā spiritale & eundē potum spiritale biberunt. Biberunt autem de spiritali conſequentē eos petra; petra autē erat Christus. Ita Heb. xi. Omnes hi defuncti sunt: nō acceptis pmiſſionibus: deo melius aliquid pro nobis prouidentē, ne sine nobis cōſummarētur. Christus enim heri & hodie & in ſæcula, ipſe caput Eccleſiæ ſuæ ab initio ad finē vſq; mūdi. Diuerſa igitur ſigna: ſed eadē oīm fides. Sigdē ſine fide impoſſibile eſt placere deo: qua & Abel placuit. Heb. xj.

Sit ergo mīmonitū, figura Chriſti & Eccleſiæ, ſacramētū aut non diuinitus inſtitutū, ſed ab hoibus. in Eccleſia inuentum, ignorantia tam rei quam verbi abductis. Quæ cum ſi dei nihil obſit; cetera in charitate eſt, ſicut & multa alia humana ſtudia infirmitatis & ignorantie in Eccleſia tolerantur donec fidei & diuinis literis non obſunt. Verum p firmitate & ſynceritate fidei & ſcripturæ nūc agimus. Ne ſi quid in ſacris literis & fidei noſtræ articulis contineri affirmauerimus, & poſtea conuicti non contineri, ludibrio noſtram fidem exponamus, & ignorantēs rerum ppriarum inuenti: ſcandalo ſimus aduerſariis & infirmis, immo ne ſcripturæ ſanctæ autoritatem eleuemus. Longiſſime enim diſcernenda ſunt ea quæ diuinitus in ſacris literis tradita ſunt: ab ijs quæ per homines in Eccleſia quantalibet ſanctitate doctrinaq; prepolleant ſunt inuenta.

Hactenus de ipſo matrimonio. Quid autem dicemus de impijs legibus hoīm quibus hoc vitæ gen^o diuinitus inſtitutum eſt irretitū: ſurſum ac deorſum iactatū: Deus bone, horror eſt intendere in temeritatē Romanēſium tyrannorum, a deo pro libidine ſua dirimentū, rurſum cogentium Matrimonia. Obſecro an datū eſt eorū libidini hoīm gen^o: non niſi ad illudēdū & quoquo modo abutendū, & pro pecunijs funeſtis quodlibet ex eo faciendum?

Vagatur paſſim non parue opinionis liber ex colluue oīm humanarum traditionum: ceu ſentina quadam collectus & confuſus: qui ſumma Angelica inſcribitur: cum veri^o ſit ſumma pl^o quā diabolica, in quo inter infinita portenta, quib^o cōfeſſores inſtrui putantur: dum pernicioſiſſime confunduntur: decem & octo matrimonijs impedimenta numerantur, quæ ſi æquo & libero fidei oculo inſpexeris: Videbis eſſe de numero eorum; de quibus Apoſtolus prædixit Erunt attendentes ſpiritibus demoniorum, in hypochriſi loquentium mēdacium, phibentium nubere. Quid eſt prohibere nuptias, ſi hoc non eſt prohibere, tot impedimenta fingere et la

queos ponere ne coeāt: aut si coierint dissoluere matrimonia: Quis dedit hominibus potestatem: Esto fuerint sancti & pio zelo ducti, quod meam libertatem vexat aliena sanctitas: quid me captiuat alienus zelus: Sit sanctus & zelotes quisquis volet & quantum volet, modo alteri non noceat & libertatem mihi non rapiat.

Verum gaudeo istis dedecorosis legibus suam tandem contigisse gloriam. Nempe earum beneficio, hodie Romanenses facti sunt nondum dinatores. Quid enim vendit vuluas & veretra. Merx scilicet dignissima mercatoribus istis, pre avaricia & impietate plus quam sordidissimis & obscenissimis. Nihil enim est impedimentorum hodie, quod intercedente matrona non fiat legitimum, ut leges istae hominum non alia causa videantur natae nisi ut aliquando essent auaris hominibus rapacibusque Nimbrotis thetia pecuniarum & laquei animarum: stareque in Ecclesia dei loco sancto Abominatio ista: quae venderet hominibus publice vitiosque; sexus pudibunda seu (ut scriptura) vocat ignominias & turpitudines, quas tamen antea per vim legum suarum rapuissent. O digna pontificibus nostris negociatio: quam pro Euangelij ministerio, quod praeparata avaricia & ambitione contemnunt summo cum decore & turpitudine in sensum reprobum dati exercerent.

Sed quid dicam aut faciam? Si singula persequar, immodicus erit sermo. Confusissima enim sunt omnia: ut nescias, unde exordia ris: quo procedas: & ubi consistas. Hoc scio nullam rem publicam legibus feliciter administrari. Si enim prudens fuerit Magistratus ductu naturae omnia feliciter administrabit quam legibus, si prudens non fuerit legibus nihil promouebit nisi malum, cum nesciat eis uti nec eas pro tempore moderare: ideo in rebus publicis magis curandum est ut boni & prudentes viri praesint quam ut leges ferantur: ipsi enim erunt optime leges, omnem varietatem casuum viuaci aequitate iudicaturi. Quod si affit eruditio diuinae legis cum prudentia naturali, plane superfluum & noxium est scriptas leges habere. Super omnia autem Charitas nullis profus legibus indiget.

Dico tamen, & quod in me est facio, Monens & rogans omnes sacerdotes & fratres si viderint aliquod impedimentum in quo Papa potest dispensare, & quod non est in scriptura expressum, ut profus ea omnia matrimonia confirmet quae contra Ecclesiae alicas vel pontificias leges quoquo modo fuerint contracta. Arment autem se, lege diuina dicente, Quod deus coniunxit homo non separet. Coniunctio enim viri & mulieris est iuris diuini, quae tenet quocumque modo contra leges hominum contingerit: debentque leges hominum ei cedere

sine vlllo scrupulo. Si enim homo relinquit patrē & matrē & adhæret vxori suæ, quātomagis conculcabit friuolas & iniquas leges hominū vt adhæreat vxori suæ: Et Papa, vel Episcopus, vel officialis si dissoluerit aliqd̄ matrimoniū contra legē humanam contractū Antichristus est, & violator naturæ, & reus læsæ maiestatis diuinæ: quia stat sentētia, Quod deus coniunxit homo non separet.

Adde his quod homo non habuit ius leges tales condendī & Christianis per Christū libertas donata est super oēs leges hominū maxime vbi lex diuina intercedit, Sicut dicit Marci. 2. Dominus ē filius hominis: etiam sabbati, Et non homo propter sabbatum sed sabbatū ppter hominē factū est. Deinde quod tales leges prædam natæ sunt per Paulum: vbi phibētes nubere futuros esse prædixit. Quare hic cedere debet rigor ille impedimētōrū ex affinitate: spirituali aut legali cognatione & consanguinitate: quātū permittit lēteræ sacræ: in quibus tm̄ secundus gradus consanguinitatis prohibitus est: vt scribitur Leuitici. xviij. vbi duodecim personę prohibētur: q̄ sunt. Mater Nouerca. Soror naturalis: soror legitima: ex vtro parēte, Neptis: Amita: Matertera: Nurus, Vxor fratris: Soror vxoris, priuigna, vxor patruī. In quibus non nisi primus gradus affinitatis: et secundus consanguinitatis prohibetur, non tamen vniuersaliter, vt clarum est intuenti: nam fratris aut sororis filia vel neptis non numeratur prohibita: cum tamen sit in gradu secundo. Quare si quando matrimonium extra hos gradus contractum fuerit: cum nulli alij legantur a deo vsquā prohibiti, nullo modo debet dissolui propter leges hominum: cum matrimonium ipsum diuinitus institutū sit incomparabiliter legibus superius, ita vt non ipsum ppter leges sed leges ppter ipsum debeat merito dirumpi.

Ita debent istæ nugæ compaternitatum: cōmaternitatum: cōfraternitatum, cōsororitatū: & consilietatū prorsus extingui cōtracto matrimonio. Quis enim istā cognationem spirituales inuenit nisi superstitione humana? Si non licet baptisanti aut leuanti baptisatam aut leuatam ducere, cur licet Christiano Christianam ducere? An est maior cognatio ista ex ceremonijs seu signo sacramenti contracta, quam quæ ex re ipsa sacramenti? An non Christianus ē frater Christianæ sororis? An non baptisatus: baptisatæ spiritualis frater? Quid infanimus? Quid si quis vxorem suā erudiat Euangelio & fide Christi: factus hoc ipso vere pater eius in Christo: an nō liceat vxorē ei⁹ manere? An paulo nō licuisset puellā ex Corinthijs

ducere, quos omnes in Christo genuisse se iactat: Vide itaq; quā sit libertas Christiana per cæcitatem humanæ superstitionis oppressa.

Iam multo vanior est cognatio legalis & tamen hanc etiam suspenderit, quod vocant religionis disparilitatem; vt nec simpliciter nec sub conditione conuertendi ad fidem liceat ducere nō baptisatam. Quis hoc prohibuit: deus an homo? Quis hominibus potestatem fecit prohibendi sic nubere? Spiritus scilicet mēdacium in hypocrisis loquētes; vt Paulus dicit. De quibus illud dicere oportet, Narrauerūt mihi iniqui fabulationes sed non vt lex tua. Duxit patritius gētilis Monicā matrē sancti Augustini Christianam. Cur non hodie liceat idem? Idem rigor stultitiæ immo impietatis est, Impedimētum criminis; scilicet vbi quis duxerit prius pollutam adulterio; aut machinatus fuerit in mortem alterius coniugis, quo cum superstitite contrahere possit. Obsecro vnde iste rigor hoim in hoies qualē nec deus vnq̄ exegit: An ignorare se simulāt, Batschaba vxorem vrię vtroq; crimine impleto; id est prępollutam adulterio & occiso viro; tamē ductam a Dauid sanctissimo viro: Si lex diuina hæc fecit, quid faciunt homines tyranni in suos conseruos?

Censetur & impedimentum quod vocant ligaminis; hoc est si quis alteri sit alligatus per sponsalia. Hic cōcludunt si posteriores quis cognouerit, prioris cessare sponsalia. Quod plane non capio. Ego arbitror eum esse iam non sui iuris, qui vni sese ad dixerit; ac post hoc prohibente iure diuino debere priori non cognita; etiam si posteriore cognouerit, dare enim non potuit quod non habuit sed fecellit eam, commisitq; verum adulterium. Quod autem aliud illis visum est fecit: quod copulam carnis plus attenderunt quam diuinum mandatum, quo priori fidem pollicitus debet semper seruare: Qui enim dare vult, de suo dare debet. Et deus prohibet. Ne quis fratrem suum circumueniat in vilo negotio, quod seruandum est vltra et supra omnes omnium hominum traditiones. Ita credo non posse talem salua conscientia cum secunda cohabitare: et hoc impedimentum esse omnino conuertendum. Si enim votum religionis facit alienum cur non etiam fides data & accepta: cum hæc sit præcepti & fructus spiritus Gal, quinto. illud autem arbitrij humani Et si licet vxori virum repetere (voto facto religionis non obstāte) cur non liceat sponsæ repetere sponsum suū, etiam secuta copula cum altera? Sed & superius diximus, non licere vouere religionem

ei qui fidem dedit puellæ, sed est debitor ducēde; quia debitor est
fi dei seruande, quam nulla traditione homin licet deferere; quia præ
cepta est a deo. Multo magis hic ita fiet vt fidem priori seruet cum
posteriori non nisi mendaci corde dare potuerit, ac per hoc nõ de
derit; sed sefellerit pximam suam contra deũ, Quare erroris impe
dimentũ hic locũ habet qui facit vt posterioris nuptie nihil sint.

Impedimentũ ordinis quoq; merum est hominũ commentum:
præsertim cum garrĩat, eo dirimi etiam contractũ, semper suas tra
ditiones super dei mandata exaltantes. Ego quidem de sacerdotij
ordine nõ iudico qualis hodie est: sed video Paulũ iubere Episcopi
pũ vnus vxoris virũ esse, ideo non posse dirimi, matrimoniũ diaco
ni; sacerdotis: Episcopi: seu cuiuscunq; ordinis, quanquam hoc ge
nus sacerdotum & eos ordines non nouerit Paulus: quos hodie ha
bemus. Pereant itaq; maledictæ iste hominũ traditiones, quæ non
nisi ad multiplicanda pericula peccata mala in Ecclesia introierũt
Est ergo inter sacerdotem & vxorem verũ & inseparabile matrimo
niũ, mandatis diuinis pbatũ. Quid si impij homines illud prohibe
ant aut dirimant; mera tyrannide sua: Esto sit illicitum apud ho
mines; licitum tamen est apud deum cuius mandatũ, si cõtra hoĩz
pugnet mãdata, est præferendum.

Aeque cõmentum est impedimentũ illud publicæ honestatis:
quo dirimũtur cõtracta. Vrit me audax ista impietas tam prompta
ad separandũ: quod deº coniũxit; vt Antichristũ in ea cognoscas;
quæ aduersatur oĩbus; quæ Christus fecit & docuit. Quæ rogo est
causa vt sponsi præmortui nullº consanguineus vsq; ad quartũ gra
dũ possit ducere sponsam; Nõ est hoc publicæ honestatis iusticia
sed inscitia. Cur nõ in populo israhel, optimis ac diuinis legibus in
stituto erat ista publicæ honestatis iusticia; sed etiam præcepto dei
pximus cogebatur, vxorem pximi relictam ducere. An oportet po
pulũ libertatis Christianæ rigidioribus legibus onerare quam popu
lũ seruitutis legalis: Et vt finẽ faciã istorũ figmentorum magis quã
impedimentorũ, Dico mihi adhuc nullum apparere impedimẽtũ,
quod cõtractũ iure dirimat; nisi impotentia cognoscendæ cõiugis
ignorantiam iam cõtracti & votũ castitatis. De voto tamen ita sum
incertus vsq; hodie; vt ignorã: quo tẽpe sit cõfendũ valere sicut &
supra dixi in baptisimi sacramẽto. Disce ergo in hoc vno matrimo
nio; quã infœliciter & pdite oĩa sint cõfusa, impedita, irretita & pe
riculis subiecta, pestilẽtes; indoctas impiasq; traditiões omnium
quæcunq; in Ecclesia gerunt: vt nulla remedij spes sit nisi reuo:

cato libertatis Euāgelio secundū ipsum extinctis semel oibus oīm
hominū legibus oīa iudicemus & regamus Amen.

De impotentia itaq; sexus dicendū quo possit facilius cōsili
aīabus periculo laborātibz. Hoc tamen p̄missio quod ea que de
impedimentis dixi dicta volo post matrimoniū cōtractū ne talibz
illum dirimatur. Ceterū de cōtrahendo breuiter dixerim: quod su-
pra dixi. Quod si vrgeat amor iuuentutis: & quæuis alia necessitas,
propter quā dispensat Papa, dispenset etiā quilibet frater cū fratre
aut ipse cū seipso: rapta per hoc cōsiliū vxore de manu tyrannica-
rū legū vt cunq; poterit. Vt quid enim mea libertas tollitur aliena su-
perstitione & ignorātia? Aut si p̄ pecunia Papa dispensat, cur nō
ipse p̄ meꝝ salutis comoditate mecū aut cū fratre dispensem? Sta-
tuit leges Papa: sibi statuatur, mea salua libertate vlt̄ occulte surrepta.
Videamus itaq; de impotentia.

Quæro casum eiusmodi: Si mulier impotēti nupta viro, nec
possit, nec velit: forte tot testimonijs & strepitibus: quot iura exigūt
iudicialiter impotētiā viri pbare, velit tamē plen habere: aut non
possit cōtinere. Et ego cōsuluissē vt diuortiu a viro impetret ad
nubēdū alteri cōtēta: quod ipsius & mariti cōsciētia & experiētia,
abūde testes sunt impotētiæ illius. Vir autē nolit. Tū ego vltra cōsu-
lā, vt cū consensu viri: cū iā nō sit maritus, sed simplex & solus co-
habitor) misceatur alteri vel fratri mariti, occulto tamē matrimo-
nio, & p̄les imputetur putatiuo (vt dicūt) patri. An hęc mulier salua
sit & in statu salutis? Respondeo ego q̄ sic. Quia error & ignorātia
virilis impotētię hic impedit marrimoniū & tyrānis legū nō admit-
tit diuortiu, & mulier libera est p̄ legē diuinā, nec cogi potest ad cō-
tinentiam. Quare vir debet concedere eius iuri & alteri permittere
vxorem quam specietenus habet.

Vt iterius si vir nollet consentire, nec diuidi vellet: antequam
p̄mitterē eā vri aut adulterari, consulerē, vt contracto cū alio ma-
trimonio aufugeret in locū ignotū & remotū. Quid ei aliud possit
consuli laborāti assiduo libidinis piculo: Scio autē quosdā mouere
q̄ p̄les huius occulti matrimony iniquus heres sit putatiui patris.
Sed si consensu mariti fiat, iniquus non erit. Si autē ignorāte aut no-
lete fiat, iudicet hic Christiana & libera ratio, imo charitas vterutri
maius dānū inferat. Vxor hereditatē alienat: at marit⁹ sefellit vxore
re, eāq; toto suo corpore totaq; vita fraudat: an non maius peccet
vir, corp⁹ & vitā vxori p̄ dēs quā mulier res tm̄ tēporales viri alienās
Patiatur ergo vel diuortiu, aut ferat alienos heredes: qui sua culpa

innocentem puellam fefellit: & vita pariter ac corporis vsu toto fraudauit: insuper occasiōem pene intolerabilem ad alterandū dedit, ponatur vtrunq; in æqua lance. Certe omni iure fraus in fraudantem recidere debet: & damnū recompensare tenetur qui dedit. Quid enim differt talis maritus ab eo qui vxorem alicui⁹ captiuā tenet cum marito? Nonne talis tyrannus: vxorem & filios: & maritum alere cogitur: aut liberos dimittere? Cur ergo & hic nō ita fratrum alere cogitur: aut ad diuortium: aut ad alienum hæredem alendum, Sic charitas iudicabit sine dubio. In quocasu: vxoris hæredē non alio affectu alet impotēs iā & non maritus: quam si vxorem ægotantem aut alio incōmodo affectam totis & grauib; expensis foueret. sua enim non vxoris culpa: eo incōmodo laborat vxor. Hæc pro mea virili: ad informandas cōsciētias scrupulosas retulerim: cupiens afflictis meis fratribus iusta caritute: qualicunq; solatio succurrere.

De diuortio etiam versatur quæstio: an licitum sit. Ego quidem ita detestor diuortium: vt digamiam malim quam diuortium: sed an liceat ipse non audeo definire. Christus ipse princeps pastorum Mat. v. dicit, Siquis dimiserit vxorem suam: excepta fornicatiōis causa facit eam ad alterari, Et qui dimissam duxerit adulterat. Cōcedit ergo Christus diuortiū: in causa fornicationis dūtaxat. Quare errare Papam necesse ē: quoties diuortium facit alijs causis: nec statim se tutum arbitrari debet: vltus qui pontificia illa temeritate verius quam potestate dispensationem obtinuerit. Sed hoc ad miror magis, cur cœlibem esse cogant hominem: qui diuortio separatus est a coniuge sua, nec aliam ducere permittant. Si enim christ⁹ diuortium concedit in causa fornicationis: & neminem cogit esse cœlibem: & Paulus magis velit nos nubere quam vri, videtur omnino admittere: vt in locum repudiatę aliam ducat. Quæ res vtiq; plane discussa & certa esset: vt posset cōsuli infinitis periculis eorum: qui sine culpa sua hodie cœlibes esse coguntur. Hoc est quorum vxores vel mariti aufugiunt: & coniugem relinquunt decensio vel nunq̄ reuersuri. Vrget me & male habet hic casus quorundam nis exemplis siue id singulari nequitia Satana: siue neglectu verbi dei contingit.

Ego sane: qui solus contra omnes statuere in hac re nihil possū, vehementer optarem saltem illud. i. Corint. vij. huc aptari. Quod si infidelis discedit discedat. Non enim seruituti subiectus est frater

aut foror in eiusmodi. Hic Apostolus discedentē infidelem conce-
dit dimitti: & fidei liberum facit alterum accipere. Cur nō idem
valeat, si fidelis hoc est nomine fidelis, re ipsa æque infidelis con-
iugem differat præsertim nunquā reuersurus? Ergo sane nihil disceri
minis vtrinq; deprehendere possum. Credo autem si Apostoli tem-
pore, discessor infidelis reuersus denuo: aut fidelis factus: aut fidei
cohabitare pollicitus fuisset admissus non fuisset, sed & ipsi alterā
ducendi potestas facta fuisset. Tamen in ijs nihil definitio (vt dixi)
quanquā nihil magis optem esse definitum, cum nihil magis me &
multos mecum vexet hodie. Sola autoritate Papæ aut Episcoporū
hic diffiniri nihil volo: sed si duo eruditi & boni viri in noie Chri-
sti consentirent & in Spiritu Christi pronunciarent eorū ego iudiciū
pferre etiā Concilijs, qualia nunc solent cogi: tm̄ numero & autori-
tate citra eruditionē & sanctimoniā factata. Suspendo ergo hic or-
ganū meū, donec conferat mecū alius melior.

DE ORDINE.

Hoc sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inuentumq; est ab
Ecclesia Papæ, non enim solum nullā habet pmissionem gratiæ,
vllibi possam: sed ne verbo quidem eius meminit totum nouum
testamētū. Ridiculum autem est asserere pro sacramēto dei, quod
a deo institutum nusquā potest monstrari. Nō quod damnandum
censeam eum ritum per tanta sæcula celebratum: sed quod in reb;
sacris nolim humana commenta fingi, nec liceat astruere aliquid
diuinit^o ordinatū: qđ diuinitus ordinatū non est ne ridiculi sim^o ad
uersario. conandūq; sit, vt certa & pura nobis sint oīa clarisq; scrip-
turis firmata, q̄ p articulis fidei iactamus: id qđ in p̄senti sacramēto
præstare ne tātillū quidē possumus.

Nec habet Ecclesia potestatem nouas pmissiones gratiæ diu-
nas statuere: sicut quidam garrunt quod non minoris sit autorita-
tis quicquid ab Ecclesia, quā quod a deo statuitur, cum regatur spi-
ritu sancto. Ecclesia enim nascitur verbo pmissionis per fidē eo-
demq; alitur & seruatur. hoc est ipsa per pmissiones dei constituit,
non pmissio dei per ipsam. Verbum dei enim supra Ecclesiā est
incomparabiliter in quo nihil statuere, ordinare, facere, sed tantū
statui ordinari fieri habet tanquā creatura. Quis enim suum paren-
tem gignit: quis suū autorem prior constituit? Hoc sane habet Ec-
clesia, qđ potest discernere verbum dei a verbis hominū: sicut Au-
gustinus confitetur se Euangelio credidisse motū autoritate Eccle-

fiæ, quæ hoc esse Euangelium prædicabat non quod ideo sit sup
Euangelium, Alioquin esset & super deum cui creditur, quia Eccle
sia hunc esse deum prædicat. Sed sicut alibi dicit Aug. Veritate ip
sa sic capitur aia, vt per eam de omnibus certissime iudicare possit
sed veritatem iudicare non possit, dicere autem cogatur infallibili
certitudine hanc esse veritatem. Exempli gratia, Mēs infallibili cer
titudine pronunciat. iij. & vij. esse decem, & tamen rationem reddere
non potest cur id verum sit, cum negare non possit verum esse,
capta scilicet ipsa, & iudice veritate iudicata magis quã iudicās. Ta
lis est & in Ecclesia sensus, illustrante spiritu in iudicandis & appro
bandis doctrinis quæ demonstrare non potest, & tamen certissimū
habet. Sicut enim apud philosophos, de cōmunibus cōceptionibus
nemo iudicat, sed omnes per eas iudicantur, ita apud nos de sensu
spiritus est, qui iudicat omnes & a nemine iudicatur: vt Apostolus ait

Verū hæc alias, Sit itaq; certum Ecclesiam non posse promitte
re gratiam: quod solius dei est: quare nec instituere sacramentum.
Quod si quã maxime posset, non tamen statim sequeretur ordinem
esse sacramentū. Quis enim scit quæ sit Ecclesia habens spiritum.
cū in statuendis his soli & pauci episcopi, aut docti adesse soleant:
quos possibile est, non esse de ecclesia & omnes errare. sicut sæpius
errauerunt Concilia, præsertim Constantiense: quod omnium im
piissime errauit. Id enim solum est fideliter probatum, quod ab vni
uersali ecclesia, non tantum Romana, approbatur. Quare permitto
ordinem esse quẽdam ritum ecclesiasticum, quales multi alij quoq;
per ecclesiasticos patres sunt introducti, vt consecratio vasorū: do
morū: vestiū: aquæ: salis: candelarū: herbarum: vini: & similitum, in
quibus oibus nemo ponit sacramentū esse, nec vlla in eis est pmissio
ita vngere manus viri: radi verticem: & id genus alia fieri, nõ est sa
cramentum dari, cum nihil eis promittatur: sed tantum ad officia
quædam/ceu vasa & instrumenta parentur.

At dices, Quid ad Dionysium dices qui sex enumerat sacramenta
inter quæ & ordinem ponit in ecclesiastica Hierarchia? Respondeo
Scio hunc solum autorem haberi ex antiquis, pro septenario sacramen
torū, licet matrimonio omisso, senarium tantum dederit. Nihil enim
prorsus in reliquis patribus de istis sacramentis legimus. Nec sacramen
ti nomine censuerunt quoties de ijs rebus loquuti sunt. Recens enim
est inuentio sacramentorū, Atq; mihi (vt magis temerarius sim) in
totū displicet, tantum tribui quisquis fuerit, Dionysio illi cum ferme

nihil in eo sit solidæ eruditionis. Nam ea quæ in cœlesti hierarchia de angelis cōminiscitur in quo libro sic sudarūt curiosa & supersticiosa ingenia; qua rogo autoritate aut ratione pbat: Nonne omnia sunt illius mediata ac prope somnijs simillima, si libere legas & iudices: In Theologia vero mystica quæ sic inflant ignoratissimi quidam Theologitæ, etiam perniciosissimus est plus platonifans quæ Christianifans ita vt nollem fidelem animū his libris operā dare vel minimā. Christū ibi adeo nō discas, vt si etiā scias amittas. Expert⁹ loquor Paulū potius audiamus, vt Iesum Christum & hunc crucifixū discamus. Hæc est em̄ via: vita & veritas. hæc scala per quē venit ad patrem. Sicut dicit, Nemo venit ad patrem nisi per me.

Ita in Ecclesiastica hierarchia, quid facit nisi quod rit⁹ quosdā Ecclesiasticos describit ludens allegorijs suis quas non pbat: quales apud nos fecit qui librū edidit: qui rationale diuinorū dicit, octo forū hoīm sunt ista studia allegoriarū. An putas mihi difficile esse qualibet re creata allegorijs ludere: Nonne Bonauētura artes liberales allegorice duxit ad Theologiā? Deniq; Gerson Donatū minorē fecit mysticū Theologū. Mihi nō fuerit operosum meliorem hierarchiā scribere, quā Dionysij sit: cū ille Papam; Cardinales; Archiepiscopos ignorarit, & Episcopū fecerit supremū. Et quis tā tenuis igenij q allegorijs nō queat piclitari? Nollē ego Theologū allegorijs opā dare, donec cōsumat⁹ legitio scripture simpliciq; sēsu fuerit: alioqn sicut Origeni cōtigit nō citra periculū theologifabit.

Non ergo continuo sacramentū esse debet: quia Dionysius aliā quid describit. alioqui cur non etiā sacramentū faciūt: quam ibidē describit processionem, quæ vsq; hodie perseuerat: Quin tot erunt illorum sacramenta quod aucti sunt in Ecclesia ritus & cerimoniz. Huic tamen tam debili fundamento nixi, Characteres effinxerunt quos huic suo sacramento tribuerent; qui imprimerentur ordinatis indelibiles. Vnde quæso tales cogitationes: qua autoritate; qua ratione stabiliuntur? Non quod nolimus eos esse liberos ad fingendum: dicendum: asserendum: quicquid vel liberit: sed nostram quoq; libertatem asserimus/ ne ius sibi ipsis arrogent ex cogitationibus suis articulos fidei faciendi sicut hactenus præsumperūt. Satis est nos pro cōcordia eorū, eorū ritibus & studijs attemperare: sed cogi tanquam necessarijs ad salutem quæ necessaria non sunt, nolū⁹. dimittant ipsi tyrannidis suæ exactionē, & nos exhibebimus liberum eorū sensui obsequium, vt sic in pace mutua inuicem aga-

mus. Turpe enim est & iniquiter seruire Christianū hoīem qui liber est, alijs q̄ cœlestibus ac diuini subiectū esse traditionibus.

Post hoc apprehēdunt extremū roboris sui. Nempe quod Christus in cœna dixit, Hoc facite in meā cōmemorationem. Ecce hic inquit, Christus eos ordinauit in sacerdotes. Hinc inter cœtera & hoc duxerūt solis sacerdotibus vtrāq; speciē esse dandam. Deniq; quiduis hinc fuxerūt, vt qui liberū arbitrium sibi arrogarint, e verbis Christi vbilibet dictis quodlibet asserere. Sed est hoc verba dei interpretari? Responde quæso. Christus hic nihil pmittit; sed tantum præcipit fieri istud in sui memoriā. Cur non concludunt, & ibi esse ordinos sacerdotes vbi imponens officiū verbi & baptismatis dixit. Ite in orbem vniuersum & predicate Euāgeliū omni creaturæ, Baptisantes eos in nomine &c. cum sacerdotū sit, p̄prium prædicare & baptisare? Deinde; cum hodie sacerdotis vel primarium opus sit, & (vt dicunt) indispensabile; legere horas Canonicas; cur non ibi ordinis sacramentū conceperunt; vbi Christus orare præcepit vt alijs locis multis, ita præcipue in orto'ne intrarent in tentatione? Nisi hic elabatur; quod non sit præceptū orare; sufficit enī legere horas Canonicas vt sic sacerdotale illud op⁹ nusquā e scripturis probetur; ac per hoc istud sacerdotium orationale non sit ex deo sicut vere non est.

Quis vero patrum antiquorū asseruit; hic verbis ordinos esse sacerdotes? Vnde ergo ista intelligentia noua; scilicet quod hac arte quæsitū est, vt seminarium discordiæ implicabilis haberes, quo clerici & laici plus discernentur quā cœlum & terra; ad incredibile baptismalis gratiæ iniuriā, & Euāgelicæ cōmunionis confusionem. Siquidem hinc cepit tyrannis ista detestabilis clericorum in laicos qua fiducia corporalis vnctionis; quo manus eorum consecrantur, deinceps rasuræ & vestium non modo cœteris laicis Christianis qui spiritu sancto vncti sunt; sese præferunt; sed ferme vt canes indignos; qui cū eis in ecclesia numerātur habeant. Hinc quiduis mādare; exigere; minari; vrgere; præmere audent. Summa sacramentum ordinis pulcherrima machina fuit & est; ad stabilieda vniuersa portenta; quæ hactenus facta sunt; & adhuc sunt in ecclesia. Hic perijt fraternitas christiana; hic ex pastoribus lupi; ex seruis tyrāni; ex ecclesiasticis plus quam mundani facti sunt.

Qui si cogerētur admittere nos oēs eē equaliter sacerdotes; quotquot baptisati sumus sicut reuera sumus; illisq; solum ministris;

rium, nostro tamen consensu commissum, scirent simul nullum eis esse super nos ius imperij, nisi quantum nos sponte nostra admitteremus. Sic enim, 1. Pet. 1. dicitur. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, & sacerdotale regnum. Quare omnes sumus sacerdotes quotquot Christiani sumus. Sacerdotes vero quos vocamus, ministri sunt ex nobis electi; qui nostro nomine omnia faciant. Et sacerdotium aliud nihil est quam ministerium. Sic, 1. Corint. 11. Sic nos existimet homo sicut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei.

Ex quibus fit ut is qui non prædicat verbum, ad hoc ipsum per Ecclesiam vocatus, nequaquam sit sacerdos. Et sacramentum ordinis aliud esse non possit quam ritus quidam eligendi Concionatoris in Ecclesia. Sic enim per Malachiam, 1. definit sacerdotem. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirunt; quia angelus domini exercituum est. Certus ergo sis, qui non est angelus domini exercituum, aut ad aliud quam ad angelatum (ut sic dixerim) vocatur; sacerdos prorsus non sit; sicut Osee, 11. dicit, Quia tu repulisti scientiam, repellem te & ego; ne sacerdotio fungaris mihi. Inde enim & pastores dicuntur quod pascere; id est docere debeant. Quare eos qui tantum ad horas canonicas legendas & Missas offerendas ordinant, esse quidem papisticos, sed non Christianos sacerdotes; quia non modo non prædicant, sed nec vocantur ad prædicandum: imo hoc ipsum agitur ut sit sacerdotium eiusmodi, alius quidem statim ab officio prædicandi. Itaque & Missales & horales sunt sacerdotes; id est Idola quædam viua, nomen sacerdotij habentia cum sint nihil minus, quales sacerdotes Hieroboam in Bethauen ordinavit de infama fece plebis, non de genere Leuitico.

Vide igitur quorsum migravit gloria Ecclesie, repleta est omnis terra sacerdotibus; Episcopis; Cardinalibus & Clero, quorum tamen (quantum ad officium spectat) nullus prædicat: nisi denuo alia vocatione ultra ordinem sacramentalé vocetur; sed abunde suo sacramento se satis facere putat, si battologiam legendarum precum emurmuret & missas celebret. Deinde eas ipsas horas nunquam orat: aut si orat pro se orat, Atque missas suas (quæ summa est peruersitas) ceu sacrificium offerat (cum Missa sit versus sacramenti) ut perspicuum sit ordinem, qui velut sacramentum hoc hominum genus qui in clericos ordinat, esse vere mere; omninoque figmentum ex hominibus natum nihil de re Ecclesiastica; de sacerdotio; de ministerio verbi; de sacramentis intelligentibus; ut quale est sacramentum, tales & habeat sacerdos

tes. Quibus erroribus & cæcitatibus; id accessit maioris captiuitatis
quo se lacius a ceteris christianis tanquam prophanis secerneret se
ipsum sicut Galli Cybelis sacerdotes; castrauerunt & celibatu onera
runt simul: & simio.

Nec satis erat hypocrisis & operationi erroris huius digamiã
prohibere, hoc est ne quis duas vxores haberet simul vt in lege fie
bat (id enim digamiã significare scimus) sed digamiã interpretati
sunt: si quid duas successiue virgines duxisset: aut semel viduã; im
mo sanctissima ista sanctitas huius sacrosanctissimi sacramenti tan
tum valet, vt nec sacerdotari possit: qui virginem duxerit viuente
eadem vxore, ac vt summũ fastigiũ sanctitatis attingat etiam his
arcentur a sacerdotio: qui ignorans & meræ infœlicitatis casu corru
ptã virginẽ duxerit. At si sexcentas meretrices polluerit, aut ma
tronas ac virgines quaslibet constuprarit; aut et Ganimeses mul
tos aluerit nihil impedimẽti fuerit: vel episcopum, vel cardinalem
vel papã eum fieri. Tum illud Apostoli vni⁹ vxoris: vir sic interpre
tari oportet: id est vnius Ecclesiæ prælatus, inde incompatibilia
manarunt beneficia nisi papa dispensator magnificus; vni, tres, vi
ginti, centum vxores, id est ecclesias copulare voluerit pecunia vel
gratia corruptus; hoc est pia charitate motus & ecclesiarum sollici
tudine districtus.

O dignos pontifices; hoc venerabili sacramento ordinis. O
principes non catholicarũ ecclesiarum; sed Satanicarum synagoga
rum: immo tenebrarum. Libet hic cum Isaia clamare. O viri illuso
res qui dominamini super populũ meũ qui est i Hierusalẽ. Et illud
Amos. vj. Ve vobis qui opulẽti estis in Zion: & cõfiditis i mõte Sa
marie: optimates capita populorum ingredientes põpaticẽ domũ
Israel &c. O ignominiam ecclesiæ dei. quam ex his monstris sacer
dotalibus contrahit Vbi sunt Episcopi aut sacerdotes, qui sciãt
euangelium; nedum prædicent: vt quid ergo sese iactant sacerdo
tes: cur alijs christianis: tãquã laici sanctiores & meliores & poten
tiores haberi volũt: horas legere, ad quos idiotas nõ ptinet: seu (vt
Apostolus ait) ad lingua loquentes. Horas autem orare ad mona
chos; eremitas; priuatosq; homines; & eos laicos pertinet. Sacerdo
tis munus est prædicare; qd̃ nisi fecerit, sic est sacerdos sicut homo
pius est homo. An episcopũ faciat ordinare tales sacerdotes bat
talos? An ecclesias et campanas cõsecrare? An pueros cõfirma
re: Nõ. Hec, vel diaconus, vel laicus quilibet faceret. Ministerium

verbi facit sacerdotem & Episcopum.

Fugite ergo meo cōsilio: quicumq; tuto viuere vultis: fugite in uenes; nec istis sacris initiamini; nisi aut Euangelizare uolueritis; aut nisi vos hoc ordinis sacramēto, nihilo laicis meliores factos credere potestis. Non ei horas legere aliquid est. De ide missam offerre; sacramētum percipere est. Quid ergo in uobis manet: quod nō in quouis laico maneat: Rasura & uestis: Miseru; sacerdotem, qui rasura & ueste cōstat: An oleum digitis uestris in fulum? At Christianus quilibet oleo sancti spiritus ynctus & sanctificatus est corpore & aīa; & olim sacramētū manibus tractabat non minus quam nūc sacerdotes faciunt; licet nostra superstitio laicis nunc magnū reatum inīsciat, si vel calicem nudum; aut corporale tetigerit. Nec Moniali quidem sanctę uirginī liceat lauare pallas altaris & lithēamina sacra. Vide per deum sacrosanctam ordinis hui⁹ sanctitatē, quantū pfecerit. futurū spero; ut nec altare liceat attingere laicis; nisi dum nummos obtulerint. Ego pene dirūpor cogitans has impiissimas hoīm temeratissimorū tyrannides; tam nugacibus & puerilibus nugis; libertatem & gloriam Christianę religionis illudentium & pessundantium.

Esto itaq; certus & sese agnoscat quicumq; se christianū eē cognouerit oēs nos æqualiter esse sacerdotes; hoc est eandē in uerbo & sacramēto quocunq; habere potestatem. Verum non licere quēquam hac ipsa uti nisi consensu communitatis; aut uocatione maioris. Quod enim omnīū est cōmuniter; nullus singulariter potest sibi arrogare; donec uocetur. Ac per hoc ordinis sacramētum; si quāquā eē est nihil aliud quam ritum quendam uocandi alicuius in ministerium ecclesiasticum. Deinde sacerdotium prope esse non nisi ministerium uerbi; uerbi inquam; non legis sed Euāgelij. Diaconiam uero esse ministerium; non legendi Euāgelij; aut Epistolę; ut hodie usus habet; sed opes ecclesię distribuendi pauperib⁹ ut sacerdotes leuentur onere rerum temporalium & orōni ac uerbo liberius instent. Hoc enim consilio legimus Act. v. Diaconos institutos; atq; ita eum; qui uel ignorat; uel non prædicat euāgelij; non modo non esse sacerdotem uel episcopum; sed pestem quādam ecclesię qui sub titulo falso sacerdotis; & episcopi; ceu sub pelle ouina, Euāgelium opprimat; & lupū in ecclesia agat. Quare ij sacerdotes & episcopi; quibus hodie referta est ecclesia; nisi alia ratione salutem suam operentur; hoc est nisi agnoscant sese nec sa-

cerdotes nec Epifcopos esse, doleantq; se nomen gerere; cuius op⁹
aut nesciūt, aut non possunt implere, sicq; orationibus & lachrimis
suis ypocrysis miserem sortē deplorent; vere sunt populus perditio
nis æterna, ac de eis illud Iſaię. v. verificabitur. Captiuus ductus est
populus meus, eo quod non habuerit scientiā; & nobiles eius inte-
rierūt fame, & multitudo eius siti exaruit, ppter ea dilatauit infern⁹
animā suam & aperuit os suū absq; vilo termino. Et descendēt for-
tes eius, & populus eius; & sublimes eius, & gloriosus eius in eum. O
verbum horrendum nostro seculo, quo tanta voragine absorben-
tur Christiani.

Quantū ergo escripturis docemur, cum ministeriū sit id quod
nos sacerdotiū vocam⁹. Prorsus nō video qua rōne rursus nequeat
laicus fieri, semel sacerdos factus, cum a laico nihil differat nisi mi-
nisterio. A ministerio autē deponi a deo non sit impossibile, vt passim
ea etiam nunc celebretur vindicta in culpabiles sacerdotes, dum
aut suspenduntur temporaliter: aut perpetuo priuantur officio suo.
Nam cōmētum illud Characteris indelebilis; iam olim irrisum est.
Concedo vt Characterem hūc Papa imprimat, ignorante Christo;
sitq; hoc ipso sacerdos eo consecratus; non tā Christi quā Papę p-
petuus seruus & captiuus, sicut est dies hęc. Cæterum nisi fallor, si-
ruat hoc sacramentum & cōmētum aliquando, vix subsistet ipse
Papa⁹ cū suis characteribus; redibitq; ad nos læta libertas qua nos
omnes æquales esse quocunq; iure intelligemus, & excusio tyran-
nidis iugo sciemus, quod qui Christianus est; Christum habet, qui
Christum habet: omnia; quæ Christi sunt habet, omnia potens; de
quo plura & robustius; vbi ista amicis meis Papistis displicere sen-
sero.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS,

¶ Huic vngendorum infirmorū ritui; suas additiones sese di-
gras addiderunt Theologi nostri. Vnā qđ sacramētum appellant
Alterā qđ extremam faciunt, sitq; nunc sacramētū extremę vnctio-
nis; quæ nisi in extremo vitæ agentibus periculo dari non debeat;
forte vt sunt arguti dialectici) relatiuā fecerunt ad vnctionem pri-
mi baptismi; & sequentes duas confirmationis & ordinis. Verum
habent hic quod in hos mihi retundant. Nempe quod autoritate
Iacobi Apostoli: hic promissio & signū sit: quibus ego sacramentū
constitui; hæcenus dixi. Dicit enim. Si infirma: ut quis in vobis; idu-
cat presbyteros Ecclesiæ; & orent super eum: vngentes eum oleo

in nomine domini, Et oratio fidei saluabit infirmum & alleuiabit eum dñs; & si in peccatis sit remittent ei. Ecce inquit pmissio remissionis peccatorū: & signū olei.

Ego autem dico si vsq̄ iam deliratum est; hoc loco p̄cipue deliratum est. Omitto enim quod hanc Epistolā non esse Apostoli Iacobi nec apostolico spiritu dignā multi valde probabiliter afferant: licet consuetudine autoritatem cuiuscunq; sit, obtinuerit. Tamen si etiam esset Apostoli Iacobi: dicerem non licere Apostolum sua autoritate sacramentū instituire; id est diuinam promissionem cum adiuncto signo dare. Hoc enim ad Christum solū pertinebat. Sic Paulus sese accepisse a domino dicit sacramentū Eucharistiæ & missum nō vt baptisset; s; vt Euāgelisset. Nusq̄ autem legitur in Euangelio; vnctionis istius extreme sacramentum. Sed missa facimus & ista Apostoli siue quisquis fuerit Epistolæ autor: ipsa videamus verba; & simul videbimus; quā nihil eo obseruarint ij qui sacramenta auxerunt.

Primū: Si verum putant & seruandum quod Apostolus dicit, qua autoritate mutant & resistūt: Cur faciunt ipsi extremam & singularem vnctionem ex ea: quam Apostolus voluit esse generalem? Neq; enim Apostolus, Extremā esse voluit; & solum morituris dādam. Sed absolute dicit. Si quis infirmatur non dicit, Si quis moritur. Neq; enim curo quid Dionysij Ecclesiastica hierarchia hic sapiat; ipsa Apostoli verba aperta sunt: quibus & ille & isti pariter nituntur & tamen non sequūtur: vt appareat eos non autoritate vlla sed suo arbitrio: ex verbis Apostoli male intellectis sacramentū & vnctionem extremā fecisse: cum iniuria ceterorū infirmorū: quibus vi p̄pria abstulerunt vngendi beneficiū ab Apostolo statutū.

Sed illud pulchrū, Quod p̄missio Apostoli expresse dicit, Oratio fidei saluabit infirmū: & alleuiabit eum dominus &c. Vide Apostolus in hoc vngi & orari p̄cipit: vt infirmus sanetur & alleuetur: hoc est non moriatur, nec sit extrema vnctio: quod & vsq; hodie p̄bant preces inter vngendum dictæ: quæ infirmum restitui petunt. illi contra dicunt non esse dandam vnctionem nisi discessuris: hoc est vt non sanentur & alleuentur. Nisi res ista esset seria: quis risum queat tenere super tam bellis, aptis & sanis Apostolicorum verborum glossis: Nonne hic aperte deprehenditur insipientia Sophistica: quæ vt hoc locorita multis alijs hoc affirmat quod negat scriptura: hoc negat quod illa affirmat: Quin igitur gratias agim⁹: tam

eximijis magistris nostris: Recte igitur dixi nusquā insigni⁹ esse de
lyratum ab illis quam hoc loco.

Vteri⁹ si vnctio ista sacramētū ē: debet sine dubio eē (vt dicūt)
efficax signū ei⁹ qđ signat & pmittit. At sanitatē & restitutioē in
firmi pmittit: vt itā apta verba, Oīo fidei saluabit infirmū: & alleui
abit eū dñs. Quis autē nō videt hāc pmissione i paucis; imo nullis i-
pleri? Inter mille ei vix vn⁹ restituit idq; nemo sacro; sed nature vel
medicinæ bñficio fieri putat, nā sacramento contrariā vim tribuit
Quid ergo dicemus? Aut Apostolus hac promissione mentitur;
aut vnctio ista sacramentum non erit. Promissio enim sacramenta
lis certa est. At hęc in maiori parte fallit. Quin vt iterū Theologo
rum istorum prudentiam & vigilantiam cognoscamus; ideo extre
mā esse volunt vnctionem: ne stet ista promissio; hoc est ne sacra
mētum sit sacramētū. Si enim extrema est non sanat, sed cedit in
firmitati. Si autem sanat extrema esse nō debet. Ita fit horum Magi
strorum interpretatione, vt Iacobus intelligatur sibi ipsi contradi
xisse, & ne sacramētū institueret, sacramētū instituisse: dum ideo
extremā volunt vnctionē vt non sit verū. Sanari per eam infirmum
quod ille statuit. Si hoc nō est insanire, rogo quid est insanire?

Contingit his illud Apostoli. j. Timot. j. Volentes esse legis do
ctores, cū ignorent quid loquātur aut de quibus affirmant. Sic om
nia citra iudiciū legunt & sequūtur. Eadem enim oscitantia, & con
fessione auricularem ex hoc Apostolo hauserunt dicente, Confite
mini alterutrū peccata vestra. Sed nec hoc seruāt isti, quod Apo
stolus iubet presbyteros Ecclesie induci & super infirmum orari. Vix
vnus sacerdotulus nūc mittitur, cum Apostolus velit multos adesse
non propter vnctionem; sed propter orationē; vnde dicit, Oratio
fidei saluabit infirmū &c. quā quā incertū est mihi; an sacerdotes ve
lit intelligi; cū dicat presbyteros, id est seniores. Neq; enim conti
nuo sacerdos aut minister est; qui senior est quo suspirari possis As
postolum voluisse; vt seniores & grauiores in ecclesia visitarent in
firmū; qui opus misericordie facientes & in fide orantes eum sana
rent; quanquā negari non possit Ecclesias olim a seniorib⁹ fuisse re
ctas absq; iuris ordinationibus & consecrationib⁹; propter ætatem
& longum rerum vsum in hoc electis.

Quare hāc vnctionē eādē ego esse arbitror. quę Marci. vj. de
apostolis scribitur. Et vngebāt oleo multos egrotos & sanabant; ri
tum scilicet quēdam primitiue Ecclesie quo miracula faciebant

super infirmis quā iam dudū defecit: quemadmodum & Marci vlti-
mo. Christus donat credētibus vt serpentes tollant: et super ægros
manus ponant &c Ex quibus verbis mirum est quod non etiam sa-
cramenta fecerint, cum sint similis virtutis & promissionis, cū ver-
bis his Iacobi. Non ergo sacramentum est Extrema ista: id est sic
vinctio: sed consilium Iacobi quo possit qui velit vti, sumptum
ac relictum ex Euangelio Marci sexto: vt dixi. Neq; enim credo da-
tum infirmis quibusuis, cum Ecclesiæ gloria sit infirmitas, & mors
lucrum. Sed his tantum qui impatientius & rudi fide infirmitatem
ferrent. Quos ideo reliquit dominus: vt in eis miracula & virtus fi-
dei eminent.

Ex hoc ipsum caute ac de industria Iacobus prouidit, dum pro-
missionem sanitatis & remissionis peccatorum non tribuit vinctioi
sed orationi fidei. Sic enim dicit, Et oratio fidei saluabit infirmum
& alleuiabit eum dñs: & si in peccatis fuerit remittentur ei. Sacra-
mentum enim non exigit orationem aut fidem ministri, cum impie-
us etiam baptiset et consecret absq; oratione. Sed nititur in sola p-
missione & institutione dei, exigens fidem suscipientis. In nostræ
autem extremæ vinctiois hodiernæ vsu vbi est oratio fidei? Quis
ea fide orat super infirmum, vt non hæsitet eum resitui: Nam talē
orationem fidei Iacobus hic describit: de qua & in principio dixerat
Postulet aut in fide nihil hæsitans. Et Christus, Quæcunq; petierit-
is, credite quia accipietis & fiet vobis.

Prors⁹ nō est dubium si hodie quoq; talis oratio fieret super infir-
mum: id est a senioribus: & grauioribus: & sanctis viris: plena fide sa-
nari quotquot vellemus. Fides enim quid non posset? At nos fide
hac neglecta (quā maxime exigit hæc Apostoli auctoritas) deinde
quoduis sacerdotum vulgus per presbyteros: viros scilicet ætate &
fide prestātes intelligimus. Deinde Extremam e quotidiana autē li-
bera vinctio facimus, tandem effectum promissæ ab Apostolo sa-
nitatis nō solū nō impetramus sed etiam contrario effectu euacua-
mus. Nihilominus iactamus nostrū sacramentum immo fig-
mentum, hac apostoli sententia plus quā per bis diapasōn repu-
gnante, fundari & probari. O Theologos.

Igitur hoc vinctiois extremæ nostrum sacramentū non damno
sed hoc esse quod ab Apostolo Iacobo præscribitur. constanter ne-
go: cū nec forma: nec vsus: nec virtus: nec finis eius cum nostro cō-
sentiat. Numerabimus tamen ipsum inter ea sacramenta quæ nos

constituim⁹ vt sunt salis; & aquæ consecratio & aspersio. Neq; em̄
negare possumus Creaturam quâlibet per verbū & orationē sancti-
ficari: quod Apostolus Paulus nos docet; ita nō negam⁹ per extre-
mā vnctionem dari remissionē & pacem. non quia sacramentū sit
diuinitus institutū; sed quia suscipiens ita credit sibi fieri. Fides em̄
susipientis non errat; quantūlibet minister erret. Si enī ioco bap-
tisans aut absoluens; hoc ē non absoluens; quantū ad ministrum p-
tinet) reuera absoluit & baptizat; si credat baptisandus & absoluens
dus; quanto magis vnctio extrema vnctio pacificat; etiam si re-
uera non pacificet si ministeriū spectes; cum nullū sit ibi sacramen-
tum. fides enim vncti etiā hoc accipit quod cōferens aut nō potuit
aut non voluit dare. Sufficit enim vnctio verbū audire & credere qd
quid enim credimus nos accepturos esse id reuera accipim⁹ quic-
quid agat non agat, simulet aut iocetur minister. Stat enim Christi
sentētia, Credenti oīa possibilīa sunt. Et iterū. Fiat tibi sicut credi-
disti. Verū Sophistæ nostri de hac fide nihil in sacramētis tractant;
sed in virtutibus ipsīs sacramentorum; totis studijs nugātur semper
discētes. & nunq̄ ad scientiā veritatis peruenientes.

Profuit tamē hanc vnctionē factam esse extremā: quia hoc be-
neficio minime oīm vexata ac subiecta est tyrannidi & quæstui. re-
licta scilicet hac vna misericordia morituris vt libere possint inun-
gi, etiā non confessi nec communicati. Quæ si pmāssisset quotidiana;
na; præsertim si & infirmos sanasset; etiam si pctā non tulisset, quos
putas orbes terrarū non haberēt hodie Pontifices qui vnus pœni-
tētiæ sacramēto & clauibus; ac ordinis sacramento: tanti euaserūt
Imperatores & principes? At nūc fœliciter habet; quod sicut oīo
nē si dei contēnunt; ita nullū infirmū sanant; & e veterē ritu nouum
sibi finxerunt sacramentum.

¶ Hæc de quatuor istis sacramētis nunc satis fuerint que scio
quā sint displicitura ijs; qui numerū & vsū sacramentorū; non e-
scripturis factis, sed e Romana sede putāt petādos esse. Quasi Ro-
mana sedes sacramenta ista dederit; ac non pot⁹ acceperit e scho-
lis vniuersitatū; quib⁹ & oīa quæ habet sine controuersia debet.
Neq; enim staret tyrānis papistica tanta; nisi tantum accepisset ab
vniuersitatibus; cū vix fuerit iter celebres Episcopatus ali⁹ quispiā
qui minus habuerit eruditorū Pontificū. Vi; dolo ac superstitione
tantū; ceteris hætenus præualuit. Qui enim ante mille annos i ea
sede sederunt; tanto interuallo ab ijs; qui interea c reuerūt distant.

vt aut illos, aut hos cogatis negare Romanos pontifices.

Sunt præterea nonnulla alia; quæ inter sacramenta videantur ceteri ferri posse. Næpe omnia illa quibus facta est promissio diuina. Qualia sunt Oratio; Verbum Crucis. Nam Christus orationibus promittit exauditionem in multis locis, præsertim Luce. xi. vbi parabolis multis ad orandum nos inuitat. Et de verbo, Beati qui audiunt verbum dei & custodiunt illud. Quis autem percensereat quoties tribulatis patientibus, humiliatis promittat adiutorium & gloriam: imo quis enumeret omnes dei promissiones cum tota scriptura hoc agat; vt nos ad fidem puocet; hinc præceptis & minis vrgens; illinc promissionibus & consolationibus inuitans. Si quidem omnia quæ scripta sunt, aut præcepta, aut promissa sunt, præcepta humiliant superbos exactationibus suis, promissa exaltant humilios remissionibus suis.

Proprie tamen ea sacramenta vocari visum est, quæ annexis signis promissa sunt. Cetera quia signis alligata non sunt, nuda promissa sunt. Quo fit, vt si rigide loqui volumus, tria duo sunt in Ecclesia dei sacramenta. Baptismus & panis, cum in his solis & institutum diuinitus signum & promissionem remissionis peccatorum videamus. Nam poenitentia sacramentum, quod ego his duobus accensusui; signo, visibili & diuinitus instituto caret, & aliud non esse dixi, quam viam ac reditum ad baptismum. Sed nec scholastici dicere possunt, suam diffinitionem posse conuenire poenitentia, qui & ipsi sacramento signum visibile ascribunt, quod formam ingerat sensibus, eius rei; quam inuisibiliter operatur. At poenitentia seu absolutio tale signum nullum habet quare & ipsi cogentur propria diffinitione; aut negare poenitentiam esse sacramentum; & sic numerum eorum imminuere, aut aliam sacramentorum afferre definitionem.

Baptismus autem quem toti vite tribuimus Recte pro omnibus sacramentis satis erit, quibus in vita vti debeamus. Panis autem vere morientium & excedentium sacramentum. Siquidem in eo transitum Christi ex hoc mundo memoramur, vt ipsum imitemur; sic distribuamus hæc duo sacramenta; vt baptismus initio & totius vite cursum sui; Panis autem termino & morti deputetur. Atque Christianus utroque exerceatur in hoc corpusculo, donec plene baptisatus & roboratus transeat in hoc mundo; natus in æternam nouam vitam manducaturus cum Christo in regno patris sui; sicut in cæna promittit dicens, Amen dico vobis. Amodo non bibam de hoc genimine vitis donec nec impleatur in regno dei: vt aperte videatur sacramentum panis

ad futuram vitam acceptandam instituisse. Tunc enim re vtriusq;
sacramenti impleta, cessabit baptisumus & panis.

Finem hic faciam huius preluđij, quod pijs omnibus qui synce-
ram scripturæ intelligentiam germanūq; sacramentorum vsum de-
siderant, nosse libens & gaudens offero. Est enim non parui momē-
ti donum nosse ea quæ nobis data sunt. vt. j. Corint. ij. dicitur: & qua
ratione donatis vti oporteat. Hoc enim spiritus iudicio instructi nō
fallaciter initemur ijs quę secus habent. Has duas res cū nobis The-
ologi nostri nusquam dederint, quin vō vt data opera obscurarint
ego si dedi certe id feci ne obscurarem, et alijs occasionem prebui
meliora cogitandi. Conatus meus saltem fuit vt exhiberem vtrunq;
Non tamen omnia possumus omnes. Impiis vero & qui pro diuinis
sua nobis pertinaci tyrannide inculcant, fidens & liber ista obtrudo
nihil moratus indoctam ferociam, quāquam & ipsis optem sanum
sensem & eorum studia non contemnā, sed tantum a legitimis ac
veris Christianis discernam.

Auditum enim audio, paratas esse, denuo in me bullas & diras
Papisticas; quibus ad reuocationem vigeat, aut hæreticus declaret
Quę si vera sunt, hunc libellum volo partem esse reuocationis meæ
futuræ: ne suam tyrannidem frustra inflatam querantur; reliquam
partem propediem editurus sum talem (Christo propitio) qualem
hactenus non viderit nec audierit Romana sedes, obedientiā meā
abunde testaturus, In nomine domini nostri Iesu Christi. Amen.

Hostis Herodes impie
Christum venire quid times?
Non arripit mortalia,
Qui regna dat cœlestia.

